

25
A. CONTA-KERNBACH

BOABE DE MĂRGEAN

Minunea. O privire din fugă.
— Impresii de artă. — Linii. —
Priveliști. — Urme de pași. —
Traduceri.

„VIATA ROMÂNEASCĂ”

Prețul 12 lei

DE ACELAȘ AUTOR :

Scolile profesionale de fete din Franța.

Școlare, studii sociale.

Elemente de Pedagogie, ed. IV

„ „ *Didactică, ed. III*

„ „ *Metodică, ed. IV*

Education manuelle.

L'effort volontaire dans l'éducation intellectuelle.

Noțiuni de Pedagogie, Didactică, Metodică, Logică și Psihologie, ed. Cartea Românească.

Clipe, versuri, ed. C Sfetea.

Fulgi, proză.

Bibliografia lui V. Conta.

In curînd :

Pulbere, proză.

Teatrul lui Ibsen, studiu

Teoria Fatalismului, traducere după textul francez, cu peste 60 adnotări și notițe inedite ale lui V. Conta.

428 549

Inv. A. 18.979

A. CONTA-KERNBACH

Boabe de Mărgean

44392

IAȘI

EDITURA „VIAȚA ROMÎNEASCĂ” S. A.

1922

1243

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 42946

2.817.11.11.11.11

1956

pe 94/09

B.C.U. Bucuresti

C44392

29877

MINUNEA

MINUNEA

Anul 1918 va fi pentru neamul românesc anul și cel mai hulit și cel mai binecuvântat. Hulit pentru pacea silnică dela București, cea mai mare ingenunchere suferită de Statul Român în lungul veacurilor ; binecuvântat pentru izbîndirea năzuințelor noastre cele mai semețe.

La 27 Martie ne veni Basarabia, ea care cea dintăiu vede zorii zilei, ea solul vestitor de bine. La 15 Noembrie ne veni Bucovina cu binecuvîntarea Sfîntului dela Putna. Dumnezeu a vroit ca înainte de întregirea Daciei să se facă întregirea Moldovei în vechile hotare domnești ale lui Vodă Ștefan. Sufletul moldovenesc, cu minunatele-i daruri, de vitejie și iscusință, de frățească îngăduire și înțeleaptă îngrădire a poftelor, de cumpătare și omenie, odată cu întregirea pămîntului, se va întregi și el, pentru a se reînoi și a se reînălța până la vrednicia vremurilor lui Ștefan Vodă.

La 18 Ianuarie veni *Transilvania*; iar cu alipirea ei, Romîniî întră în granițele statornicite de către vitejia lui Decebal și slava împărăției romane.

Și toate aceste izbînzi în cîteva luni.. Nu-i așa că fuse o minune ?

Unirea tuturor Romînilor, care pînă mai eri părea un yis nesocotit, care pentru așa zișii oameni practici părea o născocire, o erezie politică, iat'o că s'a îndeplinit subț ochii noștri.

Romîinii răslețiți, Romîinii încătușați de atîtea împărății, Romîinii care'n războiul din urmă înfățișau priveliștea cea mai jalnică: Basarabeni trimeși să împileze pe Moldovenii din Bucovina ; Transilvăneni alungînd pe cei din Regat veniți să-i desrobească ; frați de acelaș sînge care seucid între dînșii pentru a sluji stăpînirii străine...

Cum zice poetul :-

„Bucovină-ți mor vitejii,
Pentru cine mor ?“

Iar acum slobozi, toți într'un mănunchiu, c'un singur dor, c'un singur gînd, c'un singur țel, c'o singură năzuință, c'o singură hotărîre: *Infrățirea, unirea tuturor în acelaș pămînt și acelaș suflet.*

Și totuși nu sînt decît 34 de ani de cînd poetul tînguirilor și nădejdirilor noastre, poetul răs-vrătirilor și al mîndriei noastre de neam a scris :

„Dela Nistru pân'la Tisa
Tot Romînul plînsu-mi s'a
Că nu mai poate străbate
De-atîta străinătate... “

Vorbe amărite, vorbe desnădăjduite, izvorite parcă din priveliștea unei pustiiri fără nădejde,

a unui neam săcătuit, istovit și definitiv prăbușit în nemicnicie...

Dar poetul adaugă :

„Ștefane, Măria Ta, tu la Putna nu mai sta.”

Vodă Ștefan este netăgăduit cea mai mare figură, cea mai mare energie întrupată pe care a dat-o Romîניה în viața ei de aproape 20 de veacuri. C'o mîna de ostași și un potop de dușmani, el a știut înfrînge și toți vrăjmașii și toate vrăjmașiile.

Chipul lui Ștefan-Vodă mai este înmănușarea însușirilor caracteristice ale neamului romînesc, în special ale Moldovanului, este sinteza etnică a tăriei romane cu îndîrjirea dacă. Vitejie, rece aș numi-o, neclintită, nestrămutată, în apărare, în rezistență, mai mult decît sete de cucerire și de slavă; chibzuială și iscusință în momentul înfăptuirii, mai mult decît prevedere în viitor; iubire pentru pămîntul moștenit și pentru bunurile avute, mai mult decît poftă de stăpîniri nouă și avuții viitoare; credință în dreptul sfînt al trecutului, mai mult decît rîvna de premenire și de încercări nesăbuite.

Figura măreață a lui Ștefan-Vodă este totodată icoana vieții istorice a neamului romînesc : luptă fără preget, frămîntări, ce-i amenință în fiecare clipă existența, și totuși, — pururea în picioare !

În doina lui Eminescu, Ștefan-Vodă are și o valoare simbolică : trezirea energiei însăși a neamului.

Și iată vedenia poetică pe care ne-o dă Eminescu și pe care noi astăzi o trăim :

„De-i suna din corn odată,
 Vei avea Moldova toată ;
 De-i suna de două ori
 Iti vin codrii 'ntr'ajutori ;
 De-i suna a treia oară,
 Toți dușmanii or să piară
 Din hotară în hotară“.

* * *

Cînd a început războiul din urmă, măcel fără nume, prăpăd fără seamăn, căci n'au luptat oștiri, ci popoare, și nu popoare numai, ci continente ; războiu care s'a întins pe toate pămînturile și pe mările toate ; războiu de care n'au fost cruțate nici fundul oceanelor, nici adîncul văzduhului ; războiu în care frontul de luptă, statornică împărăție a morței, se măsura cu lungimi de zeci de mii de kilometri ; războiu în care se risipeau zilnic avuții pentru care trebuiseră veacuri ca să s'adune ; războiu în care au pierit sute de milioane de oameni — noroade întregi.

În acest războiu, față de ale cărui grozăvii Apocalipsa rămîne o priveliște veselă, în acest războiu, zic, care a fost poporul cel mai urgisit, cel mai bătut de soartă, cel mai vrednic de plîns ?

Belgienii ? Sîrbii ? care și-au pierdut Țara și pribegeau de ici colo cu ficțiunea lor de Stat ? Nu. Dînșii luptau pentru un drept de care se bucuraseră până la încălcarea dușmană, luptau pentru un pămînt asupra căruia nu li se tăgăduise dreptul, luptau pentru o țintă statornică de cătră dînșii, luptau pentru o izbîndă care avea să fie a lor, luptau pentru un ideal făurit de propriile lor năzuinți !

Nu tot astfel era cu Românii din Bucovina și Transilvania. Luați cu sila la oaste, trimiși împotriva unor neamuri de care se simțeau legați sufletește, împinși cei dintăiu în foc, pentruca leșurile lor să slujească drept pavază hoardelor maghiare ce veneau agale în urmă, Românii erau duși în luptă ca la căsăpie. Lor nu vitejia li se cerea, ci moartea ! Să se încordeze pentru izbîndă ? A cui izbîndă ? A cotropitorilor ?

Și cu astfel de luptă de conștiință aveau ei să-și facă traiul zilnic : lupta între credința jurată și acel tainic îndemn al singelui..

Iar dinșii odată porniți la oaste, cei de acasă bănuți, năpăstuiți, învinuiți, prigoniți, despoiați, judecați .. Gem închisorile. Zilnic se împodobesc spînzurătorile cu trupuri romînești. De cumplita urgie, unde să afle scăpare ?

— *Acolo*, unde tricolorul filfîe slobod..

Și iată un întreg norod fugind... Părăsește fiecare avutul strîns cu truda unei vieți, păărăsește căminul în care își avea agonisite alîtea amintiri. Fug toți înspăimîntați, dar toți duc în suflet o nădejde : „*Acolo*“ vor găsi adăpost pentru dinșii și ajutor pentru moșia cotropită..

Ținuturile din poalele Carpaților sînt pline de acești pribegi. Vaetele lor ne sgudue, plînsul lor ne înduplecă și încetul cu încetul, zi cu zi, clipă cu clipă, se întemeiază în sufletul poporului nostru o convingere și o hotărîre : convingerea că Statul Romîn, stăpîn pe soarta lui, e singurul în putință să ajute norodul fraților obijduiți, hotărîrea, că dacă are putința, are îndatorirea s'o și facă.

La 15 August 1916 armata romîna trece Carpații. Dar, ceiace era fatal să se întîmple, s'a în-

timplat. Oastea rominească, neîndestulător de pregătită materialicește, neîndestulător de oțelită sufletește—dovadă trădările multe dela început,—la ciocnirea cu armata vrăjmașă, cea mai numeroasă, cea mai bine organizată, cea mai îmbelșugat armată din câte au fost vreodată—și trebuie să mai adăugăm, și cea mai nesocotită în trufia ei—oastea rominească nu poate ținea piept. Ea se retrage înainte de a fi încercuită, înainte de a fi zăvorâtă și pusă în neputință de a mai lupta. Și iată trecătorile Carpaților, în care cu câteva săptămîni în urmă răsunaseră cîntecele voinicești de înviorare și îndemn, iată-le tănuind tropsul grăbit al cailor și pașii înfiorați de groază ai unei armate în retragere. Spaima, firească în orice retragere pripită și, pare-se, neprevăzută, trece, întocmai unei molime, în sufletul locuitorilor din drumul oștirii și atunci se ridică acea vijelie de care fuseserăm cruțați cîteva veacuri, vijelia bejăniei în massă: sate și orașe dislocate, desrădăcinate, un norod întreg care fuge pe urma oștirii.

Trenurile nu mai ajung, căruțele, trăsurile, carele nu mai dovedesc: zeci și sute de mii de oameni care vin pe jos cale de săptămîni, cale de luni. Vin din T.-Jiu și din Severin, vin din Carpați și depe Dunăre, vin însetați și flămînzi, vin goi și înfiorați de spaimă. Părinți care-și uită de copii, copii care nesocotesc vorba părinților și fug mai repede. Mulți își pierd mintea, mulți mor pe drumuri cu ochii pironiți de grozăvia ce le calcă pe urmă. De-abea cînd oastea rominească se statornicește pe malul Siretului, hotărîtă să oprească năvala prădalnică a dușmanului, de abea atunci pribegii, sărmanii, pot răs-

fla: găsiseră un adăpost la spatele frontului, și acel adăpost era încă, slavă Domnului, în țara lor.

Au fost și nesocotiți care pentru a-și asigura avutul și-au pus în primejdie puțința de a sluji Țării, și care de bună voe au renunțat la singurul drept, încă netăgăduit, acela de a muri pe pământul strămoșesc.

Și iată Moldova cu o populație de două-trei ori mai mare decât cea obișnuită, Moldova nevoită să hrănească pe nepregătite un norod cu mult mai numeros decât l-ar putea ea îndestula. Foame, frig, cum numai Napoleon va fi îndurat sub zidurile Moscovei, iar mai presus molime neștiute, necunoscute, împotriva cărora n'aveam încă mijloace de apărare.

Mii de oameni mor de foame, zeci de mii mor de frig, sute de mii mor de boale. Sate, ținuturi întregi, pustiite de vrăjmașul nevăzut. Se cere ajutorul tuturor și acest ajutor rămîne totuși neîndestulător. Mor oamenii fără nici-o îngrijire, mor în tren, mor pe stradă, mor în gări, mor prin hambare pustii, mor prin șoproane părăsite. Spitalele au câte patru-cinci bolnavi pe un pat. Cu sutele, cu miile se numărăm orții pe zi. Cine să se mai gîndească la evlavie și la cu zernicia îngropămintelor de altădată? Cîte 49-50 de leșuri aruncate, fără sicrie, în căruți înfundate și tănuite. Morții?—goi toți—hainele se păstrează pentru vii, să nu moară de frig! Mormintele? Mole uriase, unde sute de oameni, care niciodată nu se cunoscuseră, putrezesc împreună...

Iar peste toate, și mai presus de toate, groaza că dușmanul răpune frontul românesc și ne strîvește în acest ultim adăpost.

Și atunci începe minunea !

„Ștefane Măria Ta, tu la Putna nu mai sta“.

Și Ștefan nu mai stă la Putna...

Atîta Romînimie adăpostită subt scutul slavei străbune, și atîta suferință?... Hotarele Moldovei primejduite?...

„De-i suna din corn odată, Vei avea Moldova toată.“

Ștefan sună din corn... Sună prelung și dureros, cum poate numai la Valea Albă va mai fi sunat la fel.

Un fior străbate firea întreagă... Moldova se deșteaptă. O chiamă sfîntul dela Putna, îi reamăște bine chemarea !

Se cutremură de visul groaznic în care trăise atîtea luni... își oțelește cugetul, își îmbărbătează feciorii și-i trimite la hotare..

Și atunci avem vitejia dela Oituz, mîndra semeție dela Mărăști, neîntrecuta izbîndă dela Mărășești.

— „Pe aicea nu se trece“, spune Oituzul.

— „Nici pe aicea nu se trece“, răspunde Siretul, iar vrednicia străbună reînviată încheie cu lozinca :

— „În Moldova nu se întră!...“

Hotarele Moldovei sînt întărite, semeția dușmană înfrîntă, dar Ștefan-Vodă stă încruntat : nu și-a văzut între biruitori pe toți voinicii lui... Nu-s de față Orheeni, nici Hotinul, nici Soroca..

Unde-s flăcăii dela Tighina ? Și alții... și alții...
unde sînt ?

„De-i suna din corn odată, Vei avea Moldova toată ;
„De i suna de două ori, Iți vin codrii 'ntr'ajutori.“

Ștefan sună din corn a doua oară, sună poruncitor în spre Soare-răsare... Și iată Codrii care vin într'ajutor : vin Codrii Bîcului, vin voinicii Bugeagului...

Dar tot nemulțumit stă Voevodul : tot nu i-s laolaltă vitejii : „lipsesc străjerii dela Putna și din Suceava cea Domnească“. Moldova lui tot nu-l întreagă „Moldova Lui, Moldova noastră...“

Și sună cornul lui Ștefan a treia oară. Sună aspru și dojenitor în spre Miază-noapte... Și acum răsună chemarea lui Ștefan ! O auziți ? Păn' la Tisa, păn'la Nistru, pănă'n Dunărea bătrînă, trece mînia Voevodului...

Bucovina a recunoscut chemarea și a răspuns.
Transilvania a înțeles-o și răspunse și ea...

„De-i suna a treia oară,
„Toți dușmanii au să piară
„Din hotară în hotară.“

Și iată că dușmanii au pierit : Rusia s'a prăbușit, Austria s'a fărâmițat, iar Romîinii luîndu-și hotarele firești, hotarele graiului, făuresc astăzi o *Romînie nouă, Romînia cea adevărată, Romînia tuturor Romînilor.*

O PRIVIRE DIN FUGĂ

O PRIVIRE DIN FUGĂ*

— Asupra trecutului Romîniei —

Romîni, „parizieni în surgun“, după vorba lui P. Loti, sînt admiratori îndărătnici și neclintiți ai Franței. Latini ei înșiși, ci au avut de veacuri, drept călăuză, în aspirațiile lor către cultură și în frământările lor politice, civilizația franceză, iar literatura franceză numără cu miile cititorii din Romînia. Industria de lux, mode, parfumuri, obiecte de artă, etc. n'are deuseu mai sigur ca malurile latine ale Dunărei. În fiecare an mii de tineri pleacă în Franța pentru studii, și o datorie pentru orice Romîn care se respectă, este să-și desăvîrșească educația socială și mondenă la Paris. Limba franceză, obligatorie în toate școalele noastre post-primare, e o limbă curentă în orașe și nu-s puțini Romîni — *horribile dictu!* — care cunosc Franța mai bine decît țara lor de baștină.

Cu prilejul serbării în cinstea urnei aduse Universității din Grenoble de către studenții Ieșeni, să amintim cititorilor francezi cîteva amănunte din

*) Articol, în original apărut în *Petit Danphinots* din Grenoble No. 19 Sept. 1920.
Boabe de Mărgean.

trecutul poporului român care, și'n războiul din urmă, și-a îndeplinit cu prisosință îndatorirea luată.

România, în hotarele ei de acuma, e vechea Dacie cucerită la 106 de către Traian, singurul împărat care avu norocul să înfrângă eroica rezistență a regelui Decebal. Odată colonie romană, de aceeași însemnătate ca Spania și Galia, Dacia devine adăpostul primilor creștini persecutați. La 270 Aurelian, ne mai putîndu-se împotrivi năvălirilor germanice, o părăsește și strămută dincolo de Dunăre atît oștirea cît și administrația. De aci înainte timp de 1000 de ani Dacia fu drum deschis prădăciunilor barbare. Locuitorii ei se adăpostiră mare parte în munți de unde se coborîră în veacul al 13-lea, cînd întemeiară primele state. Dintre năvălitori unii jefuiră numai și trecură mai departe, bunăoară Hunii, Goții, etc ; alții, jefuiră și rămaseră, bunăoară Ungurii; în sfîrșit alții trăind liniștit alătura de Daco-Romani fură civilizați de aceeaia înainte de-a trece în peninsula Balcanică, bunăoară Slavii. Cei din urmă barbari au fost alungați din Dacia în veacul al 13-lea, odată cu deșteptarea energiei naționale și cu alcătuirea primilor stătulețe (voievodate) pe cele două povîrnișuri ale munților Carpați, dintre care unele neatîrnate, altele tributare Ungariei.

Transilvania, cucerită de Maghiari în veacul al 10-lea, după mai multe lupte și o împotrivire dîrză, fu singură înrîurită de civilizația medievală, înrîurire rămasă cu desăvîrșire exterioară. Tot timpul acestei perioade tulburi pentru Dacia, Daco-Romani strămutați dincolo de Dunăre, unde întăresc elementul latin statornicit din vremuri mai vechi în Moesia și Macedonia, izbutesc să întemeze un imperiu mare, imperiul Romîno-Bulgar,

subt dinastia Asăneștilor. Acest imperiu pe care Papii îl aveau năconținut în vedere și care avu legături diplomatice cu mai multe țări occidentale, dădu mult de lucru Bizantinilor, și datorită lui se putu alcătui un imperiu latin în Constantinopol.

Din veacul al 13-lea sîmburele evoluției istorice a Romînilor se strămută la nordul Dunărei. Moldova care se 'nfiripează în al 14-lea veac la granița Maramureșului, își întinde stăpînirea pînă la Nistru și pînă la Marea Neagră; iar Valahia, născută un veac mai înainte în inima Carpaților, se coboară pănă'n Dunăre și Marea Neagră, ocupînd Dobrogea chiar din veacul al 14-lea. Aceste două principate ce se ating la Milcov, nu-și vor întinde mîna decît în 1859, după multă ură și șovăire, după ce vor fi ajuns la culmea extensiunii teritoriale în veacul al 17-lea și la întunerecul decadenției într'al 18 lea.

Intre al 14-lea și al 16-lea veac este o perioadă de sfortări și de lupte fără sfîrșit. E epoca de vitejie, epoca eroilor, epoca străduinților supraomenești. E și epoca cristalizării etnice și acea a primei deșteptări culturale. Eroii de citat ar fi cam mulți. Să ne mărginim dar la cei de mare porție.

Odată cu isprăvirea războiului de 100 de ani în Apus, începe la noi perioada celor trei veacuri de lupte împotriva Turcilor. Nicopoli care a întrunit în cruciadă feudalii occidentului cu rămășițele oștirilor balcanice, e una din primele ciocniri între Romîni și acești noi barbari. Imdată după înfrîngerea creștinilor, Turcii rîvnesc la cuceriri dincolo de Dunăre, dar mica oștire romînă comandată de voevodul Mircea, cnceritorul Dobrogei, care luase parte și la Nicopoli, îi alungă repede înapoi.

Atunci statorniciră Romîni — și numai Romîni — granița imperiului Otoman la Dunăre și cu arma în mîină, timp de trei veacuri, făcură strajă — lucru ce asigură propășirea civilizației în Occident.

Romîni au încercat în mai multe rînduri să pornească cruciadă împotriva Turcilor. Lăsați singuri în toiul bătăliei, ei fură adesea nevoiți să lupte și împotriva aliaților, preschimbați dintr'un moment într'altul, în dușmani înverșunați. Totuși învingeau. După marea bătălie dela Rahova, la 1496 Papa felicită pe voevodul Moldovei, Ștefan, numindu-l „*arhanghel al creștinătății*“. Căci Ștefan numără, el singur, 46 de lupte glorioase în domnia lui de 47 de ani. Contemporană cu cea a lui Ludovic XI din Franța, cu cea a lui Ferdinand și Izabela din Spania, domnia lui înseamnă apogeul vfedniciei și forței noastre militare, al importanței politice și al primei noastre renașteri.

Să observăm în treacăt că renașterea aceasta începe în veacul al 15-lea. Anale, manuscrise copiate cu îngrijire, traduceri de texte religioase, brodării de fir, legături de cărți sfinte, odoare scumpe, sînt podoaba mînaștirilor noastre clădite în stil „epoca lui Ștefan cel Mare“.

Ca o continuare se vor clădi în veacul următor „*Curtea de Argeș*“ și „*Trei Erarhi*“, cele mai frumoase monumente bizantine din lume.

Și legăturile economice încep tot în veacul al 15-lea nu numai cu statele vecine, dar chiar cu Croația, Veneția, Genova și insulele grecești. Tipografia și cei întăi cronicari sînt din al 16 veac.

Pe lîngă Mircea și Ștefan trebuie să amintim pe Petru Rareș, fiul acestui din urmă, care cel întăi năzui la unirea tuturor Romînilor sub un singur sceptru, și în fine pe Mihai, care cu o ful-

gerare de sabie îndepîni pentru o clipă, la 1600, visul acesta pe care deabea veacul al 20-lea îl poate înfăptui.

Dar cu toate nenumăratele izbînzii ale miciei oștiri Romînești și cu toată vrednicia fără păreche a conducătorilor ei, puterea Turcilor stătea în picioare, amenințătoare. Temîndu-se că va veni un timp cînd popoarele lor nu vor mai putea ține piept, atît Mircea cît și Ștefan sfătuesc pe urmași să se supună de bună voe Turcilor, ceiace și făcură. Prin „tratate speciale” princi-patele Romîne recunosc suveranitatea Turciei ca să aibă în schimb protecția ei. Deci e o protecție de bună voe primită, lucru care făurește Romînilor o situație politică cu totul deosebită de cea a Sîrbilor, a Bulgarilor și a celorlalte popoare subjugate de către Turci. Dar se pare că aceștia n’au darul de a-și respecta tratatele, mai cu seamă că decadența începuse și Grecii ajunseseră atotputernici la Constantinopol. De aceia suzeranitatea lor apăsă tot mai mult asupra celor două principate. Luîndu-și dreptul de a numi și a mazili pe Domnitori, joc la care se îndulcîră și pe care îl practică spre propășirea finanțelor, Turcii aduc țara noastră la sapă de lemn. Orice împotrivire era cu neputință odată ce dispăruse armata națională, înlocuită prin garda de mercenari a voevodului.

Ceiace dă lovitura din urmă principatelor romîne este totuși ridicarea în coasta ei a două mari imperii, Rusia și Austria, care se ceartă pentru viitoarea moștenire a Turciei și al căror cîmp de bătae este pămîntul romînesc. Turcii prea slabi ca să le poată face față, plătesc compensațiile de războiu cu ținuturi romînești. Astfel

Austria ia Bucovina la 1774, după ce încercase să facă tot așa cu Oltenia, iar Rusia ne rîpește Basarabia la 1812.

Acestei stări de lucruri nu-i putea pune capăt decît o mișcare revoluționară.

Prima revoluție izbucni în Transilvania la 1784, cinci ani înaintea celei franceze. A doua, în Valahia la 1821. Amîndouă sub conducerea unor șefi *abea știutori de carte*. Această din urmă revoluție avu drept rezultat alungarea Grecilor din principate și o simțitoare micșorare a suzeranității turcești. A mai avut ca urmare o nouă redeştere culturală, a treia, care pregăti atît revoluția dela 1848 cît și perioada rodnică de mai tîrziu.

Insemnătatea veacului al 18-'ea, epoca marilor aspirații și nenorociri politice și sociale, consistă într'aceia că principatele romîne devin centrul elenismului, păstrînd astfel neîntreruptă tradiția culturii.

Dela 1821 înainte progresul se face fără șovăire, deși cu multe popasuri, deoarece ocupațiunile austriace și rusești se perindă la foarte scurte răstîmpuri. Pînă la 1859 avem opt rusești de cîte 1—2 ani fiecare și două austriace.

Revoluția din 1848 e îndreptată tocmai în po-triva ocupației rusești. Ea e pregătită de către tineretul aristocrației noastre care-și făcuse studiile în Apus, mai ales în Paris și Berlin. Atunci pă-trund în romînuime ideile revoluției franceze, pregătind unirea din 1859 și constituția din 1866. Munca desfășurată în acest scop a fost uriașă. Un ajutor a fost dat Romînilor de către Napoleon III și de către regele Italiei, de către Cavour și Măzini, dar mai ales de către Filoromîni în-semnați ca Michelet, Edgard Quinet și alții.

Binecuvîntată fie-le memoria!

Cea dintăi izbîndă a fost la 1856 cînd, prin *Convenția dela Paris*, principatele trecură sub protectoratul celor șapte puteri Europene. Suzeranitatea turcească își trăise traiul! A doua izbîndă a fost în 1859 prin alegerea unui singur prinț, Alex. Cuza. Acesta îndeplini două mari reforme: secularizarea averilor mînăstirești și întemeierea micii proprietăți rurale. Urmașul său Carol de Hohenzolern, chemat în ajutorul armatei rusești la 1877, scoate din nou la iveală vrednicia oșteanului român și cîștigă, prin tratatul dela San Stefano, recunoașterea neatîrnării statului român precum și independența Bulgarilor. În 1881 se proclamă regatul. Cel întîiu rege, Carol I, a fost un caracter, un diplomat meșter, un mare organizator și cu osebire o conștiință aleasă. El asigură țării cea mai lungă perioadă de liniște pe care a avut-o, un loc de cinste în concertul european, și organizează armata care avea să ție piept Nemților în ultimul războiu... Oituz, Mărăști și Mărășești sînt lupte ale căror nume vor rămînea.

Mișcarea culturală reînnoită în 1821, împuternicită prin succesele revoluției din 1848, ajunge la deplinătatea ei între 1866—90. La 1829 apare cel dintăi ziar român, la 1832 prima încercare de teatru în limba națională, la 1860 întăia Universitate și tot cam pe atunci întăile școli de arte plastice și muzică.

Înainte de a încheia să cităm cițiva Romîni, cunoscuți relativ în Europa. Unii au apucat drumul cel mai scurt, scriind în limbi străine, ori trăind în străinătate. Așa au fost *Spătar Milescu* și *Cantemirii* care împodobiră curtea Țarilor, *Corvinii* care în Ungaria se urcară chiar pe tron.

Dintre acei care au scris de preferință în limba franceză sînt: *Heliade*, unul din promotorii revoluțiunii din 1848; *Al. Russo*, critic subtil; *Dora d'Istria*, născută Ghica; geniala *Iulia Hasdeu*, care a murit la 19 ani, după ce scrisese trei volume de versuri și proză; D-ra *Elena Văcărescu*; *Contesa de Noailles*, născută *Brăncoveanu*; *M. Cantacuzino*, a cărui traducere din Schopenhauer e cea mai bună din limba franceză; *Prinții Bibescu*, *Adolphe Cantacuzino*, etc.

Printre cei care au scris în limba romînă și au avut norocul să găsească un traducător meșter, cităm pe marii poeți lirici: *Alecsandri*, premiat la „*Jeux Floraux*“; *Eminescu*, poetul filozof; succulentul *Coșbuc*; și netraductibilul *Goga*. Cităm apoi pe romancierul *Duiliu Zamfirescu*, cunoscut mai ales în Italia; pe dramaturgul *Caragiale*, iubit mai ales în Germania; pe *Vlahuță* și *Dela-vrancea*, care se traduc acum; pe *Odobescu*, *Hasdeu* și *Maiorescu*, prețuiți pretutindeni.

Pe terenul științific să numim pe *Vlaicu*, inventator de aeroplane; *Cobălcescu*, al cărui nume are autoritate în Geologie; *Xenopol*, membru al Institutului din Franța; *Babeș*, bacteriolog; *Mari-nescu* cu teoria neuronilor, admisă de toți savanții; *Lambrior*, elevul distins al lui Gaston Paris; *Philippide*, filolog de mare vază; *Iorga*, istoricul Orientului, revendicăm și pe *Mechnicoff*, a cărui mamă a fost romîncă!

În domeniul filozofiei *V. Conta*, ale cărui ipoteze psihologice prezentate ca atare în 1876 au fost verificate toate de către cercetările experimentale în ultimul deceniu. Tot el a creat expresiunea de „*ondulație*“, rămasă în nomenclatura filozofică și științifică.

Lăsăm anume la oparte pe oamenii de Stat. Să facem excepție cu Kogălniceanu și C. A. Rosetti, care au fost promotori mai activi ai culturii române, la care și-au dat obolul și ca scriitori.

Pe tărîmul teatrului vom numi cîntărețe și cîntăreți care au avut mari succese. Așa D-na *Darclêe*, care a jucat la opera mare din Paris, *Nuovina*, la cea Comică, D-ra *El. Teodorini*, *Popovici-Bayreuth*, mare interpret vagnerian, *Dimitrescu*, *Gabrielescu* cunoscuți în Italia, Spania și America, tragedianii *de Max* și *Măr. Ventura*, iubiți la Paris, neîntrecutul *Gr. Manolescu* și *Agatha Bîrsescu* slăvită la Viena

În arta plastică *Mincu* arhitect, *Mirea* sculptor. *Verona* și mai ales *N. Grigorescu* în pictură, ale cărui pînze se plătesc fabulos.

În muzică avem pe *Miculi*, elevul lui Chopin, pe *Caudella*, compozitori distinși, dar cu osebire pe marele nostru *Enescu*.

Ceiece întrece însă cu mult este poezia noastră populară, care este poate una dintre cele mai frumoase manifestări artistice din lume. Cu toate acestea, cu toată poezia noastră de o valoare nediscutată, participarea Romînilor la cultura generală — judecînd mai ales după această schiță din fugă — rămîne modestă. Ce departe sîntem de Franța și Anglia, de Italia și Germania, de Țările de jos și Svițera, de Spania și Țările Scandinave! Ei, venim tîrziu la muncă!! Venim tîrziu, căci am avut de tocit iataganele turcești și de făcut strajă la Dunăre!... Dacă sentinela n'ar fi fost la postul ei, se prăbușea civilizația apuseană întocmai ca cea din Byzanț și din Roma veche!...

Soarta Romînilor a fost cea mai grea, dar nu cea mai puțîn frumoasă....

IMPRESII DE ARTĂ

IMPRESII DE ARTĂ

Conferențieri

Mentalități stăpînite de nevoia unei ultime sin-
teze, de rîvna cercetării unei unice formule atot-
cuprinzătoare, spirite caracteristic filozofice, n'a dat
Romînimea pînă acum decît trei. Le voiu cita
în ordinea cronologică a manifestării lor : T. Ma-
iorescu, V. Conta, C. Dimitrescu-Iași.

Cel dintăi este reprezentantul criticismului, al
doctrinei cu luminoase înălțimi, cu ascuțiri tă-
ioase și concluzii desnădăjduite, dela a căruia în-
găduire atîrnă vitalitatea oricărei alte doctrine.

V. Conta, care s'a apropiat de pozitivism și a
presimțit într'atîtea puncte evoluționismul, a avut
sistemul său propriu, sistem care—dacă moartea
nu rîpea pe autor la vîrsta de 36 de ani—desă
vîrșindu-se în amănunte, armonizîndu-se în în-
jgheburile întregului, ar fi atras asupra țării noas-
tre atențiunea întregii lumi civilizate. La ce înăl-
țime s'a urcat gîndul lui V. Conta și ce vederi
nouă a adăogat el cugetării omenești, atît de bo-
gate în vremea noastră, și cît senin a resfrînt
mintea lui senină, n'a sosit, pare-se, vremea s'o
aflăm.

Dimitrescu este reprezentantul filozofiei, zisă științifică, cu albia largă, cu orizonturi întinse, cu rod îmbelșugat pentru viața practică, dar nu cu multă adâncime.

Și ce darnică a fost natura cu toți trei reprezentanții filozofiei din țara românească. Cu ținuta elegantă de desăvârșită distincțiune, cu o înfățișare de intelectualitate pătrunzătoare, cu o cultură extraordinar de bogată pe toate tărîmurile, — cultură care nu le-a irosit inteligența, dovadă că o aveau din belșug — și cu un neîntrecut dar al graiului. Măreție de idei, icoane luminoase, măestrită subordonare a amănuntelor în vederea desăvârșitei armonii a întregului, fraze minunate, dicțiune aleasă, glas muzical — și mai presus de toate acel farmec, acea putere de vrajă, extrem de rară, care ține auditorul ore întregi ținut de fiice cuvînt ce se stînge în spațiu.

Așa a fost Conta, așa au fost, cine n'o știe? Maiorescu și Dimitrescu-Iași. Despre Conta o spun din auzite, prelegerile lui Maiorescu și Dimitrescu-Iași le cunosc prin mine însămi; ele sînt cea mai desăvârșită manifestare a Capitalei noastre pe vremuri. O mai puternică desfățare intelectuală n'a dat țara românească.

Un imn de tăcere

Douăzeci de veacuri de cînd sărbăm Vinerea patimilor. Cîtă vreme n'a străbătut sublimul desnădejdei tale, Isuse! În sufletul omenirii întregi stă astăzi covîrșitor chipul Tău, iar doru-Ți de înfrățire este încă lumina călăuză pentru toți și poate de-apururea neajunsă..

Și cîte forme n'a îmbrăcat cultul suferinții Lui,

în lanțul veacurilor de cînd s'a stîns! Dela bocetele convulsive ale bătrînilor din popor, pînă la imnul măreț ce-i închină un Pergoleze, un Allegri, un Händel, un Rossini... Dela mănunchiul de flori adus de copii, pînă la luminoasele pînze ale lui Rafael, Corregio, Rubens, Michel-Angelo... dela cortul smerit care adăpostește simbolicu-i chip, *aerul*, pînă la templele înălțate spre ceruri din Colonia, Reims, Strasbourg și Roma...

Și totuși impresia cea mai puternică și mai izbitoare, impresie de acele care deschid orizonturi întinse gîndirii și înmoae cerbicia în înduioșare, am primit-o dintr'o bisericuță cu totul necunoscută.

Eram în Roma. Obiceiul locului cere oricărui credincios ca'n Vinerea sfîntă să se'nchine cel puțin în 7, dacă nu în 12 biserici. Ne-am ținut de acest obicei și am început cu bisericile mari: *San' Pietro, Santa Maria Maggiore, Vaticano, San' Giovanni*, etc. Bogățiile bisericii iau ochii, covoarele rare stîng zgomotul pașilor, crucifixul se pierde între flori și odoare de aur și nestimate.

În drumul dela o biserică la alta, unul dintre tovarăși, localnic dînsul, bate trei lovituri, rar și cu înțeleș, la o ușă smerită de lemn. Lin se deschide ușa. Străbatem un pridvor întunecos, lung și subțiratic, călăuziți de lumina cîtorva candel, sfioase și îndepărtate. Intrăm în bisericuță. E paraclisul unui neînsemnat ordin religios, în care regina Margareta se ascunde adesea ca să se închine. Marele public nu intră aici niciodată.

Altarul, *aerul* și toată podeaua paraclisului, un covor de flori. Azalee, camellii, zambile, lăcră-

mioare tremurătoare, — întreaga minunăție a petalelor albe, strînse toate una lîngă alta, fără o frunză care să întrerupă armonia acestui alb dureros de dulce. Pe covorul acesta imaculat alunecă umbrele de sfeșnice, care-ți îndreaptă ochiul spre trupul lui Hristos, cufundat și el tot în camelii albe.

Nici un cîntec, nici un preot, nici un paznic în jurul acestui tazar de miresme. O palidă lumină diafană din licărirea cîtorva candelă... Tăcerea aceasta nepătrunsă și albul acesta neîntinat și singurătatea aceasta de nemărginire, iată întruparea cea mai sugestivă a evlaviei, iată icoana cea mai desăvîșită a durerii desemnate cu care s'a înconjurat Hristos, El simbolul năzuințelor noastre de înfrățire și de dreptate, El încarnarea concepției noastre despre suferințele pămîntești, El întruchiparea nădejdei noastre într'o viață mai bună ce ni s'ar cuveni poate, ce o vom avea cîndva... în veșnicie !

Și nu pot tălmăci simțirea mea în fața tabloului acesta decît în formula, cam decadentă poate :
un imn de tăcere într'un privaz de petale albe.

O Serenadă lui Verdi

Se cînta „Falstaff” pentru întâia oară. O reprezentație de gală, foarte scumpă, la teatrul „Costanzi” din Roma. Femeile, drept omagiu, aveau să fie toate îmbracate în verde.

Pentru sărbătorirea marelui compozitor, se hotărîse, potrivit obiceiului, o serenadă cu orchestra cunoscutului Mascheroni.

Otelul unde trăsese Verdi, despărțit de teatrul Costanzi printr'o grădinuță îngustă, acoperită și

ea în parte de Tesasa Teatrului, era îngrămădit și înconjurat de cu ziuă de mulțime, venită să asculte serenada și să întimpine pe Verdi cu sgomotul și entuziasmul admirațiunii sale.

Reprezentăția luase sfârșit. Incepe defilarea trăsurilor. Trec ele una după alta, cu automedonii lor greoi, fuduli și obraznici, trec încet, cu pas mărunț, trec în răgaz... Trec și trec...

— Ce, Doamne iartă-mă, nu se mai isprăvesc ? țipă unul din mulțime.

— Să vie rîndul și celor de pe jos ! adaogă un altul.

— D'apoi crezi că printre aceștia e Verdi ?

— Iată-l ! Maestrul ! strigă cineva din mulțime. Și, busna cu toții la ușa teatrului. Trăsurile nu mai pot străbate.

— La o parte ! strigă fioros viziteii !

— În lături ! țipă glasurile guarzilor comunali !

Mulțimea stă însă neclintită, așteptînd pe Verdi. Un birjar împinge cu caii sburdalnici gloata ce i stă în cale și trece fudul. Izbînda lui încurajează pe ceilalți. Ce învâlmășeală ! Oameni, cai, trăsuri, sergenți, copii, călăreți... Toți țipă, toți strigă de spaimă, de indignare, de durere... Fluerațuri... răcnete... un sgomot de fiare îngrozite... Poliția își face datoria, toată datoria... Împinge în dreapta, împinge în stînga, dă ghionturi jur împrejur și face loc trăsurilor. Mulțimea văzîndu-se biruită se pune să fluere. Și fluera... și fluera... pe toți la rînd. Femeile înspăimîntate se ascund subt manșoane, înghemuindu-se în fundul trăsurilor, bărbații se umbresc subt clac. Și cu cît se arată teama celor din trăsuri, cu atît fluerațurile se deslănțuesc mai provocătoare. Ca variație începe unul a huidui. O adevărată re-

velație ! Te 'ngrozește tot ce urmează. Până și viziteii se schimbă la față, ei cele mai încredute dobitoace de pe fața pământului.

De-odată un domn scoate capul din trăsură, zîmbește senin, salută mulțimea grațios..

Și ca prin farmec sgomotul încetează.

— Iar acesta fu de duh.. închee un bătrîn.

Se luminează o fereastră dela otel.

— Verdi. Priveți-1!

— Ei, da, tocmai la Paradis.

— Ba bine că nu ! da' ce-i mai mult decît un muzicant..

— Ba-i milionar hăt bine ! N'are el fructele cele mai gustoase și trandafirii cei mai roși din Italia ? Nu știu dacă pentru „Falslaff“ .. dar pentru trandafiri a fost decorat.

— Eu m'aș prinde mai bine să am moșiile lui Verdi, decît să fi scris „Falslaff“. Ce zici ?

— Ba bine că nu !

— Sînteți niște nătărăi ! Gloria, bre, gloria și poți crăpa de foame.. nu e nimic !..

Pe terasă se aprind luminile. Mulțimea salută cu aplauze aparițiunea contrabasului, care, pîntecos cum se cuvine mai marelui, se lățește în fundul terasei, a violoncelului și a celorlalte tovarăse de armonie.

Ferestrele otelului se'ntunecă, începe orchestra.

O melodie sprintenă ca un sbor de fluturi, ca o adiere de vînt pe oglinda apei. Cîtă gingășie ! O spumă, o pînză străvezie de nouri. Suflarea aceasta de fericire o străbate de-odată părerea de rău. O amintire.. poate o cădere de stele.. și iarăși veselie și iarăși te'nvinge avîntul nădejdei și vraja luminii sglobii de soare.

E din Falslaff.

Aplauze furioase, strigăte nebune acopăr ultimul acord.

— Evviva il nostro divino, Verdi!

— Evvivo il maestro sempre giovane!

Capul de sfânt al compozitorului iese în pre-vazul unei ferestre, se înclină blînd și liniștit, subț vâlul trandafiriu de foc bengal ce-l încadrează ca o aureolă și care, îndepărtîndu-l parcă de mulțime, simbolizează depărtarea dintre geniu și micimea marei gloate.

Vâlul dispare, totul cade în întuneric, orchestra începe iarăși. De data aceasta e un cîntec de lebădă, este șfășietorul preludiu al ultimului act din „Traviata“. Durerea Violetei, răsvrătirile ei împotriva morții, resemnările-i zdrobitoare... toate plîse în note din ce în ce mai resfirate, mai șterse, mai stîNSE.. Un freamăt de frunze, un nor care aluñecă, o umbră pe iazuri, nu sînt mai ușoare, mai diafane, mai line, mai eterate... decît acordurile, decît notele finale ale acestui dumnezeesc preludiu. Mulțimea soarbe din întunericul nopții notele mărgăritate ale vioarei, ce se'nșiră în cadențe de lacrimi, și plînsul stîns al violoncelului și suspinele picurate ale violei.. simte taina morții și se'nfioară!.. Iar cînd ultimul tril, ultimul țipet vestește că totul s'a sfîrșit, că Violeta nu mai este și că s'a'nfăptuit marea taină, care ne'nspăimînta prin nestrămutata-i veșnicie, strigătele mulțimii te cutremură prin furtuna lor de patimi.

— „Inc'odată! Inc'odată!“ „Inc'odată!“..

Din nou se'nlanțuesc notele resfirate, din nou începe povestirea îndurerată...

De data aceasta însă nime nu o mai ascultă.

Unul caută de tovarăşa lui care plînge cu hohot, altul își alintă copilul palid și infiorat, un al treilea își șterge ochii...

S'a sfîrșit.

O singură mîină mai aplaudă : e șeful orchestrei. Unde-i căldura admirativă de adinioarea ? Toți își trăesc amintirile proprii, reînviata sub farmecul inspirațiunei lui Verdi... iar „divinul” Verdi, — uitat !..

Asta-i mulțimea...

Cleo de Mérode

Numele acesta muzical și ispititor ca un vers de Verlaine, precum și faima unei frumuseți ne mai întîlnite au adunat într'un mănunchiu tineri și bătrîni, publicul întreg, pentru festivalul ei coreografic.

„Frumoasă” Cleo de Mérode ? „Drăgălașă ?” Nu ! Acestea sînt epitete pentru însușiri omenești, iar Cleo este o aparițiune, o viziune... o nălucă de grație și de farmec. Crenguța fragedă și mlădioasă... foaia de lotus ce se 'ndoaie nesilit în bătaia vîntului, fulgul de zăpadă pe care c'o suflare îl ridică de-asupra capului tău ! Cinci minute și viziunea dispăre ! dar de-abea ațîțată nerăbdarea, și dînsa ni se arată cu o nouă înfățișare, deși cu aceeași putere de vrajă.

Și totuși trebuie să distingem în acest spectacol efemer și fermecător al ochiului, în acest străveziu de vis, în această fantasmagorie de forme și de colori, nu *bun* și un *mai bun*, un *frumos* și un *uimitor* de frumos.

În dansurile spaniole Cleo face efectul unui fluture cu aripi de umbră. Atît de cochet știe dînsa

să rupă o mișcare pentru a începe o alta și a ne da icoana capriciului și a nestăpînitei fantazii meridionale, a firii voinice și arzătoare. Atitudinile sglobii și pătimașe, mișcările vioae și frînte nu se potrivesc însă cu talia ei de mlajă. Reverențele de copil alintat, în costum scurt, dau trupului ei de trestie prea înalt și cu siguranță prea gracil pentru nuduri — deși mișcările îi rămîn frumoase ca ușurință și noutate — îi dau o înfățișare prea de libelulă, dacă nu chiar de țîntar.

Cleo trebuie văzută în danțurile vechi, unde totul este desfășurare de atitudini. Mișcările ei, joc de linii și de forme, line și rotunzite se îmbină și se 'nlănțue într'o armonie cu adevărat artistică. Nu puțin contribuie la efectul magic și hainele ei străvezii și șerpuitoare, care întocmai ca unda înmoae și învălue, alunecînd și tăinuind cruditatea formelor. În aceste danțuri grecești Cleo este cea mai delicioasă siluetă pompeiană,, este o neîntrecut de gingașă figurină de Tanagra.

Cleo de Mérode este necontestat o dănțuitoare fermecătoare, un obiect de artă rar, artă „secession“ prin excelență, care poate aprinde admirația nețărmurită a unui artist. Ea poate fi și nu „record“ de vanitate pentru amatori, pentru colecționari... dar femei frumoasă, nu! Mă 'ndoesc să se 'ndrăgostească cineva serios de dînsa, cineva care știe deosebi domeniul artei de acel al vieții....

Sauer

E din Berlin Sauer ori din Viena ? E german ori ceh ? — E cetățean al Artei...

Ca tip, intelectualitate desăvîrșită, ca executant, artă desăvîrșită.

În programul concertului reprezentanții tipici ai tuturor școalelor muzicale: Beethoven care înfățișază clasicismul, Chopin și Schumann, romantismul — muzica psihologică, am zice noi, — Liszt, muzica modernă, descriptivă, cu pronunțate năzuinți de obiectivitate, și Rameau, unul din prerafaeliștii cîntecului.

Compoziția lui Rameau, cu tema ei arhaică și așa de frumos rotunzită, cu variațiunile ei în șirag de mărgele, făcea impresia unei filigrane minunate, a unei dantele prețioase din podoabele prințeselor din una mie și una de nopți.

„*Appassionata*“ cu o interpretare cam hieratică în partea I-a, a luat în Andante și Presto toată căldura și modelatul cîte le îngăduie structura simplă și etern impunătoare a compozițiilor clasice. D'Albert ar fi pus poate mai multă rafinare, mai multe nuanțe, mai multă pasiune, el care găsește în Beethoven comori ca nimeni altul.

Dar ce bogăție la Sauer în *Balada* lui Chopin! Ce bine se deslușeau toate episoadele narațiunii și ce vigoare în reliefarea imaginilor! Și cîte nuanțe de suferință în „*Chimere*“ și'n „*Nocturne*“ și ce sfășiere în „*Nachstück*“ a lui Schumann! Atîta adîncire psihologică și atîta măiestrie în redare..

Din Liszt ne-a dat o transcripție duiosă și fascinatoare a melodiei de Mendelssohn „*Gnomonreihen*“ — un zbor de funigei — și „*Mazzeppa*“, poemul neîntrecut ca putere evocatoare și ca greutate de tehnică, de care nu se pot apropia decît cei mai mari virtuoși ai pianului. Desfășurare de armată, în orizonturi largi și pustii, un danț sălbatec, cîteva măsuri de idilă, iar în total, măreție desăvîrșită.

La sfârșitul concertului, o compoziție proprie, nu vals cu tema tristă și timbrată pronunțat, serpuind printre variații cochete și elegante.

Sauer are o tehnică de o maleabilitate neînchipuită și o măiestrie rară de a scoate din aceeași clapă tonuri osebit vorbitoare ! Frazarea lui, care modelează așa de minunat orice gândire, pianisimul în care descoperi nenumărate trepte, până la aceia de suflare, de suspin, de lacrimă mută...

Ce instrument perfect este clavierul când îl mișcă mâini maestre ca ale lui Sauer, clavierul, care ne chinuște în obișnuitele noastre serate muzicale...

G. Boscoff

G. Boscoff este un fiu al Iașului și cu dragoste de părinte l-a și primit acest oraș.

Deși pianul pe care concerta, lăsa de dorit, căci n'avea mlădierea cerută ca să răspundă cu nuanțe variate la feluritele atingeri ale degetului, Boscoff a dovedit o tehnică de admirat. Nimic din ușurătatea incoloră, moale și bolnăvicioasă a lui Fuchs și a altor pianiști, care s'au strecurat în vremurile din urmă. Technica lui Boscoff, deși lipsită încă de forță, este clară, precisă, sigură, colorată, viguroasă, răsunătoare. Cu oseblre se observau aceste însușiri în bucățile lui Liszt și în compozițiunea lui Moreau.

Chopin însă, îndureratul Chopin, căruia dintr'o pornire de pietate pentru mama lui, pianistă distinsă și ea, i se consacră Boscoff, este încă un compozitor nepotrivit cu mijloacele sale artistice. Nu trebuie să ne mire lucrul acesta. Chopin este poetul durerii, rapsodul suferinței și al sfârșierilor neîndurate — însăși veseliea lui e tristă ! — și Boscoff

e prea tânăr — un copil aproape — ca să fi simțit povara desnădăjduirilor. Pentru a simți toată adîncimea lui Chopin trebuie auzit Pugno. Cîntecul de leagăn însă ne-a fost dat în toată vraja poeziei lui simple.

G. Boscoff ne-a prezentat în concertul său și doi compozitori romîni. Ne slujim cu intenție de acest cuvînt, deși el ar părea o insultă la adresa maestrului Caudella. În adevăr toți știu că d. Caudella trăește în Iași, mulți știu chiar că el compune... cîți îi cunosc însă lucrările?

Frumos a întregit Boscoff compozițiile lui Grieg, Godard și mai ales Moreau și Mendelssohn. Ne-a plăcut de-asemenea nota specială de interpretare a Rapsodiei lui Liszt, auzită de atîtea ori, dela atîția mari pianiști. Această compunere, o adevărată poemă epică, este la 'nceput de un eroism fără seamăn. Cum ne-a redat-o Boscoff, ea părea cîntecul unui rapsod bătrîn la care amintirea, în întristate licăriri, luminează vremuri de'apurarea pierdute... Melancolie, regrete sfișietoare, îngenuncheri resemnate, iată ce devenise sub degetele lui Boscoff glorioasa fanfară a lui Liszt. O interpretare ca alta, foarte interesantă, cu mult farmec și putere de sugestie și cu multă probabilitate să fie cea bună!

Agatha Bîrsescu

S'a 'ntors Agatha Bîrsescu, pasărea măeastră a teatrului nostru. A venit iarăși să ne cutremure cu glasul-i vibrător și bogăția ne'ntrecută de intonații, cu gesturile ei de stană antică și trupul frumos de trestie mlădioasă, a venit să ne uimească cu darul ei de plăsmuire. S'ar zice că

tragedia veche a fost creată pentru dînsa și totuși în dramele moderne, ea este neîntrecută. Cine a văzut-o în *Medea*, în *Sapho*, în *Messalina*, în *Phedra* a fost sguduit până în adîncul sufletului. Dar cine n'a fost uimit și subjugat de creațiunile ei din *Magda*, *Alexandra*, *Tereza Raquin*?

Și cînd stai să socotești cîte roluri a creat această artistă și cît de felurite sînt înfățișările ei și cît de desăvîrșit de întregită este fiecare în deosebi, cînd măsoară munca desfășurată de această tragediană puternică, te minunezi că n'o vezi mai ostentivă. Doar ochii, atît de luminoși și de puternici cînd ne-a venit pentru întaia dată, azi sînt slabi și fără luciu.

Agatha Bîrsescu este, alături de Grigore Manolescu, cel mai puternic talent al scenei românești și probabil unul din marile temperamente dramatice din lume. Ea este fala scenei romîne și una din podoabele pe care soarta ni le hărăzește, nouă pămîntenilor, numai în momentele de rară dărnicie...

Florizel von Reuter

Comerțul și industria lumii nouă nu sînt, pare-se, singure care să amenințe* Europa. Vinjoasa mișcare didactică și culturală a Americii, arta ei repede ridicată, iată elemente de vigoare morală, care pot cîndva umili pe fălosul nostru continent îmbătrînit.

Și pe noi ne-a fermecat micul Florizel von Reuter, nu atît cu arcușul, cît mai ales cu ținuta lui de „om“, cu liniștea cu care învăluie capetele

* Articolul e scris mult înaintea războiului.

ce așteptau să vibreze subț undele vioarei lui, cu obrăjorii plini și căutătura stăpînitore, cu mușchii lui sdraveni care dovedesc că micuțul găsește în viață și alte lucruri interesante decît arta. Europeanii precoci sînt pitici, rebegiți, slăbănogi, sperioși, fac milă sărăcuții ! Acest copil american, sănătos și voinic, posedă totuși o tehnică puțin obișnuită, ceiace presupune muncă statornică de mai multe ore pe zi, începută dela vrîsta cînd copiii știu de-abia să bată mingea și care, mai mult decît oricare alta, tocește nervii și slăbănogeste trupul.

Pentru noi, Romîni, Florizel are însă și meritul de a fi îmbogățit literatura noastră cu bucăți de o *tonalitate* absolut nouă. Ce colorit de decadentism în una din ele ? Ce desnădejde la autor, că nu găsește în limba „omenească” și vorba care să caracterizeze arta lui Florizel, vorba cu care să analizeze și să transcrie pe hîrtie, impresia deșteptată de arcușul micului american. O „mare” Florizel, mă'ndoesc să aibă în cariera d-tale un al doilea succes ca acel dela Iași.

„Va trăi ?” se'ntreabă cu patos autorul unui alt articol. Și pentru a dovedi cît extraordinar, cît miraculos este în puterea artistică a lui Florizel, d-sa citează spusa unei doamne: „m'aș teme de dînsul, dacă n'aș fi cu atîta lume !” Florizel la 11 ani violonist îi face doamnei, cu educația d-sale științifică, impresia copilului neboțezat, care stînd în leagăn soarbe laptele din oala de pe poliță, ori mulge vaca din bătătură.

După scriitorii ieșeni Florizel e un geniu și ca atare nu numai o manifestare artistică neobișnuită, ci ceva miraculos, un fel de monstru intelectual. Oare precocitatea să fie singurul ele-

ment al geniului? Mozart îl numim geniu, nu pentru că a fost precoce, ci *fîndcă tot ce-a produs e superior*. Beethoven și Wagner sînt genii și nu s'au manifestat ca atare în copilărie, iar de executanți precoci e plină lumea. Cine este familiar cu muzica și cu felul cum evoluează un talent de virtuoz, nu va găsi la Florizel decît un grad mai mult—dar atît pînă acum!—decît se vede la orice copil talentat cu îndestulare. Admiratorii ieșeni ai lui Florizel n'au acest fel de experiență, la noi muzica e o raritate, de aci impresia lor de minunăție. Tot de aici vine și indignarea unui gazetar contra unui muzicant cu vază care găsise note false în jocul copilului-minune. Să fie așa neobișnuit lucru ca o ureche *special* educată să simtă mai mult și mai fin decît simplii amatori? Nici n'ar micșora mult meritul lui Florizel cele cîteva note scăpate din reperiunea execuției. Rubinstein cînta și el cîteodată fals și asta nu-l împiedeca să fie marele maestru al pianului.

Cînd comparăm pe micul american cu toți copiii care învață muzica, trebuie să-l distingem; dacă-l asemănăm însă *numai* cu cei bine înzestrați, depărtarea nu mai este mare. Pot cita doi copii—experiența mea pe terenul muzical nu e mare—a căror desvoltare, absolut normală, aș putea zice obișnuită, ne poate sluji drept dovadă acestei afirmări. Unul de 9 ani $\frac{1}{2}$, care n'auzise niciodată cîntînd din clavier, începe cătră jumătatea lui Septembrie cu cele dintăi elemente și pînă la examenul de Iunie, cu o singură oră de exerciții zilnic și cu $\frac{3}{4}$ de oră lecție pe săptămînă, el face 30 de game, Metoda lui Bertini, 30 de exerciții Bertini și 16 sonatine de Cle-

menti și Kuhlau. Un altul de 6 ani, învață în timp de 20 de zile și numai cu 5—10 minute pe zi, 12 cânticele și 4 game și descopere cu cel mai bun sistem de degete, gama cu mâinile în direcție opusă (gamele pe întreaga claviatură).

Și totuși acești copii n'au nimic miraculos. Auz bun, simțul ritmului, inteligență și mișcări exacte.

Ce-a dovedit Florizel în concertul său, decît tehnică frumoasă ? adică calitățile de mai sus. Frazarea poate fi opera profesorului. Cît pentru interpretarea totalului, acel *souffle* original, acea vibrație sufletească care alcătuește nota personală a executantului, Florizel a avut-o foarte sporadic și anume numai în pasagiile narative din bucățile lui Bruch și Paganini.

Dar cu aceasta Florizel, mare violonist, rămîne copilul *minunat* și nu *copil-minune*, cum îl văd admiratorii lui din Iași.

Execuția lui Horia de Gh. Popovici

În Aula Universității din Iași este expus tabloul d-lui Gh. Popovici : „Execuția lui Horia“

Pe planul I Horia în fiare, căruia îi smulg crucea dela gît, mama lui pe care o înșfacă sălbatec un Ungur, un preot ortodox în odăjdiile sfinte, aruncat la pămînt, cu privirea lui țintuită de groază și mâinile rîdicate spre apărare, iar pe hainele lui înălbite de omăt, capul sîngerînd în o ultimă svîrcolire, al unui decapitat. Ceva mai încolo sălbatecul care l-a îmbrîncit, cu pumnii încleștați și însetat încă de vieți, în dreapta un om cu roata înroșită de sînge!

Pe planul al II-lea calăul care leagă pe Horia,

burghezul jovial care petrece și aici trăgînd tabac, o serie de țărani îndîrjiți care au menirea să înfățișeze întreagă mulțimea brutală, în fine slujbașul care citește sentința. În perspectivă, o mare de capete și instrumentul schingiurii care așteaptă.

Peste toate un colorit mohorît de iarnă întunecată, o lumină tulbure și apăsătoare a zilelor cînd te trezești din senin, că-ți dorești moartea.

Figurile, în afară de acea a lui Horia, a mamei lui și a preotului, sînt pare se „des charges”. Or fi ei urîți Ungurii, or fi sălbateci, dar prea sînt groaznici cu toții. Aceasta ca tip, ca frumuseță de forme și proporție. Expresia figurilor nu este însă prea tare, ba am zice că la mulți nu e'ndeajuns de tare. Horia bunăoară cu o resemnare vecină cu indiferența, are o expresie bună pentru orice moment afară de acel în care e reprezentat. Ar fi, socotim noi, mai potrivită o expresie de ură, de sfidare, de profetizare, de extaz, o liniște impusă, silită, o sete de răzbunare, în fine o stare sufletească intensă. Din această epresie ștearsă a lui Horia rezultă lipsa elementului dramatic din tablou.

Mult mai izbutită decît expresia figurilor este aceia a ținutei. Aici nimic exagerat. Toate mișcările ușoare, naturale, armonizate între ele și expresive. O mare variație de atitudini, grupări frumoase și mai ales o foarte potrivită așezare a tuturor grupărilor în jurul eroului.

În definitiv tabloul d-lui Popovici e de mare valoare pentru țara noastră. Și pe cînd publicul ieșan se bizue să hotărască dacă tabloul merită să vadă expozițiunea din Paris sau nu, trebuie să convenim cu toții că el merită fără șovăire entuziasmul nostru și admirația noastră toată.

G. Enescu

De mare însemnătate și culturală și națională sînt concertele d-lui Enescu, atît prin scopul lor cît și prin prilejul ce ni se dă să vedem că Enescu al nostru nu este numai „marele artist român”, ci un *mare artist mondial*.

Deși foarte osebite în alcătuirea lor și fiecare îndestulător ca să statornicească reputația unui artist, concertele acestea se întregesc unele pe altele spre a învedera o extraordinară personalitate muzicală. Unele ne arată pe virtuozul neîntrecut, altele pe interpretul extraordinar, cu acel *sufly* fără seamăn de inspirator și de inspirat, altele în fine ne vădesc un compozitor cu neîndoios belșug de inspirație, cu prisos sufletesc care ne biruește, iar toate la un loc, o stăpînire, la acelaș artist, a tuturor mijloacelor de exteriorizare muzicală, o înmănunchere de toate darurile, făcînd din el un „Mare Unic”, cum îl numim noi.

D. Enescu nu este numai un temperament extraordinar, o putere cuceritoare de suflete, dar și o inteligență rară, dispunînd de toate procedeele de gîndire, în care darul de întregire, de contopire unitară, de sinteză artistică, este desăvîrșit de către o egală putere de disecare, de amănunțire, de analiză. O putem observa mai ales la repetițiile generale ale concertelor cu orchestra. Pe cînd aceasta se'ntrerupe, se'ntoarce îndărăpt, d. Enescu, deși cîntă pe derost, își reia firul oriunde, fără cel mai mic punct de orientare.

O memorie extraordinară ca plenitudine, precizie și exactitate de localizare, completează talentul cu adevărat „Clasic” al marelui român.

Numai cine este muzicant știe ce valoare au toate aceste daruri reunite. Asociațiunile de idei în muzică, făcute exclusiv pe temeiul succesiunii și al coexistenței, sînt, mai ales în compozițiunile de mare complexitate, ca concertele de orchestră, un bloc grozav de greu de desfăcut. Îl stăpînești în întregime, dar foarte anevoae îl desfaci în elementele lui.

„A quelque chose malheur est bon“. Ce noroc pe lași că n'are orchestră! D. Enescu neștiinjenit de nime și silit să se cheltuească singur o seară întregă, s'a adîncit într'atîta în arta lui, că ne-a dat acel plus de vibrație, de viață, de vrajă.. Adîncirea paginilor celebre, reculegere evlavioasă, avînt, mîndrie națională, vibrație sufletească.. iată atîtea sentimente pe care ni le-a strecurat în suflet arcușul vrăjit. Dar și artistul poate fi mulțumit de publicul care căta la el cu sfială, care l-a ascultat cu evlavie, l-a petrecut cu gînduri de recunoștință, făcînd dintr'un concert o serbătoare de înfrățire și de contopire în acelaș avînt!...

Așa de răsvrătite de obicei, așa de sceptice și dușmănoase sufletele ieșenilor, ca prin farmec s'au unit toate în acelaș sentiment de mîndrie!... Cu ochii umezi și lacrimi de bucurie își zicea fiecare: Enescu e al nostru, e de două ori al nostru, ca român și ca moldovean.

Un jubileu artistic

Insemnată pentru mersul cultural a fost sărbătorirea activității de 50 de ani a d-lui Caudella. Deși pregătit în pripă, concertul dat în onoarea lui a fost interesant. El a dat prilej iu-

bitorilor de muzică să-și arate admirația pentru o muncă rodnică și aleasă, oglindind, atât cât forțele artistice ale lașului o îngăduie, activitatea sărbătoritului în cele mai multe ale ei manifestări, a prezentat publicului compozițiile ultimilor cinci ani, dovedind astfel că d. Caudella este încă în plină putere de producere.

În adevăr frăgezimea și seninul inspirației, firescul cu care se'nlănțue frazele muzicale, armonia cumpătată și pururea mlădioasă, care se'nsinuiază scoțind în relief atâtea nuanțe de gândire, ne dau dreptul să așteptăm încă mult dela dramaturgul nostru muzical.

Compuerile care s'au impus admirațiunii tuturor au fost: „Fantazia” pentru vioară, „Nocturna” pentru clavier, „Românțele și Baladele”. Deși manifestarea cea mai înaltă a talentului d lui Caudella, opera, lipsea, — iubitorii de teatru au putut simți avîntul și fiorul dramatic, care par să fie forța de căpetenie a compozitorului ieșan, în romanța „S'a stîns” și mai ales în Balade. Cu cîteva melodii populare și arii din Miculi, d. Caudella ne-a dat o inspirație minunată. „Fantazia jubilară” este, după noi, oglindirea unui amurg, cu melancolia nepătrunsă care-l precede, cu jalea nestînsă care-l urmează. Din pînza de sunete se desprinde lămurit poezia întinderilor țării noastre, voioșia zburdalnică și jalea neîntinată a horilor desfășurate în largul naturii, odihna umbrelor și dorul de nemărginire ce-l trezesc în suflet cerul nostru limpede și zarea cu tainice luminișuri.

Ca compozitor d. Caudella este un tip intelectual. Această intelectualitate stăpînitoare se învederează cu osebire în mlădierea cu care urmă-

rește cele mai mici cute de gândire ale versurilor, cînd le'mbracă în melodie, în puterea descriptivă a compozițiilor lui și'n predominarea elementului dramatic, pe a cărui obiectivare e stăpîn. Acestei predominări de intelectualitate muzicală îi datorește d. Caudella păstrarea puterii de producere pînă la o vîrstă relativ rebelă inspirației și posibilitatea de a fi lucrat fără preget într'o ramură în care iubirea de artă era, pînă mai dăunăzi, singurul îndemn în țara romîneasă.

Un nou concert George Boscoff

Dacă nu întregeste fiecare compoziție, dîndu-i caracteristica de gândire unitară, Boscoff cizelează foarte frumos frazele izolate, învăluindu-le într'o atmosferă de raerie și înduioșare poetică.

Progresele tehnice vin dela sine. Ceiace ar fi de urmărit e o mai mare varietate de tonalități și mai ales tonuri șterse, fără luciu, atone le-am zice, care dau impresia lacrimelor și de care e absolută nevoie în interpretarea lui Chopin. Grünfeld, fără să fie virtuos mare, are aceste efecte nespuse de frumoase.

Din programul concertului, așa de bogat încît artistul a găsit de cuviință să suprimе vre-o patru numere, demne de laudă au fost următoarele. Ca tehnică, clară și luminoasă, „Tocata”, „Perpetuum mobile” și cu osebire Valsul lui Diemer, executat cu mult brio. Ca interpretare, ca pătrundere adîncită și literară, „Gavota”, „Improptu de Chopin”, căruia Boscoff i-a dat înțelesul unei amintiri înduioșate, străbătu'tă în răsîmpuri de

accente îndurerate, apoi două „Nocturne“, dar mai ales delicioasa „Fantazie de Mozart“.

Sonata lui Grieg a fost tractată — prea la suprafață. Toată partea descriptivă — cadru zugrăvit cu măiestrie, în care răsar întocmai unui relief minunata idilă din Andante și danțul pătimaș din partea a IIJ-a — a fost înecată de cele câteva dificultăți tehnice fără importanță. Deasemenea palidă „Balada lui Chopin“, care cere multă fantazie și o caracterizare pronunțată și distinctă a fiecărui episod.

La întâiul concert Boscoff, ne-a izbit accentul particular dat unei compozițiuni de Beethoven. De data aceasta găsim artă desăvârșită în „Fantazia lui Mozart“. Iată ce ne face să credem că lui Boscoff genul clasic îi convine cel mai bine. Mîndre am fi să nu ne fi înșelat și ca mîne să aplaudăm în copilul lașului și pe cel mai autorizat urmaș al marelui pianist d'Albert.

LINII

LINII

Pentru volumul de omagiu d-lui Sp. Haret

Omul, care mai mult decît cricine a lucrat la ridicarea prestigiului şcoalei şi la înălţarea culturală a mulţimii ; omul care a încredinţat demnităţi alese din Ministerul Instrucţiunii la persoane înregimentate în partidele adverse, numai în gândul curat că le socotea destoinice să înalţe şcoala cu adevărat şi doritoare să slujească acesteia, — acel om nu poate fi sărbătorit de către un singur partid politic. Iată de ce socotim că'n comitetul chemat să orînduiască un volum în cinstea d-lui Sp. Haret, se cădea să găsim membri distinşi ai învăţămîntului din toate partidele, ori măcar pe acei care îndelungată vreme au lucrat în minister alături de d-sa. Mai ales că prin participarea noastră, a femeilor, serbarea îşi pierde dela sine caracterul politic.

Ideia de a închina domnului Haret un volum în care să se oglindească activitatea d-sale ca Ministru al Instrucţiunii, este o idee fericită în principiu. Cînd însă vine vorba de realizare, o greutate se iveşte. Ce să aşterni pe hîrtie ? Justificarea ştiinţifică a reformelor făcute de D-sa ? Mo-

tivarea lor cu argumentul că reformele erau deja făcute, ori că au fost admise în urma noastră, în țările occidentale? N'ar fi toate vorbe de prisos și fără valoare în fața faptului realizat? Nimerit ar fi numai să urmărești pas cu pas înseși dispozițiile ministeriale, dela cea dintăiu din întâiul său minister și până astăzi. Dar atunci e nevoie de arhiva Ministerului. Pentru cei care locuim departe de București, lucrul devine ne-realizabil.

Ținem totuși să răspundem afirmativ la cinstea, ce ne-a făcut-o comitetul invitându-ne să colaborăm la volumul de omagiu, și ținem să nu ne îndepărtăm de spiritul în care a fost plănuit acest volum,—iată de ce ne vom lua îngăduirea să arătăm un amănunt, de mică importanță pentru marele public, dar caracteristic pentru d. Haret, anume, împrejurările în care ni s'a încredințat postul de inspectoară a școalelor de fete.

La 7 Februarie 1907 am ținut în București o conferință la Ateneu, vorbind despre Eminescu și Alecsandri ca autori clasici; a doua zi am repetat, după invitația profesorilor secundari din București, aceiași conferință în sala cercului. Ca urmare, în lunie următor, am fost numită în comisiunea pentru modificarea programelor secundare, secțiunea privitoare la filozofie. În sînul acestei secțiuni eram noi patru: doi domni, care deși abilitați pentru această ramură, nu o predaseră, un psiholog amator și eu. Fie convingere, fie galanterie — fie obișnuitul impuls de a fugi de muncă, toți trei mi-au încredințat mie redactarea memoriului care să justifice necesitatea unei modificări și să fixeze liniamentele în care are a se face. Memoriul a plăcut foarte mult și sub-

comisiunii care mă alesese raportor și comisiunii plenare, prezidată de o inteligență rară ca agerime și complexitate, a plăcut și d-lui Haret, iar în seara de 30 Martie, anul următor, mi se și oferi postul de inspectoare. Acceptarea acestui post, în acele vremuri, era pentru mine aproape un sacrificiu. Nu puteam refuza însă, date fiind condițiunile neobișnuit de măgulitoare în care mi se propusese. A crea un post pentru cineva care nu-ți cere nimic, despre care nu ți-a vorbit nime și pe care aproape nu l-ai văzut, numai și numai fiindcă-l socoți în stare să facă ceva pentru școală,—iată un lucru nu tocmai banal în țara românească !..

Și fiindcă prilejul se prezintă, ținem să arătăm Domnului Haret recunoștința noastră adâncă pentru încrederea nestrămutată pe care ni-a rătat-o, încredere în capacitatea, încredere în buna noastră credință. Pentru transferări, recomandări la definitivat, numiri, trimiteri în străinătate, etc., etc. părerea mea a cîntărit totdeauna cît a celui mai încercat inspector. În consiliul general, în care am lucrat trei sesiuni, în consiliul inspectorilor unde se discutau sub președinția ministrului, chestiuni de ordin general, niciodată nu s'a întrevăzut la d. Haret cea mai mică umbră de bănuială, de neîncredere în capacitatea femeilor. Și cum această atitudine a d-lui Haret este o dovadă că pentru D-sa munca femeilor e tot atît de folositoare și tot atît de prețioasă ca și aceea a bărbaților : și cum d. Haret a avut până în ultimul moment aceeași atitudine, avem dreptul să credem că și noi am contribuit cu ceva la buna D-sale opinie despre femei,—și aci stă mîndria noastră !..

Cu prilejul morței...

Caragiale, maestru netăgăduit al literaturii românești, este un stilist neîntrecut, este omul care după ce-și înfiripează gândul în formă materială, are tăria de a depărta înfăptuirea dela sine, atît cît s'o poată privi cercetător și aspru, s'o poată muștra în rînduri des repetate și să nu-i dea binecuvîntarea de drum, decît după ce cu rîvnă și adîncă cumpănire, a înzestrat-o și pentru luptă și pentru izbîndă. Caragiale a avut pentru opera lui cea mai adîncă și mai cuminte dragoste părintească. Deaceia proza lui se'nfățișează ca sa-pată în marmoră : o vorbă, o virgulă nu se pot strămuta din locul statornicit lor de cătră autor.

Caragiale e marele pictor al mediului românesc, anume al chipurilor care nu pot trăi decît în România de tranziție (dela orientalism la civilizația europeană). El mai este și marele nostru ironist. Ce belșug de umor și ce măiestrie în mînuirea lui !

Văzînd șirul tipurilor ridiculizate din opera lui, ai zice că viața lui Caragiale n'a fost decît un lung hohot de rîs !.. Și totuși cele mai întunecate sentimente și cele mai sfișietoare înfrîngeri sufletești, tot el ni le-a dat. Remușcarea și răsbuñarea, zugrăvite cu o cumpătare antică în „Năpasta“, înfiorarea de groază în nuvele. Cu subiectul din „Păcat“ s'au încumetat și alții. Superioritatea netăgăduită a lui Caragiale stă mai presus de toate în atitudinea morală ce ne-o imprimă, în simțirea de groază pioasă, am zice, în jignirea morală pe care ne-o întretine încordată până la ultimul cuvînt.

Incruntarea urii, așa de măestrit zugrăvită în

„*Făclia de Paști*”, nuvela care seamănă unui tablou de Rembrandt, cu coloritul ei clar-obscur. Fășii de umbră, ce se desfac între ele și totuși isvorite toate din întuneric.

Ură, răsbunare, muștrare de cuget, groază, sete de sânge, atâtea robiri ale sufletului omenesc,—și ce om blînd Caragiale! Cîtă milă, poate mai mult pentru păcătoșeniile omului decît pentru suferințele lui, în privirea lui i'onică!

Că era bun, avem o dovadă nestrămutată: iubea muzica cu patimă.

— „Ce n'aș da să știu și eu cînta barem din trișcă!” zicea maestrul cu amar.

— „Și ce-ai fi compus? îl întrebam odată.

— „Mare lucru, poate nu; aș fi umplut însă lumea cu marșuri, da' știi, marșuri să scoale universul, să-l ridice în sus!”

Nu putea suferi muzica ușoară, prețuia opera, dar dragostea lui toată era însă pentru muzica instrumentală, mai ales pentru cea a lui Beethoven.

Arareori se împotriva ispitei de a se duce la Lipsca, ori și mai departe, cînd se vesteau simfoniile lui Beethoven. Frază cu frază le știa. Cînd era posomorît, amărît, era de-ajuns să începi o arie de-a compozitorului favorit, fie chiar și la clavier, că de-odată i se 'mblînzeau ochii și-l năpădea un zîmbet înduioșat.

Duios și iubitor a fost, dovadă căsnicia lui. Atîta artă, atîta gust, atîta belșug, atîta îngrijire, ca să-i fie cuibul plăcut. Locuința lui din Berlin era un juvaer. Sburdălnicia voioasă a copiilor și zîmbetul pururea fericit al soției și raza de soare și acea atmosferă de seninătate și mulțumire, pe care le simțiai de cum întrai în căminul lui

Caragiale, toate isvorau din iubirea gingașă și din îngrijirea capului de familie.

Știm că virtuțile de cap de familie se socotesc astăzi bune cel mult ca să fie ridiculizate... Caragiale a vrut însă și a știut să fie un cap de familie neîntrecut. Și mare virtute este aceasta, pe vremurile noastre, să-ți respecti cuvîntul dat... dat unei femei... mai ales cînd acea femeie este a ta.. Mare, tăria sufletească de a rămînea solidar cu *tine însuși* încît să nu nesocotești ceiace cîndva ai rîvnit și să nu jignești tovărășa în fața căreia ți-ai plecat genunchii de-atîtea ori..

Iubitor și bun a fost și cu copii! Dragostea lui nu aducea niciodată a chin, a jertfă, a grabă de-a scăpa, ca la alți părinți.

— „Voi nu-mi datoriți nimic, zicea el odată copiilor lui. Tot ce fac vine din iubirea mea pentru voi, și vă iubesc fiindcă îmi face mie plăcere, îmi face mie bine.“

Era în sufletul lui Caragiale belșug și avea de unde risipi!...

Cum gîndesc fetele

Pe vremea proclamării Regatului eram școlăriță în pensionatul d-nei Humpel. Regretatul nostru profesor de muzică, D. W. Humpel compusese pentru serbarea încoronării un imn și-i încerca efectul cu corul școalei și acompaniament de două pianе care să înlocuiască orchestra.

Intr'o zi ni se vestește că la repetiție aveau să vie d. și d-na T. Maiorescu.

Maiorescu! Maiorescu!! Cine nu auzise acest nume? Atît numai că pe cînd foarte puține din noi ar fi putut spune că este una din somitățile ță-

rii, toate îl știam ca omul cel mai norocos... mai slăvit de femei... mai primejdios... deși mai nestatornic decît însuși Don Juan de Marana.

Eu nu-l văzusem pe d. Maiorescu, nici în fotografie, admirasem în schimb, cu cîteva luni înainte, sugestivă feerie a lui Dumas, așa că imaginile celor doi pîrdalnici de seducători, unul neaș român, celălalt din Spania medievală, se contopeau, se suprapuneau, în închipuirea mea.

Ce de bătăi de inimă la repetiție! Noi toate, școlărițe între 13—16 ani, unele mistice, altele sprintare, unele sfioase, altele ghidușe, toate doritoare de nou și toate ispitite să privim răul drept în față, mai ales că avea să se prezinte cu farmecul unei încarnațiuni atît de cunoscută și de încercată...

Ușa se deschide : un domn și o doamnă. Noi toate așteptăm însă, așteptăm în picioare cu ochii țintă la ușă, nepăsătoare față de cei ce veniseră, îl așteptam pe *El*.

D. Humpel dă semnalul să începem.

De-odată simt că mi se surpă pămîntul sub picioare. Cum? Acesta fuse? Acesta? Așteptam un erou... un... În locul lui, un domn în haine de doc grozav de mari, grozav de largi... grozav de burgheze... cu un nas burghez și el !.. Mai mult scurt decît potrivit, mai mult pîntecos decît înalt și svelt, cum îl știam pe don Juan, și care nebănuind pedestalul ce-i ridicasem, se așezase foarte simplu pe scaun. Și atîta ! Șe așezase pe scaun !

La ce ne așteptam? Nu știu, totuși așteptam *ceva* ! Prea fusese simplu și neînsemnat lucru să se așeze pe scaun..

Semnalul d-lui Humpel se aude a doua oară.

— *Si si re fa si!*...

Acesta e omul primejdios?

— *Fa fa si la.*

Dar atunci... Acesta-i omul distrugător de liniștea familiilor?

— *Sol la si fa.*...

Dar atunci femeile noastre sînt...

— *Fa fa si re mi.*...

Și se înșiră notele imnului în neregulă și ansamblul merge mai rău ca oricînd.

— *Es war ganz dumm!*— răsună glasul tunător al d-lui Humpel.— *Noch 'mall!*

D. Maiorescu crezînd că ne intimidase stîndu-ne în față, se așeză la spatele pianului la care eram eu și începe—nici mîi mult nici mai puțin!—începe mă rog, să-mi întoarcă filele!—Ei, asta trecea măsura!...

O voi sermanele mele iluzii! Maiorescu semi-zeul, de răutăți nu-i vorbă, dar un semi-zeu să-mi întoarcă filele... mie! o școlăriță oarecare... și nu eram barem frumoasă... mie!... de-ași fi fost macar printre cele mai măricele!... Maiorescu să întoarcă filele ca orice simplu om de treabă... Nu, asta era prea mult!

Cum am cîntat a doua oară nu știu. Mă înăbușea plînsul. D. Humpel mă privi întrebător, mă alintă cu bunătate, aș zice chiar cu milă...

— Plînge că n'a cîntat ca de obicei...

Explicarea d-lui Humpel a mulțumit pe toți, chiar și pe mine, și astfel nu s'a mai știut cîte lacrimi m'a costat faptul că d. Maiorescu nu a sămănat la chip cu don Juan de Marana...

Jumătate de oră la Petersburg

Se mutase lașul peste noapte la Polul Nord. Casele, gîrbovite de nămolul zăpezei, iar copacii doborîți de povoaara florii seci, își frămîntau ramurile fără spor. Văzduhu 'l vînturau fulgii, pe cînd în răstîmpuri șuere prelungi spintecau tăcerea amenințătoare a singurății.

Drumurile, toate ascunse, turnurile bisericilor turtite, zarea prelungită până'n depărtări nemai-văzute și peste toate, întindere albă.

La opt ceasuri de dimineață aveam să fiu la slujbă. Plec eu la șapte jumătate, calea mi-era doar de douăzeci de minute, și ajung—dacă se mai chema ajuns, în halul în care mă găseam—la nouă. Eu îmi făcusem drumul, că doar trăim în lași. Să-mi închipuiesc că sînt vreun Nansen, care sfidează stihiele... care sfidează și cerul cu glonții lui de ghiață și pămîntul ce-și ridică năprasnic subț vîzul meu munții de puf rece... Iar pe trecătorii zgribuliți subț găoacea de zăpadă care le-ascundea mustățile, să-i iau, dacă-mi place, drept urși albi, pletosi și lacomi....

Și doar avea farmec, un farmec straniu și nepătruns, această luptă cu țaria ernei, cu singurătatea-i albă și cu viersul ei de vijelie.

La întoarcere însă și plăcerea sfidării și potențierea puterilor se stînsură. Avîntul exploratorului în miniatură se topise într'o simțire de sleire, de slăbiciune desăvîrșită și aș fi dat cîțiva ani din viață să mă văd subț un acoperemînt.

Am observat că firea a fost cu mine ironică oridecîteori n'a putut fi aspră. Deși măgulitoare în sine, această distincție a Atotputerniciei în favoarea mea, bucuros aș fi schimbat-o pe un dram

de înduioşare din parte-i, — măcar cîteodată. Dar ce te faci cu consecuenţa ?!

Casnicii mei fiind duşi pe o săptămînă, o prietină mă poftise pe tot acest timp la masă la dînsa. Eu, ca să cuprind mai multe nevoi deodată, învoisem bucătăriţa pe cîteva zile, mulţumindu-mă cu o fetică deabia răsărită, să nu zic că nu era suflet de om pe lîngă mine.

Dela slujbă mă întorsesem pe la vre-o două. Nu mai putea fi deci vorba de prînz. Nu aveau oamenii să m'aştepte cu ceasurile. Şi apoi perspectiva unei noi expediţii nansiene, în aceleaşi condiţii... Cine ar fi cutezat să se gîndească la un vehicul în Iaşi, unde birjarii sînt amatori, diletanţi şi deci mai presus de ordinele poliţiei. M'am hotărît deci pentru post, post deplin şi pe sară...

Pe la orele cinci, graţie unui ceai înviorător, isbutisem să uit de toate. Aşezată într'un fotoliu spătos, făuream planuri fumurii, pe cînd înteteţeam jăratecul cu cleştele, jăratecul a cărui culoare mă ademeneşte tot atît cît şi rumănul zorilor. Mă simţeam bine acolo...

De-odată un scîrţîit pe zăpadă. O birjă la scară pe-asemenea vreme? Prea inedit lucru... Aduce o scrisoare.

„Mitea e în Iaşi. Te-am făgăduit la masă. Vino fără greş. Elena.“

Mitea era un văr al prietenei mele. Il văzusem la Berlin în două rînduri, pe cînd eram eu de vre-o 19 ani, dînsul de vre-o 32. Mă cunoscuse în vremea de trecătoare încredere în sine, de încordare şi semeţie, de avînt şi spornică putere de muncă. Sufletul meu îl cucerise... eu cam bănuiam lucrul.. de-atunci trecuseră zece ani şi vai! toate se prefăcuseră în viaţa amîndurora.

Pe cînd îngrămădeam în minte toate motivele ca să refuz această invitație, aproape fără să-mi dau seamă, eu alegeam îmbrăcămintea cea mai potrivită pentru împrejurarea dată.

Ispita fu mai tare...

Odată hotărîtă, toată grija îmi fuse să-mi reconstituesc, pe cît cu putință, personalitatea și ca chip și ca suflet, cu zece ani în urmă. Imbrăcămintă, pieptănătură, discuțiile de provocat, replicile de dat, mi le pregătisem aproape toate. Dar cum aveam să ispășesc, Doamne! această unică clipă de cochetărie din viața mea! Căci nimic pe lume nu se pedepsește mai aspru ca inconsecuența!

Cînd ajung la Elena, toate străduințele mele se nimicesc dintr'odată. Frigul, osteneala fără seamăn, poate și emoția... de-odată mă simt rău și, copleșită în primul rînd de conștiința inevitabilei mele înfrîngerii, cad fără rezistență pe o canapea.

M'am înviorat abia după o oră, cînd am povestit, se'nțelege, pătăniile zilei drept explicație. Mă simțeam însă prea zăpăcită de tot neprevăzutul și prea umilită față de mine însămi, pentru a mai face față pretențiilor de spirit cu care plecasem de acasă.

Petrecerea noastră cu toată vraja unor convorbiri arareori întîlnite în viață, stăpînii casei erau ei înșiși inteligenți fermecătoare, luă sfîrșit către orele unsprezece. Elena, luîndu-se cu vorba, uitase să trimeată după trăsura din vreme, cînd o rugasem, iar Mitea susținea morțiș că numai el poate găsi, — tot dînsul o găsisese și pe cea de după amiază, — cu condiție să mergem pe jos pînă la stația cea mai apropiată. Nu aveam de ales...

Plecarăm. Ca să nu alunec, Mitea îmi ia brațul. Viscolul încetase. Luna își privea în răgaz întinderile liniștite ale împărăției albe, frigul ne înviora ochii, iar scîrțitul omătului resuna ca o muzică puternic rîtmată.

Mitea povestea. Nici o vorbă ademenitoare din partea lui, dar alintarea din glasul lui, farmecul din atingerea brațului și grija de a-și potrivi pasul după al meu, toate spuneau îndestul ce se petrecea în sufletul lui.

Infățișarea firei—ca o măreață icoană de argint—și singurătatea aceasta senină, de proporții neîntîlnite, făceau un privaz mistic, evocării sufletelor noastre.

În piața Unirii găsim o trăsură cît o cutie de chibrituri, cu două vechituri de cai, ce se clătineau la fiecă răsufare. De aci înainte vraja se stînge. Trăsura svîrcolindu-se printre movilele izvodite de cătră viscol, stă gata să se răstoarne în tot momentul. Birjarul se tînguește că-i omorîm caii și ne cere să schimbăm drumul și să nu ne depărtăm de centru. Mitea rîde că un nebun, iar eu țip de spaimă la toate hopurile.

- Cînd eram la Petersburg...
- Să ne coborîm, te rog, haidem pe jos.
- Stăi cuminte și lasă-mă să-ți povestesc călătoria mea la Petersburg. Prin Ianuarie...
- E mai bine, mai sigur pe jos.
- ...Săniile rusești merg cu o repeziciune...
- Uite...
- Adevărate năluci, adevărate vedenii...
- Spune birjarului să stea.
- ...În argintul ceței, cristalele de omăt...
- Te rog, lasă-mă să mă duc pe jos, mă duc și singură.

- ..Patinajul să-l vezi, în puterea nopții, uite ca acum, în zarea misterioasă... pe Neva...
- Se sue pe trotuar, privește-l !
- ...E feeric. ..Intr'o seară...
- Fă-i, te rog, semn să apuce la stînga.
- ...Dar cea mai fermecătoare plimbare a fost...
- Să cîrnească la dreapta...
- ..Toată nobleța rusască...
- Vai, uite...
- ...Rusoaicele, știi, îndrăsnețe, ba cinice chiar...
- Ne răstoarnă.
- Dar nu te teme. Ești doar cu mine, strigă Mitea.

Asta-i! Doar tocmai acesta era faptul care nu-mi convenea. La fiecare sguduitură a trăsurei eu și vedeam spectacolul : noi răsturnați, sergentul și cei adunați să ne ridice.. Cînd colo ? D-na... la douăsprezece noaptea... în trăsura cu domnul... Și ca tot Românul care se respectă își avea și Mitea reputația lui bine întemeiată. Mai era și o mare personalitate politică și culturală .. deci cunoscut de lumea toată..

La poarta casei mele, hop că trăsura se lovește de gard și se răstoarnă. Bine că mă adusesese până acolo! Nu ne-am lovit, era omătul moale ca puful. Cum mă scol, cum o iau la fugă prin curte.

- Dar unde te duci?
- Sînt acasă, îți mulțumesc..
- Cum ? Așa curînd... Nu-mi isprăvisem de povestit călătoria la Petersburg...
- Renunț bucuros în favoarea oricui.. Noapte bună!

Poveste simbolistă

...Și-a ajuns Făt-Frumos pe o carare îngustă cît firul de iarbă și lucie ca fața apei. Jur împrejur rîvnă de umbră din copacii pletoși și falnici, foșnet de frunze, răspuns vîntului primăvăratéc, cîntec dornic din cuiburi tănuite, flori și miresme îmbătătoare care alină jalea...

Și a mers Făt-Frumos, a mers... Dela o vreme un roi de albine îi oprește pasul.

- Ce cauți în lumea noastră ?
- Pe zină voi u s'o vād.
- Gînd bun ?
- Gînd bun.
- Treci.

Un bîzîit prelung, roiul se desface în două lăsînd drum călătorului.

Altă pădure se deschide, de floare și de lumină. Din pămînt și până 'n creștet florile îmbracă pomii, flori rumene ca zorii, ori albe ca zăpada, flori galbene ca paiul, ori roșii ca sîngele.

De tăcere și de liniște Făt-Frumos și-aude gîndul...

Și a mers Făt-Frumos a mers... Dela o vreme un stol de porumbi aibi îi oprește pasul.

- Ce cauți în lumea noastră ?
- Pe zină voi u s'o vād.
- Gînd bun ?
- Gînd bun.
- Treci.

Filfiit de aripi, stolul se desface în două, lăsînd drum călătorului.

Se'ntinde iabar cît vezi cu ochiul, cu tufișuri de floare ici și colo. Un palat de cristal ridicat

pe vîrf de munte, iar razele de soare îl împodobesc cu fișii de curcubeu. Făt-Frumos pătrunde înăuntru. Divanuri de mușchiu, foi de cireș covoare, smocuri de floare, podoabe pe pereți.

Străbate cămăruțile lungi și tăcute și nime nu-iesă în cale. Intr'o cămăruță tainuită zina cu părul de aur doarme. Din flori de trandafiri îi e patul, iar învălișul, pînză de paianjen stropită cu pulbere de pietre scumpe.

Zina se deșteaptă și cată uimită.

— Venit-am să te scot din lumea învechită și să te iau în țara luminei... în lumea mea.

Aripi care filfie... Vin hulubii și'n toată casa flori proaspete și mirositoare iau locul celor istovite de lungul nopții. Albinele aduc miere, porumbii, rouă și prînzul zinei e gata.

Zina merge s'arăte lui Făt-Frumos ținuturile ei lăsate din străbuni, zidite de Dumnezeu, cu pădurile, care ca o rețea împrejură căsuța ei străvezie.

— „Aceasta-i lumea mea“ zice ea petrecînd pe Făt-Frumos până la cărărușa cît firul de iarbă.

— E prea mică și prea veșnic aceeași...

La un ridicat de zîri zina prinde a gîndi că'n adevăr lumea ei e prea mică și prea veșnic aceeași... și pornește spre acea a lui Făt-Frumos, în cărucior de fulgi legat cu jerbii de iarbă... O duc porumbeii. Piciorușele lor rumene de-abia se mișcă, de molcum și lin ce merg pe dunga drumului cît firul de iarbă. La capătul lui, hulubii zboară repede și se pierd în văzduh, cît ai clipi... De aci merge zina singură... Urcușul e greu... Se'ndreaptă tot spre soare apune și din pustiu în pustiu, din urcuș în urcuș, ajunge în drumul norilor. Înălți cît îi cuprinde ochiul, de-o

parte și de alta întocmai unor ziduri, cenușii și amenințători, ori negri și înfricoșați. Dece merge zina dece dînșii se împlînzesc, se fac mai luminoși și mai argintii. Iată și palatul lui Făt-Frumos, clădit din nouri albi de ghiață, înăuntru podoabe de pietre scumpe, iar drept lumină un mănunchiu de raze țintuit pe tavanul azuriu. Jur împrejur zare nemărginită.

Lung a fost drumul zinei—de multe ori s'au schimbat zorile cu noaptea—dar mai lungă e mîrarea ei! Frigul o îngheață, singurătatea o sperie, lumina o orbește, tăcerea o înspăimîntă.

Făt-Frumos în zale de raze îi iese în cale...

— Singur ?

— Te-aștept pe tine, altfel totdeauna singur în lumea pe care mi-am făurit-o eu. însumi, și'n care nu dau loc altora...

— O clipă doar voiu fi oaspeteie tău, Făt-Frumos. Pămînteană sînt și pămînteană rămîn. În lumea viselor, de unde am pornit, acolo mi se simte sufletul bine. E strîmtă lumea mea, dar e caldă și e făptura lui Dumnezeu. Iar tu, trăește-ți traiul în lumea luminei, cum zici, în lumea făurită de cătră tine, singur, ca și până acum... În frigul singurătății și'n largul golului, sufletul meu nu află adăpost...

Toast

1920

Pentru Romîni, Franța a fost totdeauna țara binecuvîntată. La ea au alergat în trecut, la ea vor alerga în viitor, cu inima svîcnind de bucurie totdeauna, căci Franța este însăși viața: trecut, prezent, viitor, tot este în ea. Antichitate păgînă, evu mediu piclos, înflorire modernă, lupte

sterpe sau rodnice, desfătare artistică, cercetări științifice, invențiuni minunate, — toate își resfață măreția în ochii călătorului fermecat.

Dela ecuator la poli, delă Soare-răsare la Apus nu există suflet mai înviorat care să nu și întindă brațele cu dor cătră Paris, nu există energie care să nu trimeată ce are mai bun în adîncimea conștiinței — fie macar visuri! — cătră acel focar al intelectualității mondiale.

Și viitorul schițat de cătră cărturari și artiști, de către cugetători și oameni de Stat, nu-i el oare o proecțiune din lumina și energia sămănătorilor de idei și a promotorilor de acțiune? Și unde sînt mai numeroși acești făuritori de idealitate decît la Paris?

Romîinii au venit prea adesea'n Franța numai pentru a găsi plăceri intense și rău au făcut. Au venit cîteodată să caute știință, ori să ceară sprijin pentru țara lor. I-ați primit cum se cuvine unor oaspeți și unor învățăcei. Nu de mult i-ați primit ca tovarăși de arme și inima le-a tresărit de mîndrie. Și iată că aztăzi îi primiți ca pe niște frați. După minunile țarei și bogățiile civilizațiunei voastre, după frumuseța veșnică a gloriei voastre militare neîntrecute, le aratați rănile ultimului războiu, rănile războiului asasin... Unindu-i în durerea voastră, le umpleți inima de înduioșare și de dragoste.

Pentru acest gest singur recunoștința lor vă e datorită în întregime.

Romei

Iată-ne primii soli ai Romîniei nouă, ai Romîniei mari, veniți să ne plecăm gîndul cu smerenie pe mormintele străbunilor comuni.

Poporul românesc născut din contopirea Dacilor mândri cu Romanii neînfrinți, n'a pierdut nici o clipă conștiința legăturilor lui cu Roma.

Legătura aceasta i-a dat puterea să doboare nenumăratele hoarde dușmane, dela Hunii sălbatici din veacul al IV-lea până la oștirile lui Mackensen din al 20-lea, oprite la Oituz și Mărășești; legătura aceasta a fost mândria lui, sprijinul străduințelor lui seculare și a credinței statornice în puterea eternă a geniului latin.

Astăzi când poporul românesc își trăește clipa cea mai măreață a vieții sale istorice, clipa uni-rei tuturor Românilor într'o singură închegare națională și 'n aceiași individualitate politică, gîndul tuturora se întoarce cu evlavie cătră origina veche, cătră izvorul de viață al întregii latinități, către Roma eternă! Și după cum marele vostru pictor în fața pînzelor lui Rafael a zis cu încredere: „*anch'io sono pittore*“, tot astfel în fața monumentelor mărețe ale Romei, noi, soli ai României tinere, plecîndu-ne genunchii și înălțîndu-ne sufletele strigăm cu mîndrie: „*Și noi sîntem Romani*“.

Fericirea ?

Să te-appropii de treizeci de ani, nu mai puțin, prezumția primei tinereți e doborîtoare, nu mai mulți că te'mpresoară nevoile.. Pe-o zi de vară cînd soarele se lasă pe culme, întinsă pe iarba dintre brazii de-abia șoptitori, să sorbi mirsele tainice ale pămîntului, să urmărești umbrele mișcătoarelor vîrfuri de pom, tainic îndem-nate spre seninul neclintit al văzduhului... Din traiul tihnit și fără grabă al firei să sorbi pace

și hodină, din nemărginita liniște să-ți luminezi cugetul cu ertare și îngăduință..

Un șuer străbate văzduhul. Trenul, el pururi grăbitul, care se'ncumetează într'o clipă să soarbă umbrele crîngului nemăsurat, îți luminează o icoană în minte... Un vis hărăzit cîndva de vremeurile bune... Spre el ți-alunecă gîndul... visul din seninul albastrului... visul de-apururea neînțîlnit...

Iată fericirea, copila mea, atîta e !

O părere

Cu prilejul comemorării lui Eminescu, un publicist ieșan propune să sărbătorim în acelaș timp și pe Veronica Micle, „inspiratoarea” poetului, ba socoate nimerit ca femeile să-i ridice și un bust...

Deși vorbim exclusiv în numele nostru, credem că sîntem în asentimentul multora făcînd următoarele declarațiuni. Femeile nu pot sărbători pe Veronca Micle decît pentru și exclusiv în măsura valorii ei de scriitoare. În viața ei intimă nu avem a ne amesteca și nici nu se cuvine a glorifica alte vieți decît pe acele închinete binelui obștesc, bunăoară cum a fost a Ecaterinei Teodoroiu. În special femeile care revendică dreptul de „om” dreptul de a contribui la binele comun cu muncă fățișă și deplină răspundere, nu pot prețui, oricît ar fi el de ispititor pentru gloată, rolul de *inspiratoare ocultă* a vreunei personalități, oricine ar fi aceasta.

Tainele alcovului rămîie pentru scotocitorii de alcovuri !

Barbații pot sărbători pe „inspiratoarea” lui E-

mineseu, Veronica Micle, femeile nu cunosc decât pe Veronica Micle, autoarea unui modest volum de versuri..

Dar să privim chestiunea și din alt punct de vedere. A vorbi despre o legătură intimă, tăinită de Eminescu, într'o sărbătoare de cucerinică gloriificare a poetului, nu este oare un gest lipsit de evlavie? A aminti pacatele Veronicăi Micle, cîta vreme trăesc fiicele ei, nu este oare o cruzime inutilă?

Știm că este o chestiune curentă de critică literară—noi am zice de critică literară curentă—ca să se pue nume proprii la spatele fiecărei icoane, al fiecărui epitet, al fiecărei caracterizări, al fiecărui accent de revoltă, de dreptate, de ură, etc, din opera poeților și a scriitorilor în genere. Utilitatea?—Nevoea de...

Chestiunea „inspiratoarelor“ e veche. Tractată cu măiestrie și evlavie de Schuré, grosolan și veninos de atîția alții, această chestiune intră în aceea a înrîurii mediului și n'ar trebui, nici într'un caz, să aibă precădere asupra aceleia a casei, bunăoară, în care s'a născut scriitorul, în care și-a petrecut prima copilărie, ori bătrîneța, a carierei pe care el a avut-o etc. Oare dă mai multă putere de inspirație dragostea decât revolta, lupta, rivalitatea pentru o distincție? Oare privirea iubitei contribuie mai mult la șlefuirea unui vers, decât critica cumpănită a unui prietin cunoscător și rafinat? Oare cărțile citite, filozofia veacului, cu înrîurii lor statornică și prelungită, nu pot ele mult mai mult, decât dragostea, care tocmai cînd e puternică e absorbantă, nu poate produce nimic desăvîrșit și nici nu poate dăinui mult.

Chestiunea aceasta este însă prea complexă pentru a intra în privazul unui articol fără pretenție. Până la judecarea ei de către autoritățile competente, noi propunem pentru sărbătorirea lui Eminescu și a „inspiratoarelor“ lui, următoarea soluție : să se ridice câte un bust Veronicăi Micle, Cleopatrei Poenaru, germanei dela M-rea Neamțului, actriței dela Cernăuți etc., lunei, lucefăru-lui, pădurei, vitejiei străbune, apoi un monument măreț, prostiei și ticăloșiei omenești, — căci și acestea au inspirat lui Eminescu versuri minunate...

Lasați morții să-și doarmă somnul ! Acest omagiu l'au meritat cu toții și acesta este, netăgăduit, și cel mai cucernic și mai plin de evlavie !

Din viața lui Eminescu

Cu prilejul comemorării lui Eminescu, ne-am permis, drept omagiu respectuos datorit marelui poet, să dăm publicului câteva amănunte necunoscute din viața lui.

Amintim mai întâiu prietenia lui cu V. Conta, prietenie începută într'un chip puțin banal, de pe cînd erau amîndoi la studii în străinătate. Conta din Bruxelles trimite un caet de poezii populare culese de dînsul în Basarabia, lui Eminescu din Viena, prin intermediul lui V. Pogor din Iași...

Oamenii de-atunci știeau să nfrîngă piedici mari chiar pentru lucruri mai mici!...

Această prietenie n'a avut un caracter de intimitate, ca aceia diutre Creangă și Eminescu—Conta era om foarte ceremonios, poate chiar for-

malist—a fost însă caldă, statornică și întemeiată pe o sinceră admirație reciprocă.

În copilăria mea am văzut de multe ori pe Eminescu în casa fratelui meu. Nu pot uita pletele lui grozav de negre și de lustruite. Icoana cea mai clară însă și mai puternică o am dela inaugurarea statuei lui Ștefan-Vodă din Iași. Cătră sfârșitul serbarei—manifestare uriașă cu Vodă-Carol și tot guvernul—după multă vînzoleală s'a nimerit ca în dreapta mea să se așeze Eminescu. În stînga, pe al treilea scaun, stătea dela început C. A. Rosetti.

Eminescu, în haine albe își ștergea vajnic sudoarea : isprăvise tocmai de cetit faimoasa doină „*Dela Nistru pân'la Tisa!*” Făcîndu-și vînt cu o pălărie de pae, el căta stăruitor spre Rosetti, care, strîns în frac și ținînd „clac”-ul drept umbrelă privea nepăsător în cealaltă parte.

L'am mat văzut pe Eminescu pe cînd era bibliotecar. O profesoară care avea de căutat cărți la biblioteca Universității mă luase tovarășă de întreprindere. Deși în orele reglementare, biblioteca era închisă. Portarul ne îndemnă să batem la ușă. Bate tovarășă mea odată, bate de două ori, bate a treia oară... Deodată răsare un cap uriaș cu părul vilvoiu și cu ochii somnoroși. Am fugit îngrozite, căci recunoscusem pe Eminescu. Incepuse, vai ! lumea să se teamă de dînsul...

Între întăiul acces și ultimul, Eminescu a avut, pare-se, o perioadă de deplină restabilire, în care răstîmp a fost susținut multă vreme de cătră d-na și d. Humpel.

Cînd a revenit boala s'a făcut apel la caritatea publică. Subscripții, „chete”, festivități... Cea dintăi serbare însă pentru și în cinstea lui Emi-

nescu, cea dintâi nu din Iași numai, ci din țara întreagă, a fost dată de d-na și d. Humpel în localul școlii lor din str. Carp.

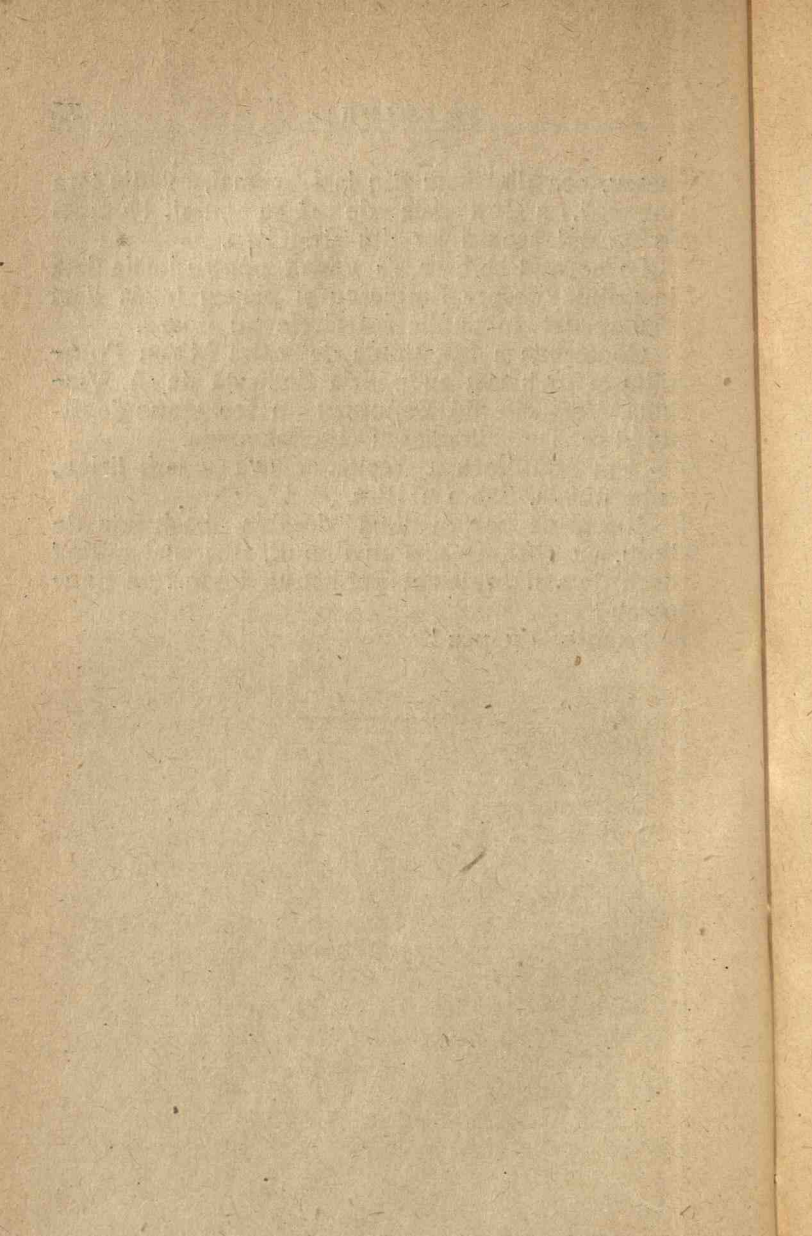
La această serbare s'a vorbit pentru întâia dată în public despre Eminescu și pentru întâia dată s'au recitat în public măestrelor lui poezii.

Conferința a fost ținută de cătră Miron Pompiliu și încheiată cu poezia dedicată de A. Vla-huță. Versurile lui Eminescu au fost spuse de cătră d-ra Ter. Stratilescu și subsemnata.

D-ra Stratilescu a recitat câteva poezii lirice, subsemnata, Satira a III-a.

Și iată-ne pe noi două de-abia absolvente de liceu, cu cinstea—nici mai mult, nici mai puțin! decît de a fi prezentat publicului ieșan... pe Eminescu!

Excusez du peu!

PRIVELIŞTI

PRIVELIȘTI

Din țări de lumină

Ascultînd cu nesaț plesnetul vîslelor, pluteam subț o lumină orbitoare de miazăzi. Valurile albastre sclipind de aurul razelor ne împingeau spre *Isola Bella*. Pierdusem mugetul cheiului din Pallanza, iar muzica legănătoare dela vila *Nina* se stînsese și ea în departare. Apare mîndrul castel singuratec al Boromeilor. Luntrile înlănțuite se leagănă a lene, iar pietrișul scormolit de ele tulbură albăstriul apei de țerm.

Intrăm în acest stat minuscul—un palat și o grădină. Săli bogat împodobite, cu înălțimile lor uniforme, cu tapiseriile lor greoaie, cu largi vederi pe lacul albastru... statui și pînze prețioase, oglinzi și reliefuri rare, mii de volume legate în piele albă... Aceiași, pururi aceiași bogăție a tuturor palatelor. Dar iată și o odaie mică de tot, de o simplitate izbitoare, odaia unde s'a ohih-nit cîndva învingătorul dela *Lodi* și *Castiglione*. E singura unde a poposit gloria...

În grădină terase, copleșite de plîntele zonei calde. Păduri de portocali, palisade de azalee și camelii, garduri de olendri și rodii, copaci exo-

tici pentru acele locuri, ca ceaiul, caorul, bambusul subțiratec și inodat și cite alte minunății din minunate depărtări. Pe o frunză de caciuz, două nume românești săpate adînc: Carmen Sylva și Hélène Văcărescu.

Trecem în galeriile de scoici. Rîndul de jos al palatului este un șirag de cămăruțe deschise dinspre lac și tapetate cu un mozaic de scoici și pietre colorate, susținute toate cu coloane de piatră pe care le îmbracă verdeața unor plante acățătoare. Acest rînd al palatului, amenințat veșnic de revărsarea tonatecă a lacului stă cufundat cu săptămînile în apă. În vremuri bune el slujește de loc răcoros pentru plimbare. Tapetul lui de scoici și pietre vioiu colorate are la lumina lunii o înfățișare feerică.

Așezarea grădinei pe terase are aceiași țintă, ferirea plantelor rare de inundațiile prea dese ale lacului Maggiore, pe lîngă folosul, desigur foarte însemnat, de a mări suprafața unui pămînt împrejmuț de apă.

* * *

Ne coborîm iarăși în luntre și ne îndreptăm către *Isala Madre*, unde este pavilionul de vînațoare și gospodăria Boromeilor. O zidire rustică și o grădină nesfîrșită, mai puțin îngrijită. Pe lîngă spețele rare din *Isola Bella*, găsim altele multe, mai stranii și mai uimitoare. Smocuri de trestie argintie, de înălțimea omului, papură de culoarea aurorei, copaci înalți și subțiri de tremură la cea mai mică adiere, cactnși vînjoși cu mere ghimpoase, unii înalți de te uimesc, alții lățiți pe pămînt și floarea la cer.

Un singur om viețuește acuma în toată întin-

derea aceasta, îngrijitorul grădinii. Pășerile își pot cînta în răgaz jalea și dragostele, păstrîndu-și iluzia că trăesc în pustietate. Sînt așa de blînde, că te întimpină pe cărare. Ce vor fi gîndind ele însă despre invazia noastră? Eram 18 vizitatori în ziua cea, 15 Americani și 3 Romîni. Cu slăbiciunea lor de a lua suvenire—simpla amintire e prea iluzorie pentru simțul lor practic—Americani rîmîneau cu rîndul în urma păzitorului, șterpelind tot ce le eșea în cale: flori, frunze, fructe, crengi.

Astfel de apucături la reprezentanții cei mai autorizați ai viitorului—nu sînt oare locuitorii Statelor Unite antemergătorii?—ne-au încurajat și pe noi urmași neaoși de-ai lui Romulus și Remus... și iată că o doamnă se repede la un smochin de India de rupe un fruct. Noi, ceștialți eram, se'nțelege, înainte... De-odată un țipet. Ce era? Cu toată grosimea mînușei, ghimpii mărunți ce de abia-i zăreai, pătrunsese în palmă. Doamna nu putea svîrli fructul, nici scoate mînușa. Patru zile am muncit noi toți trei, ca să scoatem din palmă ghimpii. Mulți întrase așa de adînc că nu-i vedeam decît cu lupa. Și iată tovarășa noastră devenită eroina istorioarelor morale cu titlurile clasice: „*Dumnezeu pedepsește...*”, „*Dumnezeu vede toate*”, etc.

Pe cît fusesem de tăcuți la dus, pe atît eram de vorbăreți la'ntors.

— La bella lingua! zice luntrașul.

— Samănă cu a voastră.

— O, da, numai limbile noastre au vorbele rotunde ca boabele de mărgăritar și ritmul ondulat ca valurile mării.

- Dar știi ce limbă vorbim?—Spaniolește.
- No, no... e limba reginei Carmen Sylva.
- Vra să zică știi cine-i Carmen Sylva...
- Cum de nu! E regina României și... nu e mai puțin și a noastră, celor de pe lacul Maggiore. Eu am fost luntrașul Ei. Când se urca în barcă, îmi făceam semnul crucei și ziceam : „Doamne, ajută! duc cu mine nădejdea atîtora“...

Cînd am ajuns la Pallanza, el ne-a salutat cu vorbele : „Trăiască țara reginei voastre!“

Atena

Cîțiva profesori și studenți romîni porniți în călătorie de studii, ne-am oprit în Atena să strîngem mîna celor care ca și noi luptă, pe front cu arma, pe catedră cu condeiu și cu vorba, împotriva dușmanului comun, a sălbătăciei, celor care luptă ca și noi pentru dreptul de a crede încă în dreptate și în ideal. Insufletețirea cu care ne-a primit Universitatea din Atena a pus întăia temelie a înfrățirii Grecilor cu Romîni. Această înfrățire a Grecilor, urmași ai unei civilizațiuni neîntrecute, cu Romîni, moștenitori ai energiei romane neînfrînte, este o necesitate istorică. Odată îndeplinită, ea va rămîne definitivă, căci dînsa nu se întemeiază pe nevoi economice, nestatornice, șovăitoare, ci pe însuși dreptul de a trăi al acestor două popoare cu rădăcini în antichitatea cea mai vrednică de admirație.

Profesorii și studenții romîni au venit la Atena să-și plece genunchii pe pămîntul cetății Acropolis, acolo unde vreme de veacuri s'au adăpostit și ideea creatoare și frumosul nestrămutat și arta desăvîrșită, au venit în țara clasică a

cugetării, unde fiecare linie este o idee și fiecare rîină o armonie, acolo unde s'a născut știința, s'au desăvîrșit arta și poezia, s'a adîncit filozofia. Au venit să depună un gînd de evlavie în amintirea lui Socrat, cea mai nobilă din victimele ignoranței, să-și înveselească privirea din civilizația senină a Eladei vechi, să-și adîncească conștiința subț, înfrîurirea inițiaților în tainele existenței, Pitagora și Platón.

Iar după ce ne vom fi adus și prinusul de admirație patriotismului Greciei moderne, mîndra și norocoasa urmașă și depozitară a unei culturi ramașă încă neîntrecută, noi Romîinii pășim mai departe, întăriți sufletește și hotărîți la rîndul nostru să rămînem vrednici de gloria antică a propriilor noștri strămoși.

Napoli

Cine nu cunoaște suspinul de mulțămire și duiosă amintire pentru unii, de îngăimată părere de rău pentru alții: „*veder Napoli e poi morir!*“ Napoli! Cît albastru nu desfășoară acest nume în ochii minții! Cît forfot de lume, cîtă muzică în aer, cît belșug de lumină! Napoli unde valurile se rostogolesc leneș, rotunzindu-se alintate de nisipul gălbuiu ca holdele țării noastre. Napoli cu pădurea de corăbii ce-și profilează cartargurile subțiate de înălțime, pe un cer pururea de safir.

Cea mai puternică impresie ce poate da însă acest oraș de vrajă, este de pe țărmlul dinspre Margelina. Albastru nețărmlurit în față, nețărmlurit albastru de-asupra capului tău. La orizont corăbii albe, ca niște fluturi, care alunecă. În dreapta

Procida și Ischia, pete viorii ca safirul, prinse în albastrul mării. În stînga Vezuviul cu panașul său de fum și cu Sorente pe poale. În față insula Capri cu tainele-i rămase nedeslegate, în jurul grotei de azur.

Dacă-ți uiți gîndurile pe țărîm și te lași în le-gănatul luntrei, ascultă loviturile înmuiate ale vis-lei, care cade ritmic pe cristalul talazului. Ele-ți vor spune taine ne mai auzite. Cu încetul te vei simți învins, învăluit, topit în seninul firii, iar a-ceastă senzație de neant, de nimicirea ființei tale, de liberarea ei din cercul strîmt al individualității și contopirea cu veșnicia, este cea mai mare fe-ricire pe care o poate omul simți pe lume. Rit-mul valurilor devine ritmul respirațiunii tale, iar monotonia valurilor și a luntrei îți dă impresia că una ai fost, că una ești cu întreaga măreție ce te'nconjoară.

De-alungul mării de safir, un parc de magno-lia, cu flori de zapadă și miresme paradisiace, de castani pletoși, de tei încet șoptitori. Intr'un ca-păt mormîntul celui care a fost Vergiliu Maro, nu departe de el vestitul *Aquarium*.

Galerii lungi și întunecoase, unde Mediterana a consimțit să arăte ochilor omenești lumea ei de minunății ascunse. O bogăție de colori, toate fragede și luminoase, îmbinate în cea mai de-plină armonie. Racul fălos lîngă tovarășul său de culoare, mărgeanul, în mijlocul verdelui străve-ziu al pădurilor pitice. Argintiul și auriul pești-lor, topite în șerpuirile lor albastre, se îngîină cu rumănul de auroră al scoicilor. Meduzele, flori plutitoare, alunecă printre unde, asemenea unor licăriri de pietre scumpe, iar buretele morocănos, stă pitit să nu-l atingă cracatița cea cotropitoare.

O mîna de nisip pornește de-odată a umbla! E un pește care de groaza dușmanilor s'a făcut una cu pămîntul, doar să-și scape meschina-i viață! Nici șerpîi, veninul tîrîtor al firii, nu lipsesc. Cu mișcările lor cumpătate și adînc chibzuite, dinșii stăpînesc lumea mării ca și pe acea a pămîntului.

Toate ființele acestea stau senine în transparența blîndă a undei, înmuiată în culoarea foilor de toamnă din vrajă soarelui de apus, cu mișcări potolite subț pînza liniștei adînci. Astfel trăiesc făpturile mării și-și împlinesc tainica lor menire: mulțumite de frumuseța lor deplină și mîndre de nețarmurita lor inconștientă...

Departate de o batae de pușcă și ce deosebire între ele! Inchircită, uscată, pustie, Procida este o insulă de pescari săraci și sărăcăcioși, cu privire bănuitoare, sgîrciți la vorbă, cu glasul gutural și cu gesturi hoțeste. Murdari în colibele lor murdare, cei care nu-s la pescuit în largul mării, stau ceasuri întregi cu brațele încrucișate, pufăind din lulea.

Dela Procida la Ischia drumul pe vreme bună e de $1\frac{1}{2}$ —2 ore cu barca. De frica furtunii, care amenința, noi am luat 6 vîslași în loc de 2, doar vom ajunge mai repede. Totuși furtuna ne-a surprins în larg. Eram singuri în toată această întindere furioasă. Cerul cătrănit și spintecat de fulgere uriașe, bubuia înspăimîntător. Marea, neagră și frămîntată, clocotea să te'ngrozească. Talazurile, cît țî-e culmea dealului. Capetele luntrei stăteau vertical aproape pe ele. De teamă să nu cădem în mare, vîslașii ne legaseră de barcă cu curele, ba

ne puseseră spate la spate să nu ne'nspăimîntăm de gălbineala feței și de groaza ce ni se cetea în ochi.

Vișlașii se schimbau cu rîndul, iar cît se o'dihneau se inchinau îngrijorați. Cît urcam tala-lazul mergea cum mergea, cînd îl coboram însă, simțeam parcă toată adîncimea prapastiei de sub noi. Era o tortură fără seamăn! Patru ore a ținut acest chin. De-odată tunetele au încetat, ce-rul și a lepadat broboada întunecată, iar marea, devenită ca prin farmec blajină și mîngîioasă, s'a acoperit cu o pînză roșie și aurie. Rubine și pe-teală zarea întreagă! Cu aceste nestimate era în-veșmîntată insula Ischia cînd am pus piciorul pe pămîntul ei.

Am stat zece zile, deși nu era nimic de văzut: nu ne înduram să lăsăm acest colț de o rustici-tate fermecătoare. În afară de privești, atrăgă-toare este blîndeța și omenia locuitorilor. Ce ose-biți sînt Italienii diferitelor ținuturi! Și ce liniștiți și înțelepți sînt acești insulari! Un obicei pe care nu l-am mai văzut aiurea, este acela de a o-feri oaspeților de ziua Înălțării petale de tran-dafir pentru spalat, fie dînșii simpli trecători.

Insula, cași capitala cu construcții de fier, curate și vesele, perduse din însemnătatea ei in-dustrială pe urma cutremurului. Bogăția princi-pală a întregii regiuni stă în viermi de matasă, împletituri de pae și brînzeturi, mai ales de ca-pră. Caprele albe sînt locuitorii cei mai nume-roși ai localității.

O mînăstire veche de maice unde se arată ca-davrele momifiate ale cîtorva zeci de superioare care au avut nenorocirea să nu putrezească, de-

venită în veacul nostru închisoare pentru condamnații la galere, și un columbriu vechiu, restaurat și îmbogățit în vremurile din urmă, sînt singurile curiozități istorice de cercetat.

Sate din Germania

Pe malul „Mării Albe“ într'o colorație fumurie, un întreg șirag de sate devenite stațiuni balneare: *Swinemünde, Ahlbeck, Heringsdorf, Banzin* și altele. Cea dintâi cu tot confortul modern pe care-l oferă, e mai puțin atrăgătoare. Țințarii și mirosul de pește și de păcură te înăbușă. Swinemünde nu are nici bogăția Heringsdorfului nici viața caldă a Ahlbecului.

Stație elegantă, în care se ridică vilele elegante ale prinților și ale marilor financiari este Heringsdorf. Îngrijirea perfectă de care se bucură și belsugul lui atrag admirația tuturor, cu toată viața scumpă și înghesuiala publicului cască-gură.

Ahlbeck e un sat de pescari cu 2—3000 locuitori, care înghite anual 5—6 milioane dela 15—20 de mii de vizitatori. Vilele, șubrede, făcute numai în vederea speculei, sînt ochioase și simpatice.

În satul acesta fără pretenție se scurg zilnic cite 15—20 de trenuri, muzica cîntă de 3 ori în 24 de ore la fiecă otel și casinou, iar scrisorile se împart de 6 ori pe zi.

Ahlbeck este o stație minunată pentru copii, cu plaja lui neîntrecută, cu pădurea de brazi în spate, cu clima dulce și însuflețitoare și foarte statornică relativ. Este un loc de întîlnire al burgheziei și al multor intelectuali.

Petrecerile sînt: plimbarea în barcă, în luntre

în vapor; somnul subt raza glumeață a soarelui, cînd stai iugropat în nisipul răcoros și umed al plajei; pescuitul, hoinăritul prin păduri de brazi, fie *per pedes apostolorum*, fie în trăsurile nemțești, largi și îndemănatece de poți dormi întins de-al binelea, fie sburînd cu bicicleta pe soșele netede ca'n palmă care șerpuesc prin zăvoae pardosite cu afine.

Pentru un Romîn — fire zeflemistă și stoarsă de orice entuziasm — mai există una: să urmărești tipurile „echt” nemțești, să le pîndești la cîte berării se opresc, cîte halbe înghit în 24 de ore, cîte „belegte Brödchen” sfîșie... și toate acestea printre mese, care rămîn *marele* eveniment și preocuparea de căpitenie a omului în vacanță. Și totuși această mică burghezie, ahotnică de mîncare, lacomă de băutură, țintuită de tot ce este mai comun în viață, această burghezie este suncul nutritiv care a născut idealismul german, rămas încă neîntrecut.

O stație foarte iubită de nemți este *Büsum*, pe Marea Nordului, la 7 ore de tren dela Hamburg. Singura stație mai de seamă pe continent la această mare, toate celelalte fiind în insule. Greutatea, pentru un străin mai ales, este limba. Aci se vorbește un dialect foarte aproape de limba daneză și osebit de germana literară pe care o învățăm noi străinii.

Cel mai interesant lucru în vizitarea satului *Büsum*... este cunoașterea Hamburgului. Cu osebitele lui semînții de corăbii, cu ordinea extraordinară care domnește și care pare mult superioară celei din Marsilia, cu tunelul măreț subt

Elba, cu grădinile lui neobișnuit de întinse și de bine îngrijite, cu senatul său, minuscul dar demn și respectat de cetățenii care-l aleg, Hamburgul trebuie musai văzut de cătră Romîni. Alătura de portul Londrei, el este expresia cea mai puternică a organizării și a uriașei munci omenești, cu care se îndestulează pofta de bună stare a tuturor neamurilor de pe lume. Hamburgul, mai bine decît multe alte orașe, oglindește ceiace poate un popor muncitor. Capitalele ne arată mai mult ceiace consumă...

Büsum este o stație de mare... fără mare. Jur împrejurul satului o coșogemite întăritură cît și-i casa cu două rînduri, cu iarbă și plantații: zăgaz împotriva revărsărilor de primăvară. Această namilă trebuie urcată de cîteva ori pe zi, ca să te folosești de mare. La unul din capetele satului casino și plaja, de pe care vîntul te mătură ca pe un puf de păpădie, la celalt, băile vechi cele mai adăpostite și deci mai căutate.

Partea originală a stațiunii este însă aiurea. Un capăt al satului este la vîrfurile unui lac. La reflux acest lac se deșartă cu totul. Pe mîlul lui se îngrămădește lumea. Desculți, cu hainele suflecate până peste genunchi, vizitatorii se duc în urma apei, înotînd în glod, cîntînd, jucînd, făcînd sporturi și gimnastică, mîncînd și bînd. Femei foarte elegante, bărbați gătiți după ultima modă din Berlin, jucînd valsul vienez, cu pălăriile pe cap și cu picioarele și glesnele pline de glod...

...Ceva mai caraghios nu cred să fie pe lume!

Străzi din București și Iași

Intr'un joc geografic german am găsit următoarele caracterizări ale orașelor noastre. „Bucureștiul cel mai elegant, Iașul cel mai murdar—din Europa !...“

Bucureștiul oraș elegant? Nu mi-ar fi venit în minte să spun așa ceva...

Intins peste samă, turtit, fără perspective și fără orizont, cu străzi strâmte și întortochiate, cu case de toate stilurile, dar mai ales acel al dezordinii, fără piețe care să priminească aerul, fără grădini care să ozonifice atmosfera, fără fântâni care să potolească arșița verii, fără împrejurimi care să-l încadreze. Un palat regal sărăcăcios, biserici care nu se disting de căsuțele modeste decît prin crucea care răsare năprasnic din acoperemînt, vegetație închircită, murdărie... Cîteva clădiri monumentale grozav de disproporționate cu străzile din care au a fi privite. Palatul Postelor și acel al Casei de Consemnațiune, în strîmtoarea în care se găsesc, nu mai sînt palate ci matahale...

Cartierele bogate cu acele culcușuri de bunăstare și de lux ochios care-și etalează bogația în văzul tuturor, mirosînd a parvenism.

Galantarele magazinelor cu viitoarele mode ale Parisului, cu modele pe care Franța nu le-a adoptat încă și pe care poate nu le va adopta niciodată, acele pe care lumea bună le lasă jurnalelor de modă sau muzeelor de curiozități... Să vie eleganța Bucureștiului dela automobilele și trăsurile bogate care circulă din belșug pe acelaș spațiu restrîns din Calea Victoriei? Să vie dela eleganța exagerată a femeilor, toate dichisite și artificializate, parcă fac de-avalma aceiași

meserie? Să vie dela barbații care merg agale, așa de preocupați de pudra lor de pe obraz, de cuta pantalonului, de înclinarea pălăriei, de par-fumul batiștei, care răsare ca o floare din buzunărul stîng al vestonului? Să vie dela toată acea mulțime *far niente* care circulă pe aceeași porțiune din Calea Victoriei între orele 11—1 a. m. între 3—8 p. m. și cîteodată și seara până și după Teatru? Cînd pe trotuarul din dreapta, cînd pe cel din stînga!

Și se plimbă lumea elegantă a Bucureștiului, se plimbă... Se plimbă agale de are vreme fiecare să-și salute cunoscuții, să strîngă mîna la toți prietenii, să lege și să deslege întîlniri de tot soiul... Femeile așa de sigure de ele, barbații așa de irezistibili în croiala „șic“ a hainei lor!

„Ce Țară bogată e România“ își va fi zis autorul jocului geografic, „ca să-și permită Bucureștiul luxul ațîtor rentieri.“

„Iașul cel mai murdar din Europa?“ Sînt prea multe orașele murdare ca să le poată întrece pe toate... Să fi zis sărac. mergea... căci...

E așa de sumar bietul nostru Iași!

L-am putea asemana, Iașul de astăzi, nu cel de ieri sau cel de mîne, cu o carte didactică de filozofie: tabla de materii e totul, cuprinsul... ori cu o farmacie care a dat faliment. Saltarele, fiecare cu eticheta lui ochioasă, stau la locul lor,—înăuntru însă.. înăuntru.. pustiu!

„Capitală intelectuală“, „Iașul artistic“, „Iașul luminat“, „Universitatea Iașului“, „Cultura Iașului“... Au fost !... Astăzi?—simple etichete de-ale farmaciei care a dat faliment.

După ce locuești însă în lași cîtva timp, după ce te-ai întrupat în felul lui de traiu—ceiace'n-samnă nu mai puțin decît încătușarea gîndului, încezirea voinței, viață fără vibraire, traiu greu fără'ngăduire, vise fără adîncime și dorinți fără de avînt—atunci și numai atunci simți farmecul acestui colț de lume, căci găsești în el mulțumiri pe care nicăeri nu le poți avea.

* * *

Rătăcește singuratic pe străzi, nesocotește lumea care te 'ntîmpină, alunecă cu gîndul de asupra stăruitoarelor impresii olfactive, singurul element statornic în dese schimbări politico-edilitare, te ridică cu mintea sus, tot mai sus, la cerul albastru, cum numai Italia îl are, departe, tot mai departe, la trecutul Iașului așa de simpatic și așa de interesant, și la împrejurimile Iașului de o frumusețe fermecătoare. Dealul Florilor și Repedea, înățimile Cetățuiei și ale Galatei, dealurile Copou și Miroslava, clina dinspre Aroneanu și tot ce împrejmuește Abatorul și vegetația dinspre Ciurea și Bîrnova, Bucium și Vișan. Și așa de osebite sînt acele priveliști și așa de ademenitoare !...

Dar în oraș chiar ! Cîtă putere de sugestie la palatul Administrativ, boer de moda veche, care stă grecește * și așteaptă cafeaua și ciubucul.

În dreapta lui două uliți, cu case cochete care se depărtează cu grijă una de alta, temîndu-se parcă de atingerea vecinei. Ce minunat oglindesc ele firea moldovanului, bănuitor și meditativ, care

* Aceste impresii sînt scrise înainte de sulemenirea actuală a Palatului domnesc.

n'are nevoie de societate, deși își simte greu ca plumbul pustiul singurătății. Aceste uliți, strada „Anastasia Panu” și „Elena Doamna”, sînt străzile bogate ale Iașului vechiu. Deși locuite de oameni cu stare, ele sînt veșnic pustii. Pustii în afară, — or fi avînd multe pustiiri și înăuntru !

Simpatică e strada Păcurari cu priveliște pe o vale subțiratecă ce se adîncește brusc în fața dealurilor înroșite de amurg. De-alungul văii un pîrăuș, argintiu în bataia luminii, și calea ferată cît un fir de ață ! În pînza zării, vii sprețare, turnurile fumurii și subțirele ale Cetățuiei și acele mai greoaie și îngălbenite ale M-rei Galata.

În strada Păcurari mișcarea e ceva mai mare. Elementul pitoresc îl fac Lipovenii, albi și spălați, întocmai unor capete ce slujesc drept reclamă cîrnășarilor, și cărora le datorim trăsurile de stradă elegante, ca nici într'o țară.

În colțul unde se îmbină aceasta stradă cu fostul Podul Verde, cum îl numește Moruzzi, astăzi strada Carol și cu străzile Lăpușneanu și V. Conta, avem Cofetăria Tufli, unul din centrele orașului și anume cel mai elegant. Două cluburi față'n față. La ferestrele unuia figuri... cernite. E clubul opoziției. În balconul celuilalt, chipuri voioase dichisite și spilcuite. E clubul celor dela putere. Aci stă toată deosebirea de principii...

Strada Carol e strada plimbării, strada Lăpușneanu e strada politiceii, ea care se oprește în piața Unirii, unde sînt și redacțiile tuturor gazetelor și locul de întîlnire al tuturor cască-gură. Pe strada Carol locuințele sînt răzlețe și împrejmuite cu grădiniți. Aici e salașul iubitorilor de confort deci... al vajnicilor nostalgii de Paris, de tralu îndemănatic ori macar inutil... Lungă, această stradă

se ridică în clină până în creștetul dealului Copou. De-o parte și de alta pomi uscățivi, iar în lungul ei un tramvai singuratec, care se odihnește la stații, singuratec și murdar, fie că-i desert, fie că-i înțesat de lume.

Trecătorii se mișcă greoiu, tînjind după viață. Ce însemnătate nu capătă mahalagismul cel mai obișnuit și calomnia cea mai neghibace în această împărăție a golului, în acest cadru frumos dar săcătuț de energie! Cîteva trăsuri care dispar năprasnic din cadrul vederii tale, cîteva uniforme care țintuesc privirea școlărițelor, aceleași guvernante cu aceeași copii, iar totul presărat cu vorbe dintr'o romînească îndoelnică și cu miresme de orientalism.

Dece urci însă dece peizajul se lărgește, verdeața se face mai voinică, plămîinii ți se simt mai liberi și voioșia îți încălzește privirea. Te odihnești pe una din îngăduitoarele bănci ale strîmtei grădini Copou, ori ale sărăcăcioasei plimbări Ghica-Vodă, te sature de tăcere, te îmbeți de singurătate și te'ntorci întremat, cu sufletul plin de îngăduință pentru uriașele micimi care te așteaptă din pragul casei, foarte fericit să-ți reîncepi munca ori să iei o carte 'n mîină.

Cînd cobori Str. Carol, la dreapta pe Toma-Cozma localuri ochioase. Școala normală de fete „Mihail Sturza” — a nu se lua numirea drept ironie! — cu înfățișarea de cazarmă, și aceia zidită provizoriu, Liceul Internat, dichisit și cu nasu'n vînt ca un bulevardier de rasă. E straniu raționamentul arhitecților noștri care transplantează ferasele italienești într'o țară cu iarnă de 4—5 luni, cu omăt de $\frac{1}{2}$ metru și cu ger de 15—30° subț zero.

Ceva mai depărțitor un turn rococo-național și o clădire, tot de școală, ce se'nalță în virful picioarelor să vadă mai departe, până'n Miroslava.

Drept spatâr, valea Păcurarilor privită de sus Priveliște largă, cu amurguri meridionale. Pe o pajiște catifelată'n verde biserici răslețite, case în siluete mărunte, toate învăluite în zare fumurie și cuprinse toate în vraja tăcerii.

La stînga străzii Carol un povîrniș de-a curmezișul liniei de tramvaiu, care cu strada Carp din față alcătuește insula vechilor Junimiști. Pe strada Coroi, care ar fi să se cheme Pogor, două clădiri îngîndurate, cu grădini bătrîne, un castel mare îndepărtat de privirile iscoditoare ale trecătorilor, a doua cu ceva fatal în înfățișare: e casa lui Cogălniceanu, nepot de soră al marelui om de Stat și fiu natural al lui Grigore-Ghica, domnul cel frumos.

Cîteva pași mai departe e casa lui N. Gane, ceva mai departe aceea a lui T. Maiorescu (Str. Tăutu, actuala casă Rosetti), ceva mai la deal a lui Iacob Negruzzi.

* * *

Ce înfățișare de basm nu are lașul subt broboadă de zăpadă! Bisericile stinghere, par nestimate în brîul alb al zării. Tăcere și hodină pe cer și pe pămînt. Acoperișurile, puhabe și ușoare, se uită cu drag unul la altul, iar grădinile par împletituri de argint. Fulgii, deși așezați pentru hodini efemere, cad în răgaz pe crengi, pe acopereminte, pe zaplazuri, pe firele de telegraf, pe ruine, rotunzind și învăluind totul, ascunzînd

murdăria și poetizînd mizeria. Cîtă seninătate în această gamă dela alb la mai alb !

Ninsoarea se oprește. Soarele se desfaee dintre nouri, îi alungă departe și hărăzește firii înviorate sclipitoarea lui lumină. Pomii revarsă aur din podoaba florii lor sterpe. Ce bine își păstrează individualitatea lor anatomică sub acest zabranic alb ! Cît de bine se deosebește portul caracteristic fiecăruia și nestrămutatul firii lui ! Cu clatin de dojană răspund dînșii cînd vre-o pasere pleacă hodinindu-se din sbor ! De pe firele de telegraf se scutură pulbere de cristale albe, iar ele, funigei uriași, fac punți de petale gîndurilor noastre... Trecătorii înviorați merg mai repede, vorbesc mai cu însuflețire și se pun să plăuiască petreceri nouă.

Dar soarele ne lasă. Pe rumănul amurgului apar șiraguri negre : stâncile înfrigate, care sboară pe drumuri circulare, pe cînd din zări nevăzute se lasă vâlul alburii care, apropiind depărtările, rotunzind colțuratul formelor și topind colorile, eterizează priveliștea și-i dă înfățișarea de vis.

Firea, asemenea misticismului nepătrunselor adîncimi sufletești, devine o taină în fața căreia ne plecăm cuceriți și înviorați și care ne deșteaptă în minte icoanele poemelor nordice și armoniile adîncite ale muzicei germane... Suflitul însetat de vibrare le gustă și le prețuește cu o putere și cu un avînt, pe care nicăeri aiurea nu le-am fi putut cunoaște...

Tabloul se schimbă. Cerul limpezit, ca o piatră de safir, și-a stîns colorile amurgului și așteaptă. Față'n față două măreții care se sfidează : întinderea albă, ca o găteală de mireasă, și cerul cu adîncimea lui senină, pe care stăpînesc singuri

luna și Luceafărul. Atîta singurătate în mijlocul luptelor omenești și atîta lărgime de orizont în îngrădirile unui oraș; atîta bogăție de forme în nețermurita armonie albă, numai în golul Iașului le poți afla! Și numai aici poți avea răgazul să visezi și să faci teorii.. teorii pe care din lipsă de stimulare le lași trunchiate, dar care-ți dau mulțumirea de a fi isvodit ceva și cu gîndul tău ceva neîntîlnit încă. În Iași bunăoară și numai în Iași mi-am dat seama de ce dantelele și broderiile au apărut mai întîi în Flandra și nu la sud, de ce fierăriile înhorbotate cu care se fălește Germania medievală sînt o artă exclusiv nemțească. Mi-a fost de-ajuns să observ grilajurile, balcoanele, zaplazurele noastre primitive sub înflorirea fulgilor...

Ce frumos este Iașul sub veșmînt de zapadă!

URME DE PAȘI

URME DE PAȘI

C. Dimitrescu-Iași

Chip alb în cadrul unei bărbi negre, cu ochi fosforescenți și privire țintuitoare. Ținuta sigură deși leneșă, mâini de femei cochetă, glas puțin afectat, dicțiune rotundă și măestrită.

Inarmat cu o inteligență superioară și cultură întinsă, cu un dar de vorbire rar, cu o mare agerime de pătrundere și multă elasticitate de caracter, el și-a cucerit mulți admiratori dar și mulți dușmani.

Conferențiar și profesor virtuoz, artist, rîvna lui nestrămutată a fost să placă, să farmece. Barbat sau femei, om de treabă sau un trecător oarecare, cu toți a cochetat. Sofist rătăcit în frământările moderne, unica lui dogmă este relativitatea absolută a întregii lumi de noțiuni și de principii,—cele morale *tout comme les autres*. Nici un ideal care să-i lumineze gîndul, deși a propăvăduit necesitatea lui de pe catedră, nici o icoană care să-l înduioșeze. Și totuși unul din rarii moderni pentru care cuvîntul dat—a fost dat! Dimitrescu-Iași incarnarea scepticului care se lasă să trăiască, indiferent dacă mai are un

veac înaintea lui sau o zi, a omului pentru care un portofoliu ministerial sau un pahar de bere, o decorație sau o femeie perdută, au cam acelaș preț... sentimentul de recunoștință i-a fost călăuză firească în viață !

Năzuință de a se ridica, potolită de conștiința clară că și distincția și pofta sînt de acelaș calibru... inteligență avîntată zădărnicită de fermentul distrugător al îndoelii...

Să fie el cel greșit ? Să fim noi ? *Chi lo sa ?*

Olga Sacară

Era popular cîndva chipul ei. Cine n'o zărise macar, fie în Iași fie în București ? Și cine o văzuse fără s'o admire ?

La leagănul ei, ca la fetele de împărat, veniseră zîne ursitoare. Una-i dăduse frumuseță, alta farmec. Una-i dăduse graiu dulce, alta minte bogată. Iar cea din urmă, de ciudă că venise prea tîrziu, a zis: „bine, să le aibă pe toate, dar noroc... să nu aibă !“

Și pe toate le-a avut, dar noroc n'a avut...

O frunte de zeiță sub părul ușor bronzat de matasă, fața albă catifelată și ochii catifelați și adînc gînditori. Mîna de copil, pasul lin și totuși vioiu. Orice mișcare era o grație, orice vorbă, un farmec. Mintea largă și ageră, unită cu tactul celei mai alese femei. Ea a disprețuit totuși darurile înăscute și a țintit să-și cîștige dreptul la viață, nu prin puterea ei de femeie frumoasă, ci prin arme de om de știință. Mîndrie nesocotită !...

„Să n'ai noroc“ a spus zîna cea răutăcioasă...
Și n'a avut noroc !...

Gh. Murnu

Statue medievală de lemn: cap mare, trup mic. Trăsături în relief, dar imobile, privirea puternică, dar greoaie. Gâtul gros și îndoit din spate, chipul gălbui de oriental. O completă imobilitate a figurei când vorbește, o aparență de completă nemișcare a trupului când merge.

Poet duios, versurile lui scurte cu rima ușoară și ritmul lin, se caracterizează prin lipsa de sforțare și printr'un accent de lene simpatică, de simplitate antică, de firesc și de cîmpenesc.

Murnu, care a tradus în frumoase versuri din Homer, nu are idei înaintate și nici rare, nu are o filozofie adîncă și nici nu cere prea mult vieții, dar ce are de spus, stă în plină lumină și i aratat într'o limbă de un farmec și o transparență clasice.

Sofia Nădejde

Eram copilă mică de tot, dar nu pot uita chipul d-nei Nădejde, așa cum l'am văzut întăia dată. Naltă, voinică, cu o rochie verde rotunzită pe trup, cu o pălărie de amazoană și părul buclat pe spate. O îmbrăcăminte nu tocmai de stradă probabil, căci atrăgea privirile și critica aspră a tuturor. Cîtă putere de sugestie trebuie să fi fost în toată făptura ei, judecînd după vorbele răutăcioase ale lumii!

O frunte de fildeș în privazul părului castaniu, ochi lungi de un verde umed de undă, o privire de sfidare liniștită și nestrămutată. Cam violentă în mișcări, cam brutală în intonații, glasul

așchios și aspru, d-na Nădejde era o frumuseță aspră, sălbatecă, mândră și cuceritoare.

Am văzut-o și a treia oară, cu mult mai mare liniște în port și'n umblet, cu privirea îndulcită și îngăduitoare, cu glasul mai rotunzit și vorba mai blîndă. O împresuraseră copiii. Maternitatea îi domolise tot prisosul de energie.

Pe stradă, cu pălăria pe cap, d-na Nădejde nu-ți spunea nimic. Dar odată ce arunca pălăria, vedeai numai decît ce suflet bogat se adăpostește subt fruntea ei minunată.

D-na Nădejde este una din marile muncitoare din țara romînească. Tovarășă prețioasă, mamă bună, scriitoare distinsă, femeie exemplară ca cinste, prin energia ei intelectuală și neîntrecuta ei tărie morală, dînsa are dreptul la respectul tuturor.

Const. Mille

Chip bine armonizat și ca trăsături și ca mișcări și ca expresie. Mers încet, acel al omului care știe că la capătul drumului nu-l așteaptă nime cu plăcinte... Ochi mari, privire caldă, glas vibrător și plin, om frumos,—frumos, simpatic, nu.

A muncit stăruitor, dar a cîștigat atîta bănanreț, că să-i mai fi rămas țara datoare cu ceva recunoștință, nu credem...

La întăile încercări literare Eminescu a salutat în el un mare literat *in spe*. Astăzi lumea îl socoate un Smaroid oarecare... Meritele lui și drepturile lui toate rămîn în gazetărie.

O treime literară

Buni prieteni, emuli care s'au susținut și s'au ajutorat în loc să se sfîșie între dînșii, au lucrat cam în aceleași condițiuni și cu aceleași rezultate și au murit curînd unul după altul. Caragiale, Vlăhuță și Delavrancea, au multe puncte comune în desfășurarea lor literară și socială. Toți trei ridicați prin ei înșiși, toți trei cu o pronunțată pornire de umflare și de combativitate, toți trei înarmați pentru luptă și mai ales pentru izbîndă, toți trei cu o vădită înăcrire împotriva tot ce nu-i vinjos, încordat, nervos, pățimaș.

Bunătatea, îngăduința, simplitatea, firescul, înduioșarea blîndă, nu le spune nimic. Natura nu-i ademeneste, trecutul abea-i îndeamnă, viitorul nu le vorbește...

Zugravi ai orășanismului cu miasmele lui morale și ai patimilor care clocesc în toate vremurile, tablourile lor sînt mărețe, figurile lor uimitoare—le lipsesc însă și căldura și farmecul care să te facă să le iubești ca pe niște ființi aeeva. Dar cîtă vigoare și cît relief în opera lor la tustrei!

Vlăhuță a gîndit mult, Delavrancea a zugrăvit multe, Caragiale a șlefuit pînă la desăvîrșire tot ce a produs.

Delavrancea, Vlăhuță și Caragiale sînt trei figuri mari ale literaturii romînești, mare fiecare în deosebi, mai mari prin înmănunchierea în care au trăit și s'au înfățișat publicului romînesc.

Caragiale.—Chip frumos în regularitatea și proporționarea trăsăturilor, mai puțin în expresiunea lor. Cu ochi mari negri și privirea indiferentă, cu mers agale și ținuta sigură, deși neîncordată,

cu vorba, nu bună, nu ademenitoare, dar nuanțată, șlefuită, care urmărește la fiecare pas un efect, încarcată de ascuțituri și subînțelesuri, de semi-tonuri și semi-vibrări, de freamăte potolite și de haz stăpînit, convorbirea lui, veșnic în paradoxe, era din cele mai suggestive și mai interesante.

Caragiale a fost om cu noroc în lumea aceasta.

Mulți ani a trăit în mediul care i-a fost mai drag — în cel mai vesel cartier al Berlinului — cu mijloace îndestulătoare ca să-l schimbe și să petreacă cînd la Sinaia, cînd la Leipzig, cînd la București, cînd la cele mai elegante stații balneare, și înconjurat de o familie care-l slăvea. Copii frumoși, sănătoși, buni, afectuoși, soție, adevărat „înger păzitor”, cum o numeam noi, care-i respecta cu sfințenie, nu numai dorințele dar și toanele, și care se arata nespus de fericită să le respecte.

Intr'un așa mediu și cu așa posibilități de lucru, greu i-ar fi fost lui Caragiale să nu desăvîrșească tot ceiace putea concepe. Cîți au pe lume condițiuni de producere atît de prielnice? Cîți sînt așa de alințați de soartă, pe cît a fost marele nostru Caragiale?

Intr'o dimineată la cafeaua cu lapte, Caragiale zice: „chiflele acestea nu-s destul de puhave. Am văzut altele la un negustor din str.... Mă duc să cumpăr. Așteptați-mă, nu beați cafeaua până ce nu mă'ntorc...”

Trece o oră, trec două, trei, vine vremea prînzului. În casă nu se schimbă nimic, toată lumea așteaptă chiflele făgăduite.

Pela 12¹/₂ vine un prietin, acela dela care știm întîmplarea. Acesta arătîndu-și temerea de vre-un accident...

— „Nu, asta i se întîmplă adeseori. S'o fi „an-trenat“ la vre-un prietin cu vorba, cu masa. Dacă nu vine, telegrafiază, ori trimite vorbă prin cineva.“

Și 'ntr'adevăr soneria sbîrnie și telegrama so-sește.

„Sînt în Leipzig pentru două zile, veniți și voi cu cel dintăi tren, deseară este concert simfonic.“

Cît ai bate din palme bagajele trebuitoare sînt gata,—trebuie luat cel dintăiu tren!—și toată lumea pleacă pentru concertul simfonic din Leipzig.

Am perdut din vedere să întrebăm dacă vre-unul din casnici a luat ceva în gură pînă la Leipzig sau nu...

După două săptămîni se'ntorc cu toții și-și iau cafeaua cu lapte întreruptă de plecarea lui Caragiale să cumpere chifle mai puhave..

Ulahuță.—O figură boțită și galbenă, ochi mari cenușii cu reflexe de bronz și de sticlă verde. Fruntea mare îngrădită de un păr negru ce cade greoiu și lucios. O suviță puțin încîrlionțată și trasă forțat pe frunte, este singurul element mai estetic.

Privirea, deși puternică, vine parcă dintr'o adîncime goală, trup scund, ofilit, gesturi șterse, ținută adese exagerat de smerită. Și totuși graiul lui, și scris și vorbit, a avut îndrăsneli mărețe iar autoritatea lui a rămas în toată viața sprijinul cel mai sigur din țara romînească, al marilor idealuri de cinste, dreptate, adevăr și frumos.

Și aci stă marele merit necontestat al lui Viăhuță.

El a fost mai mult un gînditor decît un artist, un adîncitor al suferinței omenești decît un

poet, iar în treimea literară pe care o considerăm, Vlăhuță a fost inteligența cea mai largă și cea mai mlădioasă.

Delavrancea. — Cu părul înfoiat și vilvoiu ca puful de păpădie, cu arcada sprincenilor puternică exprimând hotărîre până la încăpăținare. Ochi țari, deși de un albastru spălăcit, nas caracteristic, îndrăzneț și sfidător.

Gesturile lui Delavrancea erau așa de largi că-i păreau brațele de cîțiva metri fiecare, iar trupul i se îndoia, în clipele de însuflețire oratorică, în plecăciuni de 90° înclinare.

Glas răsunător, vorbă impetuoasă și bogată, verb sigur de sine. Delavrancea era oratorul care avea în buzunar toate mijloacele de a înduioșa, de a înteți, de a înflăcăra, de a indigna mulțimea, — poate că și de a o potoli!

Mare pictor de figuri și de patimi. Literatura lui este o galerie „à fresque”. Proporții mari, relief puternic, colori izbitoare. Nuanțele și subnuanțele, adîncimile și tranzițiile le-a lăsat colegilor Vlăhuță și Caragiale.

Anton Naum

Pasul măsurat și sigur, mînila înodate la spate drept sprijin, capul alb ca zăpada, privirea aspră...

Cu toată umbra ce-i așază pe ochi pălăria calabreză, cu tot exotismul mantalelor mai mult sau mai puțin spaniole ce-i flutură pe umeri, poetul nostru este tipul răzășului român, mîndru de cumpătarea lui și adînc încredințat de marea valoare a seninătății și a realei sale vrednicii sufletești.

Inceputurile activității lui literare sînt în „Juni-

mea", acel roiu, acel stup de cugetare, unic în mersul nostru cultural. Gîndiri subtile, semi-tonuri de culoare și de sentimentalitate, senine toate și așezate într'o formă aleasă, cele mai de multe ori colorate de o ironie zimbitoare. Nici o slăbiciune, nici un sentiment de înmlădiere și de scădere la acest cîntăreț al încordărilor sufletești, la acest drept credincios al autocrației inteligentei...

„Poetul este sol de bine“...

Neculai Volenti

Ne mai întîlnit lucru asemenea statornicie de expresie! Cu acelaș zimbet senin îl vedeai la Curte, unde judeca pe nenorocitele victime ale buclucașilor, cu acelaș zimbet îngăduitor, la teatru, la conferinți, la petreceri, pe stradă. Vara ori iarna, dimineața, seara ori în miezul zilei, mersul lui era tot așa de cumpătat, gestul, tot așa de stăpînit, privirea tot așa de largă și căzînd de sus.

Vorbea sau nu, Volenti era acelaș: demn, le-neș, îngrijit și solemn, cu toată privirea lui galeșă și glasul său prea dulceag.

Magistrat, poet, conferențiar și mai ales „causeur“ distins.

Activitatea lui, cam prea țărnută pentru calitățile și noroacele cu care i-a eșit natura înainte. A publicat numai în reviste, a vorbit numai în folosul societăților de binefacere, politică n'a făcut, insolent în avuția lui n'a fost, iar urbanitatea lui a rămas neîntrecută în societatea romînească. Un optimist înțelept, o minte care nu concepea răutatea și micimea, de-aici și puțina variație de accente în poezia lui, precum și coloritul șters al plăsmuirilor lui literare.

Volenti a fost dintre oamenii alinați de soartă care n'au văzut tragicul vieții nici la alții și care nu vor să-l vadă; a fost dintre intelectualii delicați pentru care gândirea olimpică rămîne și trebuie să rămîie singura țintă a vieții.

Vasile Pogor

Cu mersul mărunț și săltător, cu minile în buzunar, zimbet malițios, privirea piezișă, barbișonul mefistofelic și pălăria veșnic pusă strîmb...

Chip de epigramatist veninos ori de ștengar cinic,—și Pogor n'a fost nici una nici alta.

A făcut literatură și politică dar tot în *dile-tante*. Singura lui patimă a fost cetitul. Citea tot ce-i cădea în mîină. Ziua, noaptea, sănătos, bolnav, Pogor citea.

Din anecdotele care circulă pe sama lui, Pogor ni se arată un spirit nu tocmai „dus la biserică“, și care a admirat mai mult belșugul gândirei decît fineța ei, care a cerut literaturii linii precise și frază largă, nu observații migăloase, icoane viu colorate, și nu cizelare mărunță. Mentalitatea lui Pogor este produsul clasicismului, dar este și caracteristic romînescă.

Ca și ceilalți junimiști „*de vieille souche*“ Pogor admira pe Schopenhauer din adîncimea unui larg optimism și aducea jertfe Nirvanei tot cu pahare pline și cu mese îmbelșugate.

Neculai Gane

Blajin, lucru mare! Inceț la mers, încet la vorbă, cu glasul șters, cu privirea de-abia lumina-tă de un zimbet silit, fără tristeță, fără amără-ciune, dar și fără căldură.

Înțelept care vede destul de departe ca să pareze loviturile,—el care nu lovește niciodată! Un humor potolit, o ușoară șiretenie care te duce acolo unde vroește o gândire limpede în i-coane blînde, graiul molcom de povestitor moldovan, fără pretenție și fără multă culoare pe paletă, dar farmecător. N. Gane este asemenea pî-răoașului de munte care cade de pe povîrnișul moale în albia lui firească...

Emilia Humpel

Cu trup scurt și prea rotund, cu nas maioreș-cian și ochi mari căprui, puternici și scrutători, cu rîsul sgomotos, dicțiunea răspicată și aspră, dinți frumoși și mîna de copil. Bună până la în-duioșare, alte ori violentă, ironică și brutală.

Se'ncrede absolut în ori ce-i spui astăzi, pen-tru ca mine să te bănuiască de orice. Cu mare pătrundere filozofică, adesea naivă, mai ales cînd e vorba despre meschinăriile și infamiile lumii, cu toți cei 60 de ani trecuți. Idealistă și stăpînitoare, ca tem-perament, îngăduitoare și individualistă ca princi-pii, a condus și stăpînit sute de oameni, deși ro-șia ca o copiliță la cele mai neînsemnate alu-zii picante dintr'o convorbire. Vorbea mai multe limbi și scria romînește cu multă eleganță. A tradus drama lui Schiller „*Moartea lui Wallens-tein*” în versuri albe și a murit la Viena în vre-mea războiului nostru cu Austró-Germania.

Gh. din Moldova

Mărunt, lat în umere, cu gîtul scurt, pleșuv, cu pasul grăbit.

Capul mare, mai mult în lăjime decît în lun-gime, amintește puțin pe-al lui Napoleon I. Na-

sul dantesc, buze roșii sensuale, ochi mici căprui, care se înfing ca un bold, privirea adesea bănuitoare, adesea ascunsă. Trăsături fine, ascuțite, de spirit. Rumăn, vioiu, sarcastic și încordat de luptă. Gîndește și cetește mult, totdeauna grăbit să afle sfîrșitul. În fiecare clipă e în căutarea unor noi senzații. Își închipue cîteodată că-i trist și prea adesea că-i amoretat. Un pasionat observator al manifestărilor de dragoste și al scandalurilor de stradă.

Vorbește puțin, dar totdeauna ascuțit și mușcător. Are totuși momente de o duioșie feminină.

A scris versuri frumoase, toate cuprinzînd ceva neașteptat, unele de o gingășie desăvîrșită, unele pline de spirit, multe pornografice. Pe acestea le admira dînsul cel mai mult și cel mai sincer.

A produs mai puțin decît putea și decît a vrut, Sfiiciunea, împotriva căreia lupta totuși până la răsvrătire, l'a doborît.

Semne particulare: privește omenirea pururea de sus,—ca toți oamenii prea scurți...

Neculai Beldiceanu

Fața grozav de lungă cu o frunte lucie prelungită în unghiuri, ochi albaștri, privirea împrăștiată și neliniștită, zîmbet bănuitor și tremurat, mișcări stinghere, înfățișare sfioasă, glas țandurit deși voluminos.

Mai mult mic și părea înalt, cu barba neagră și părea balan.

Intruparea simțirei fără căldură, a gîndirei fără ascuțimi și a nestabilității în acțiune.

Beldiceanu a fost un talent ales, el care înțe-

legea limba tuturor artelor și a foarte multe științi; a lucrat cu spor în felurite direcții: istorie și preistorie, epigrafie și numismatecă, poeme și pasteluri etc. etc.

Prietin care idealiza prietinia, dușman al interesului brutal.

Cu toată vorba lui molcomă și cu toată încetineala gândirii lui, Beldiceanu vibra pentru orice gândire aleasă. Resemnat totdeauna, Beldiceanu a fost încarnarea veșnicului sbucium, al veșniciei nestabilități, aceia a tuturor contrastelor, și a nestatorniciei de gândire și hotărîre.

Orice caracteristică i-ai fi găsit astăzi, trebuia s'o schimbi a doua zi: de-apururea îți alunecă, de-apururea era altul de cum îți-l închipuiseși cu o clipă mai înainte.

T. Maiorescu

Inteligența este mai curînd o operă de artă decît o putere: totul în ea este 'nlănțuit, totul este organizat pe temeiul unui principiu de subordonare, totul este armonic clădit, ca pentru o durată lungă. Am putea defini inteligența, spre c-sebire de geniu, ca o adaptare morală la mediul moral, esența acestei adaptări rămînînd coagularea ideilor ce mișună, în jurul uneia singure.

Dacă inteligența zemislește, arare ori ea ne face să ne bucurăm și să prețuim ceiace geniuul a lasat să isvorască din prisosul său, fie adaptînd opera acestuia la puterile noastre de pricepere, fie sporind și înălțînd mijloacele noastre până la idealul creat.

Ascendentă sau descendentă, activitatea inteli-

genței nu distruge niciodată, ci înfrățește, armonizează, împacă.

Geniul este sublim sau înfricoșător, inteligența folositoare și simpatică. Mai omenească, mai la'n-dămîna noastră, mai maternă și mai artistică.

Geniul este mare în furie, inteligența—azurul statornic al cerului. Geniul este prăpastia a cărei adîncime te ametește, inteligența este raza pașnică și desmerdătoare a lunii.

Incarnarea unei asemenea forme binefăcătoare de energie, a inteligenței rodnice și senine a fost T. Maiorescu. În viața lui nu credem să fi spus decît ceiace trebuia spus! Să scape el vorba de retras, gesturi de regretat? Niciodată. Fiece acțiune, cit de mică, avea să tindă la o țintă îndelung cugetată. Stăpîn al momentului, stăpîn al *actualității* lui, am zice, el dădea celui ce-l cunoștea nu numai impresia de stăpînire absolută de sine, dar inspira și încredere desăvîrșită. Purtarea lui, o linie de-abia ondulată, atît de dreaptă ajungea la țintă. Convorbirea lui un mosaic în care nu puteai schimba o vorbă, în care o icoană n'o puteai așeza aiurea, decît unde o așezase maestrul...

Dicțiune muzicală, seninatate statornică, unită cu liniștea stăpînitoare a înțeleptului vechiu, frază elegantă, ținută distinsă, cumpatate în gesturi și cultură înaltă, toate făceau din el un record de demnitate omenească și un cap de operă în arta de a fi om..

TRADUCERI

AVEU

de Hélène Céguin

— Ce-i cu tînărul nostru, Denizo?

— Dece așa întrebare? Ni l-a prezentat Corina. Se numește Octav Guèsde, un muzicant de mare viitor și un compozitor îndestul de cunoscut. Il interesează compunerile barbatului meu și eu țin să-i cînt pe toate cele inedite, ca să-i arăt și adîncimea de inspirație și luminișurile de gîndire ale scumpului meu perdut..

— E așa de tînăr!

— Douăzeci și patru de ani, pare-mi-se.

— Nu uita, Denizo că el ar putea aproape fi copilul tău.

— Da? Nu cred.. ș'apoi de unde, mă rog, bănuiala că aș putea-o uita?

— E cam același lucru dacă tînărul Guèsde ar face-o. L'am văzut dăunăzi eșînd dela tine. Privirea lui însuflețită și mersul lui de parcă-l susțineau aripi mi-au deșteptat temeri.

— D-ta, mamă, nu vezi decît prăpăstii. Așa li-i felul. Crezi... Și-apoi tînărul Guèsde nu-i din Rouen. Pes'e cîteva zile se reîntoarce la Paris și toate vor fi sfîrșite. Nu te neliniști și mai cu samă nu te grăbi cu presupuneri care jignesc.

* * *

Incep a perde din încredere. Dacă mama ar avea dreptate? Dacă dînsa ar vedea mai bine? Nu! E cu neputință! Sînt ridiculă! O femeie în situația mea, la vrîsta mea!... Mamei veșnic i s'a năzărit. N'am suferit eu de atîtea ori înainte?

Cît e de ostenitoare, doamne! cu bănuelile ei fără sfîrșit și cu neliniștile acestea nepotrivite. Și nu onoarea mea o îngrijește! Din sfaturile ei cum n'ar fi toate altfel.. Nevoia aceasta de a scotoci totul, de a nu lăsa nimic din vechea-i stăpînire, e atît de covîrșitoare în sufletul ei! Să fie oare inherentă sentimentului matern? Iar eu am fost și am ramas prada ei de căpitanie, cu temperametul meu de bumbac, fără rezistență și fără violență...

Dar cu ce l'ași putea atrage pe tînărul Octav? La douăzeci și patru de ani e pretențios omul. Mai tîrziu bărbații se mulțumesc cu te miri ce. Nici macar urmă din vre-ò frumuseță trecută. N'am fost frumoasă, ce n'aș fi dat să fiu! Și doar pe toate le-am avut, toate trasurile, dar tot pe rînd... Cînd am avut părul frumos, n'aveam talia formată, cînd aveam gîtul și talia... Și tot așa!

Cu talentul meu de muzicantă? Nu-i de ajuns. Pe-o femeie o iubești fiindcă-i femeie și fiindcă-i frumoasă... cochetă, dar mai ales tînără. Tinereța, da, dînsa e absolut de ajuns. O femeie urîtă poate fi iubită ca și cea mai desăvîrșită frumuseță. Georges Sand spune chiar că uritele sînt cu osebire slăvite. Cu o singură deosebire, voi adăogi eu: admiratorii acestora își ascund dragostea ca pe o taină... ai celor frumoase se laudă cu dînsa ca de o victorie..

Dar eu nu mai sînt tînără... din nefericire, nu!
Ce! doar nici nu se gîndește la mine tînărul
Guèsde...

* * *

Ce suflet inspirat mi-a părut Octav întăia dată. Nu-i crezi vorba că prima impresiune este hotărîtoare. Tot instinctul rămîne mai tare decît raționalizarea cîtă ne-am impune-o. Și așa e firesc. Drăguț copil. Părul lui de aceeași culoare cu a băetului meu. Ținuta lui sigură și totuși rezervată, privirea lui cuceritoare și senină, vor avea cîndva o înrîuri: e simțitoare.

A douazi a venit să-mi facă vizită. Era într'o Vineri, mi-aduc bine aminte. Am vorbit numai despre muzică. Ne-am descoperit aceeași idoli. Octav mi-a vorbit cu atita căldură de barbatul meu, încît mi-a cîștigat numai decît simpatia toată.

I-am dat fotografia lui Alfred, i-am aratat compunerile lui inedite, i-ași fi încredințat manuscrisurile, dacă mi le cerea.

Cînd i-am cîntat sonata mea dragă, aceia pe care Alfred mi-a dedicat-o în ziua logodnei noastre, o melodie de încîntare într'o armonie de extaz, l'am mișcat pînă la lacrimi. Dar cum am cîntat o și eu! Ca niciodată poate. Eram iarăși subț stăpînirea amintirilor... dragostea nesfîrșită... eternă..

Aveam aceleași gusturi! Absolut aceleași gusturi! Să fie oare de-ajuns o desfătare artistică ca să unească două suflete? Ah! doamne! aceeași bănuială nesocotită, care stă în minte cu toată absurditatea ei!

Intr'o zi, tot într'o Vineri, priveam amîndoi aceeași fotografii—le adusesese dînsul—m'a ars pe

obraz ferbințelea respirațiunii lui. Cînd m'am depărtat brusc, Octav a zimbit... Dece a zimbit?... (iteva cuvinte nesocotite, nepotrivite... Mă tem! Mă tem să nu cadă victimă lipsei lui de experiență, ori a miopiei lui, că-l văd purtînd ochelari.

Să fie lințile așa de binevoitoare pentru femeile trecute de treizeci de ani?

N'am să-l mai văd. Nu! hotărît, nu! Ce motiv să găsesc? Ii promisesem să-! primesc și mine. Sînt bolnavă, da, tot acesta-i cel mai bun. Dar dacă el ar simți că boala mea e un pretext? Dacă ar surprinde adevărata pricină, și dacă totul nu-i decît o nălucă de-a mamei? Cît ridicul! „provinciala noastră“... Nu! Să caut altceva... Voiu chema pe Victoria. Ea e frumoasă, tînră, ademenitoare. Și apoi totul e să nu mai fim singuri. Așa.

„Cît mai devreme, scumpa mea, vino cît mai de vreme!“

* * *

E neliniștit și tăcut oaspetele meu. Ca să umplu timpul îl rog să-mi scrie o frază din compunerile lui. Vine și Victoria. Convorbirea șchio-pătează, iar eu trebuie să-i pun sprijinitori la tot pasul.

Corina îmi trimesese toporași, cei dintăi înfloriși. Eu îi împart numai decît, să bucur pe toți de sosirea primăverii. Corina ne este doar prietină comună. Vai! Cu ce hăpsineală îi duce la gură, sorbindu-le parfumul. Atîta furie în dorințele lui?

Pleacă. Iși ia rămas bun liniștit și-mi făgădu-

este dări de samă amănunțite asupra concertelor simfonice de subt conducerea lui Colonne.

Hotărît lucru, mama s'a înșelat și de data asta. Cu atît mai bine! Așa de des i se'nîmplă să vadă lucrurile pe dos., dar eu mă simt oarecum umilită de această bănuială caraghioasă. Cînd ar ști Victoria? Cînd ar ști-o el mai cu samă! Da, așa este, nebunia e a mamei, nu a mea.

* * *

Octav îmi ceruse romanțele lui Alfred și văd că le-a lăsat pe masă. Le-a uitat? Să le fi lăsat într'adins? Sărmane Alfred! Te-a și uitat admiratorul tău de eri.

Să le pun undeva la îndămină. Mi-a zis Octav rămas bun, dar are să vie Vineri la primirea obișnuită. Dacă vine mai de vreme, i le cînt și apoi i le dau. Țin numai decît să le audă mai întăiu dela mine, numai decît. Cine ar putea să le dea căldura și coloritul duios dacă nu eu, Alfred al meu, nu i așa?

N'a venit! Să fi uitat și de romanțe? Nu știe prețui norocul de a avea în mîină asemenea inspirațiuni. Poate că nici n'a fost serioasă cererea lui... Cu bună samă e un zăpăcit artistul nostru...
...Să-l fi jignit eu cu ceva? Ce voiu fi spus? Ce-am vorbit noi ultima dată? A! mi-aduc aminte. El cîntase Schumann, romanțele postume... și a luat drept ironie complimentele ce-i făceam, cu gînd să atrag bagarea de samă a Victoriei asupra neasemănatei lui interpretări... Părea așa de dureros atins și protesta cu atîta putere bietul băeat! Ași fi în veci nemîngîiată să fi înțeles din sul greșit intențiunea mea.

Iar Victoria, uimită de atâtea laude din partea mea... Ce muzică înțelege Victoria!... Și apoi trebuea s'o fac, în casa mea... dar și cîntă minunat acest tînăr! Oricine l'ar auzi, ar zice ca și mine.

Am să-l poftesc înc'odată. Il voiu da romanțele și ne-om lămuri. Nu se lasă așa neînțelegerile! Trebuesc limpezite numai decît!

* * *

Ce voios e de data aceasta, Guèsde! Apropiata plecare este pricina. Parcă spunea totuși că se desparte cu părere de rău de Rouen... Ei! vorbe goale, cine nu spune în viața lui?

Vorbim de muzică, iarăși de muzică, veșnic de muzică. Ce frumos își colorează el aprecierile și ce fermecătoare rotunzime în gîndirea lui!

Dar e pe deplin fericit astăzi Octav al nostru. Și eu care așteptam prilejul să'ndrept greșala de eri... Mai, mai că mă simțesc jignită ca el să fi uitat totul... Tineretă, tineretă, mare dar al firii!

Pe'ncetul se șterg și nemulțumirile mele, dela o vreme bag de seamă că și eu sînt voioasă.

Guèsde îmi cere voe să-mi scrie. I-o dau fără 'ndoială. Refuzîndu-l nu aș fi dovedit pretenție și rău gust?

— Cu condiție să-mi răspundeți, doamnă.

— Puneți condiții?!

— Atunci nu vă voiu răpi timpul. Cineva scrie ca să aibă un răspuns...

— Imi pare rău, domnule Guèsde, dar am atîtea altele multe de făcut!

Dîndu-și seamă de tonul nepotrivit, Octav mă roagă să-l ert și să-i las nădejdea că „această probabilitate putea lua cîndva ființă“...

Eram neliniștită. Incepui să aștept cu nerăbdare plecarea lui. Când s'a sculat de pe scaun, ochii mei se luminară de mulțumire. El nu se nșelă. Imi sărută mâna, ca pentru un adio definitiv... Ce vreme îndelungată a ținut acest gest totuși.

...În fine, iată-l dus ! Uf, răsuflu...

...Devenise supărător tînărul meu ! devenise chiar nesuferit...

— „Ce ne poți povesti nou despre talentul artistului tău ?“ mă întrebă mama la cină...

Drept răspuns am scornit fel de fel de discuții. Pentru Conrad numai îmi dădeam această osteneală ! Mamei i aș fi svîrlit voios în obraz adevărul : „da, mi-ai sugerat o bănuială neroadă, care mi-a luat toată încrederea, toată siguranța în mine și m'a adus într'o stare de inferioritate față de un copil !“

Seara primesc dela Octav o scrisoare în care-mi cere voe să mă vadă încă odată. Deși foarte respectuoasă în întregul ei, scrisoarea ascundea subînțelesuri arzătoare. Alături, fotografia unui tablou, al cărui simbol era scos bine în relief în câteva cuvinte...

Indoiala nu mai era cu putință, băiatul acesta mă iubea.

Ce era de făcut ? Ce se putea face ? Ce trebuia să fac ? Stam uimită, sfărmată, nimicită ! Capul mi-l simțeam gol, inima să se rupă.

Satisfacția neroadă a mamei... beția inimii mele... turburarea neîmpăcată a conștiinții... suprema umilință față de mine însămi...

Și eu să le'ndur pe toate, toate isvorite într'o clipă.

Acum se limpezeau toate și toate își aveau explicarea. Privirile desmerdătoare și înțonările luminoase ale glasului lui de aur... ținuta și răspunsurile lui nestăpînite... vizitele lui des repetite și greutatea de a le pune capăt.. Ce nebunie totuși! Ce nebunie să învăluiești cu drag chipul unei femei mai bătrînă decît tine, o femeie pe care ai văzut-o de... șase ori... o femeie despre care cu o lună înainte nu știai că trăește..

Da, m'a văzut prea puțin timp și m'a văzut într'un cadru prea măgulitor pentru mine. Un orașel de provincie, el fără cunoștință, fără familie.. Pe artistă o vede dînsul, nu pe femeie. A ridicat pedestal unei închișurii, care s'ar surpa la întâia rază de lumină îmbelșugată.

Nu pe mine mă iubește, ci nevoia lui de iubire.

Calea era arătată. Răspunsul meu că nu-l pot primi fu hotărîtor și definitiv.

A treia zi dînsul părăsi Rouen.

Lupta și tulburarea mea nu pot lua sfîrșit cu atîta. Mama, care nu renunță la mulțumirea de a mă contrazice și mai ales de a fi aduimecat o aventură acolo unde eu nu vroiam să văd nimica — și cît m'am ferit să-i dau dovezile! — abia se stăpînește cînd este de față Conrad.

..Mi-a fost totdeauna nesuferit acest fel de a glumi! Cercetează toate scrisorile pe care le primesc, mă întrebă ca din treacăt, cîteodată alintîndu-se chiar ca un copil, ori decîte ori ies din casă, pe cine am văzut. unde am fost... Ce talent de polițist, de detectiv!..

Am găsit în sfîrșit prilejul să-i spun că Octav a plecat.

— Adevărat? Nu mai e în orașul nostru?

— Nu.

— Dar de unde știi ?

Nu m'am mai putut stăpîni.

— Fii bună, mamă și-mi lasă în întregime grija reputațiunii mele! Nu ție ți-o dătoresc, pare-mi-se...

* * *

După o lună, iată Victoria cu o mutră solemnă și îngrijată.

— Am să-ți spun ceva, Denizo.

— Despre ce-i vorba ?

— Ai făcut cunoștința unui tânăr, căruia i-ai întors capul...

— ?

— Da, tu, i-ai cîntat din clavir, i-ai făcut amabilități pe care el le-o fi interpretat greșit... destul că dînsul s'a îndrăgostit de tine, ceiace-i place, se pare, s'o spue și altora. Deși întors la Paris, nu mai lucrează cu aceiași rîvnă...

— Și cine ți le-a spus pe toate ?

— Un prietin mi-a istorisit cum Guèsde a întîlnit o artistă mai în vîrstă decît dînsul.. Restul l'am ghicit. Felul de a fi față de tine mi a dat bănueli dela întăia dată cînd l'am văzut.

— Eu singură dar, care nu vedeam ?

Nu, Victorie, nu cred nimic din cele ce-mi spui și nimic să nu crezi nici tu...

— Dar lucrul e cert ! Numele tău n'a fost rostit încă... Fă tot chipul și oprește syonul din timp. Ar fi pacat să distrugi printr'o simplă imprudență, ceiace-a clădit o viață. Romanul acesta nu poate să-ți convie, Denizo, reputația ta...

Iar privirea ei arata îndoială...

— Nu, romanele nu mi-au convenit niciodată,

dovadă că nu le-am căutat. Și apoi singura perspectivă care m'a înspăimîntat pe lume este aceea a ridicolului. Chiar dacă am fi Georges Sand și Musset. Nu, scumpa mea, e de prisos să mi-o spui.

Dece l'am cunoscut? Dece l'am întîlnit? Ceva îmi spune în suflet că nu e întîmplare trecătoare ceiace s'a desfășurat până acum.

...Să ajungi la 35 de ani, la jumătatea vieții. fără nici o pată la numele ce ți-au lăsat ai tăi.. și să poți, o bănuială e de ajuns, în gîndul copilului tău! Și cum, ce bănuială! Că tu ai ademenit... La douăzeci și patru de ani totuși nu e cineva copil! Dar... d-ta ai unsprezece mai mult!..

...Și pe mine, cînd eram tînără de tot, mă interesau numai oamenii mult mai în vrîstă.

Să nu fie firească această aspirare spre deplinătate, spre desăvîrșire, în vrîsta dezvoltării sufletești? La tinereță omul se grăbește, el vrea să se bucure, să cuprindă dintî'o dată tot ce-i mai complex, mai bogat, mai imbelșugat. Și unde să găsească amplitudine sufletească decît la acel care a suferit, ori macar s'a înduioșat de suferințele altora?

...Dar nu! Nu voesc să amintesc pe Georges Sand, chiar de-aș avea talentul ei.

...De cîteori n'am înconjurat iubirea... fericirea poate.. numai pentru ca să las copilului meu un nume sfînt.. Inșăși amintirea lui Alfred, bun și iubitor cum n'a fost altul, m'ar fi oprit dela orice ispită. Și întîmplarea să nimicească cîte le-am adunat cu rîvnă și răbdare în decursul anilor?

* * *

Victoria a venit să-mi dea amănunte mai bogate asupra lui Guèsde. Pentru moment asta o pasionează ! „Artistul nostru se plimbă prin împrejurimile Parisului. Temperamentul său aprins se cheltuește în călătorii fără folos, iar inspirația lui ia tonalități care o istovesc...”

Iar ? Iar mă gândesc la dînsul?...

Sîntem în primăvară. Natura întinerită.. E atîta viață 'n fire și atîta putere de luptă în simțirea omului.

— A 'ntrebat de tine, îmi spune Victoria într'o zi.

Ai să vezi, are să se vorbească în oraș pe sama ta. Ce poți face ?

— ...Nimic.

— A scris prietinelui său că nu mai lucrează ca altă dată, că-l preocupă exclusiv...

Cîtă vreme să trebuiască răutății ca să facă ocolul tîrgului nostru ?

„Are să se știe numele tău”... Părea că ține să-mi facă plăcere Victoria zicînd vorbele acestea. Da, înțeleg ! Ea socoate că... un așa chilipir.. Tînrul e frumos, are un nume... s'ar cuveni să fiu măguliță... Și totuși... dac'aș întinde mîna, cea stîngă în deosebi, s'ar agața de dînsa și alții decît Guèsde... Victoria presupune că n'am ținut la reputația mea decît vremea cît nu o puteam compromite... Vechea bănuială : „virtutea femeii”...

Dar dacă nimene nu crede într'însa, să nu fie această virtute o prejudecată nefolositoare ?

Indoiala sistematică a mulțimii ar fi să însemne ceva.

...Ai dreptul să scrii oricui, numai omului care ți-ar ceti cu evlavie slova, nu. Poți vedea pe oricine, nu însă și pe acela care te așteaptă... Îți păstrezi talentul, inima, tot sufletul cu ale lui daruri, ai putea desfăta cu el pe omul gândurilor tale... l'ai putea iubi pe acest om! Să păstrezi totuși pentru un altul... un altul care nu ți le cere... care nu ți le mai poate cere...

Stranie morală! Oare bucuria ce-o dai ființei care te iubește, întinzându-i mîna, fie o singură dată în viața ta, nu-i și ea o datorie ori macar un bine aruncat în neant?

Dar... principiile mele își pierd, văd, din statornicie! Morala mea se înmoae... Și toate cu prilejul... dar ce-mi pasă de cîte le gîndește Victoria? Nu mi-i de-ajuns tulburarea mea? Mai caut la alții pricini de îndurerare?

Așa dar el e nenorocit. Și toată vina, că n'a avut timpul să descopere în părul meu fire albe de argint. Înaintea clavirului, în fața manuscrisurilor lui Alfred, el a simțit vibrații de suflet întinerit.

...Trebue să-l dezamăgesc! Octav trebue să mă vadă așa cum sînt! Înșelarea să lase loc icoanei reale, aceia a unei surori... a unei surori mai în vîrstă... vai! cu mult prea în vîrstă pentru dînsul...

Mă voi duce la Paris, unde femeile sînt frumoase... Nu voi vorbi, nu voi cînta... și-l voi lăsa să întrezărească toată perspectiva trecutului meu care nu e al lui... care n'a putut fi al lui..

* * *

— Ești bună mamă, să stai la mine cît voi lipsi?

- Conrad nu poate rămînea singur.
- Pleci? mă întrebă scrutător mama.
- Da.
- Unde?
- La Paris.
- La ce?
- Pentru toată lumea și mai ales pentru Conrad, mă simt bolnavă și țin să consult un doctor. Peste cinci zile mă întorc, d-tale, mamă, îți datoresc adevărul. Ei, bine, da, am făcut rău că nu ți am luat în samă sfaturile. Tînărul cu care făceam muzică astă iarnă, a avut prostul gust, ca să se îndrăgostească de mine.
- Și... te duci să-l vindeci?!...
- Da.
- Ești nebună?
- Nu, ori atunci n'am fost niciodată altfel. Da, mă duc să-l vindec.
- Ești în stare să te compromiți acum...
- Nu mai poate fi vorba despre așa ceva. Nu voi lăsa să tînjască un talent ca al lui, numai fiindcă... nu-i vor fi fost ochelarii la îndămină..
- Dar onoarea ta...
- Trebuie să-l dezamăgesc!
- Dar amorul propriu, mîndria ta de femeie...
- E vorba de o faptă bună și dreaptă, deci o datorie de îndeplinit.

* * *

Iată-mă s la un otel, rue de Rivoli, după zece ore de drum. Cît mă simt de zdrobită! Să-mi fi istovit energia toată? O muncă întregă până, să-i aflu adresa și iată-l că lipsește din Paris pentru două zile. Să-l aștept? Să plec?... Intăia

Boabe de Mărgean.

piedică este semnul că trebuie să te oprești, cu atîta te-ajută, zice-se, întîmplarea.

Da, să plec, trebuie să plec! E nebunie ceiace am făcut, ceiace fac! Nu mai este jertfă, nu mai e renunțare la tine, e simplă aberație. Vii să zici omului care te admiră: „privește, nu sînt frumoasă... privește, nu mai sînt destul de tînără!“... Dar asta nu se zice, nu se face, nu se concepe!... Mama avea dreptate, o asemenea pornire dovedește lipsă de ambiție, de demnitate.

Da, voiu pleca, plec acum, imediat. Voiu inventa o poveste oarecare ca să explic întoarcerea mea grăbită. Sau, nu, voiu spune adevărul: „da, mamă, n'am avut puterea să merg pînă la capăt!“ Să-i dau măcar mulțumirea de a se vedea mai tare decît mine, cu un echilibru de conștiință mai statornic, cu o concepție de viață, mai simplistă dar și mai sănătoasă și mai adevărată. Și voiu face astfel dreptate superiorității ei practice...

Vedeau așa de bine toți ai mei cînd îmi ziceau. „prea mult misticism în sufletul tău, prea mult neînchegat, nebulos și neașteptat.“

N'am să simțesc oare niciodată viața așa cum este? Așa cum trebuie să fie? Așa de puține linii, în inteligența mea plutitoare?

La ce am venit? Ce caut aici? Ce caut? Plec, plec numai decît. Numai decît!

Peste o jumătate de oră, Octav e în fața mea. S'a 'ntors; mînat, zice el, de o presimțire. E vesel, mulțumit, fericit... Nici umbră din jalea pe care închipuirea mea, călătoare i-o dăruise din belșug. Vra să zică mă înșelam a doua oară! Făurisem un tablou întunecat și ce luminiș în acel pe care-l priveam!

Iar eu mă simțeam jignită de înșelarea mea; mă rușinam de jertfa pe care venisem s'o săvârșesc, acea a vieții mele, acea a ambițiunii mele de o viață... acea a demnității mele... jertfă de care nime n'are nevoie!

Așa dar nici un temeiu la toate cîte le suferisem, la toate cîte le gîndisem, la toate cîte le trăisem, în timpul din urmă. Ce închipuire pribeagă mi-ai dat, doamne!

Și stam umilită aproape în fața lui și umilită mă simțeam în fața mea.

Pe cînd mă pregăteam de plecare—mai a-veam un sfert de oră—Octav îmi amintea de convorbirile noastre din Rouen strecurînd ici, colo, vorbe ameteitoare... iar ochii lui de chilimbar deveniseră scînteietori.

Deodată m'am întors la hotărîrea veche și am rămas.

Opera, muzeele, Versailles-ul, Fontain-bleau, cu privazul lui rîzător de verdeață, toate le-am vizitat împreună. Stăteam cu Octav cîte 5—6 ore pe zi, îl lasam să-mi arăte minunile Parisului, deși le cunoșteam toate, nu vorbeam aproape de loc. De nenumărate ori m'am simțit sfărmată de oboseală, rămîneam totuși lîngă el să-mi vadă ochii cercuiți și figura slujită. Și am avut această tărie și am avut această nebună tărie șase zile.

Octav povestea, vorbea, rîdea, se bucura de viață, fără măcar să bănuiască moartea din sufletul meu. Se întoarse la ideia unei corespondențe cu mine și-mi făgădui ascultare absolută... „Sfaturile mele aveau să-l călăuzească“... Ei, dacă ajunge omul la sfaturi... ținta-mi era îndeplinită, puteam pleca! Era și timpul! Muream..

Aveam să iau trenul a douazi de dimineață. Pe'nserate Octav mă conducea la otel în trăsură. Devenise nervos și tăcea stăruitor. Eu îi ceream să-mi povestească recenta lui călătorie la Weimer. Deodată îi simt capul pe pieptul meu.

Avui puterea să sar din trăsură și să fug. Nu l-am mai văzut.

Ce nebunie ! Oare hotărîrea mea de desăvîrșită renunțare să fi ascuns ceva mai mult ? O simțire tăgăduită ? Să mă fi înșelat și asupra mea ?

Ce impresie a putut avea Octav ? Nu era în dreptul său să mă creadă în căutarea unei aventuri ?

Trebue să l revăd ? Să-i spun interesul adevărat. Să-i arăt că se'nșală asupra sentimentelor lui și că a înțeles greșit pe ale mele... că neînțelegerea aceasta trebue să înceteze... Dar unde să mai aflu țaria trebuitoare ca să dezamăgesc două suflete și să le unesc într'o armonie nouă ? Altădată, cîndva... altădată voiu încerca-o. Acuma am nevoie să mă regăsesc singură înaintea mea, să mă reculeg, să-mi împuternicesc sufletul...

Dar dacă mă 'nșel încă odată ?

* * *

— „Ei bine ? Bolnavul tău“... răsună șfichiutor glasul mamei... Și cu ce preț...“

— Cam zdrențuită mîndria mea în speranță... dar bolnavul...

* * *

Mă'ntorc lîngă copilul meu, adăpostul meu sufletesc. Mă'ntorc cu hotărîrea sfîntă de a uita î-

coana luminoasă de o clipă și vrăjirea de o clipă a sufletului meu singuratec. Așa am făgăduit în gînd copilului meu, așa i-am făgăduit-o în gînd !...

Storia Fosca de Luigi Capuana

— Minți ! răcni baronul.

Galbăn ca un mort... tremura din cap până'n picioare, fulgera cu privirea pe bătrînul servitor care sta dinainte-i, galbăn și el, cu capul plecat și cu obrazul scădat în lacrimi.

— Măria Voastră !...

Și bătrînul își împreună mîinile în chip de rugămintă. Baronul se repezi la pistoalele puse pe mesuță.

Mărturisește că ai mințit ! Mărturisește că ai mințit !

Mînia îl înăbușea.

Bătrînul își duse mîinile la obraz fără să dea înapoi, fără să se apere.

— Am spus sfîntul adevăr ! Doar'un suflet avem ! Nu vreau să mi-l pierd.

Baronul își simți brațele căzînd și căta împrejur rătăcit. Nu se putea încrede urechilor lui.

Odaia era plină de lumină. Prin geamurile deschise un zîmbet de verdeață, un parfum de primăvară, năvălise nebunește din grădină. Cîripitul paserilor depe acoperiș și din copaci, chiorăitul găinilor și al curcanilor din curte, lătratul vesel al cînilor, răsunau din cînd în cînd ca un cor de sărbătoare,—bătae de joc în clipa aceia !...

Baronul pusese mașinalicește pistoalele la loc și clătîindu-se, își ștergea fruntea scăldată într'o sudoare de gheață. I se părea că'nebunește, sim-

tea o durere de moarte, inima i se sfărma. Dar..

— Văzut-ai tu însuți ? Cu ochii tăi ?

— Da, Măria Voastră, cu ochii mei, aceștia !

— Cu ochii tăi ?

Cu o mână pe piept Iosii, își îndreptă privirea în sus :

— Jur în fața lui Dumnezeu !

— E'ngrozitor !

Baronul își frământa degetele, își umezea cu limba buzele, ce i se uscaseră deodată, și privea în jos, când ici, când colo, ne știind ce face. Nu mai avea putere să vorbească, dar cu privirea-i întreba stăruitor pe servitor, care sta la cumpănă.

— Da, da ; de câte ori domnul baron era dus la Palermo, sau rămânea să doarmă la vilă pe vremea culesului viei și a strînsului măslinilor.

Nu se hotărîse să deschidă gura, de teamă că n'are să fie crezut.. Doar spusese el că baroneasa era prea tînără pentru domnul baron !

Baronul plîngea ca un copil, cu coatele sprijinite de scaun, cu capul între mâini.

— Grozav ; grozav ! Nătărăul... trebuia să se aștepte !... Cine-i șoptise să se 'nsoare din nou ?

Sîngele i se urca la cap în valuri și-i zbcuima crierul. Ingrozitoarele planuri de război, care i se schițau în minte unul după altul încîlcindu-se, îi dădeau ameteți. Uitase de bătrînul Iosif care plîngea într'un colț.

— Îți mulțumesc ! zise deodată silindu-se să-și revie în fire și ștergîndu-și ochii.

— Mă ierte Măria Voastră ! Mă mustra cugețul să mai tac. Și acuma.. ce are să facă Măria Voastră ? Să iee sama să nu-și prăpădească su-

fletul! Să nu-și prăpădească sufletul!... Trimitiți-l pe dînsul de aici,...

— Fiul meu!... Fiul meu! murmură bătrînul, trecîndu-și mînile prin păr.

* * *

Baronul Russo-Sacro intra în 49 de ani cînd se însură cu Cecilia de Pietranoro, abia de douăzeci și doi.

— Faci mare prostie! îi zise moșu-său, canonicul dela San Benedetto.

— Cecilia e bunătatea în picioare, răspuse baronul.

— Tot n'are să fie mai mult decît o maștigă..

— George are cincisprezece ani. Acuma-i în școală, apoi vine universitatea, pe urmă l'om însura și pe dînsul...

— Dar tu nu mai ești tînăr..

— M'am păstrat foarte bine.

În călătoria lor de nuntă îi luau drept tată și fiică, dar baronul uită curînd acea impresiune neplăcută și întăiul an al căsătoriei trecu liniștit.

Baronesei îi plăcea să trăiască singuratecă. Era serioasă, tristă oarecum, iar bărbatu-său nu știa ce să mai născocească pentru a o înveseli—Dragostea pentru dînsa îl făcea să iscodească toate chipurile, s'o facă să-i ierte vrîsta, și o încărcă de daruri.

— Iar ? zicea Cecilia la orice surprindere nouă ce-i făcea bărbatu-său.

— Nu-i niciodată destul! Și o săruta pe frunte.

Un dor îl chinuia: să aibă un copil. Atunci numai i-ar fi părut ea cu adevărat a lui.

Copilul însă nu sosea.

— Cu atît mai bine! zicea ea cînd baronul a-

tingea cu tristeță această chestiune. Nu-l avem pe George ?

— Da, da, dar nu-i tot una, răspundea el suspinînd.

De fapt căsnicia lor nu era veselă : îi lipsea raza de soare.

Cecilia își trecea zilele înghițind romane și descrieri de călătorii. Nu-și iubea bărbatul, dar nici nu se răzvrătea că este femeia lui. Astfel voiseră părinții ei și dînsa se supusese fără să fi suferit întru nimic. Cîteodată însă, simțea deșteptîndu-i-se în fundul inimii o simțire nehotărîtă, ceva ce nici ea singură nu putea pricepe, o trebuintă, o neliniște, o răsvrătire : neputînd osebi starea sufletească de cea a trupului, chema doctorul, crezîndu-se bolnavă, dar acesta își pierdea latineasca cu boala ei.

— Nervii !

Rețetele nu erau de nici un folos.

* * *

— Știi ? George se'ntoarce acasă, îi spuse într'o sară baronul.

Cecilia nu arată nici părere de bine, nici părere de rău, ci numai surprindere.

— Da ?

Baronul crezu că sosirea lui George nu l-ar fi pe plac și pentru a o îmblîndi se grăbi să zică :

— E cam bolnav. Doctorii l-au trimis pe cîteva luni acasă la aer.

— Are să-i priiască negreșit.

Ea cetea înainte, distrată. Baronul sta ca pe ghimpi, tălmăcind în rău nepăsarea ei.

— Cînd ? întrebă baroana după o clipă de tăcere.

- In curînd.
- Va trebui să-i pregătească odaia.
- Ne ducem la vilă. Vom sta acolo April și Maiu. Nu voești ?
- Dimpotrivă.

Baronul simți că i se rîdică o greutate mare de pe piept.

Vila Gelso-Nero * era minunat așezată în mijlocul unei grădini de portocali, deși nu era prea frumoasă cu clădirea ei în două caturi. De după livada de *nepoli* de Japonia, de meri și de peri care încunjurau o întinsă grădină de flori, alămii își înălțau vîrfurile lor strălucitoare de culoare verde arămie. Aerul era îmbălsămat de mirosul fructelor lor.

În cele de'nțăiu zile baroana și fiul ei se arătau cam sfioși. George nu se putea deprinde să zică mamă unei maștigi așa de fine: ea nu izbutea să-l cheme numai curat George, și-i zicea baronășule.

Făceau lungi plimbări împreună cu baronul, pe jos sau călare. Se duceau și singuri cîte odată, cînd baronul rămînea să supravegheze munca lucrătorilor calabrezi care săpau un bacin. Așa se făcu că în mai puțin de două săptămîni șfiala dintre maștigă și fiu dispăru. Își ziceau chiar tu, de care lucru baronul era foarte bucuros.

George, subțire și alb, părea cu drept cuvînt un copil cu părul lui blond cenușiu și cu privirea-i neobișnuit de dulce. Totuși glasul lui armonios, femeesc, o tulbura pe baronă. Cînd îl auzea vorbind, îl privea fix. Atîta frăgezime gin-

* Dud-Negru.

gașă îi deștepta întâile ei simțiri de față tînăra. Fiori îi treceau prin tot corpul, inima îi zvicnea.

Își petreceau diminețile în livada de măslini, pe cîmpul smălțat de flori și aurit de soare, sau în grădină, dînsul lungit pe iarbă la umbra unui minunat portocal, ea stînd alături pe un cultuc anume adus de cătră George, și pe cînd el cetea cu glas tare, cu o monotonie de inflexiuni foarte prielnică, Cecilia îl asculta lucrînd la o broderie. Din cînd în cînd, frumoșii ei ochi negri fulgerau în umbra crengilor, după aceea rămînea cătînd îndelung spre un punct din depărtare.

— Știi că în școală te uram ? îi zise George deodată, pe cînd desfăcea o portocală.

— E adevărat ? Și de ce ?

— Imi închipuiam că ești urită. Pe cînd...

— Sînt mai puțin urită decît îți închipuiai ?

— Ești frumoasă.

El îi spusese aceasta cu inima deschisă, cu o admirațiune de copil, pe cînd căuta să isprăvească de curățit portocala.

Baroneasa se sculă, luă cartea ce sta deschisă pe creangă și răsfoind-o, se îndepărtă încet pe cărare. George o ajunse să-i dea portocala.

— Nu, îți mulțumesc.

— Măcar jumătate !

— Nu, n'am gust de portocale.

— O felie măcar !

— Nu.

Și zimbea uitîndu-se în ochii lui, foarte mișcată.

George îi sta în cale, întinzîndu-i felia la gură foarte stăruitor :

— Jumătate !

Ea primi să-i facă plăcere, George mîncă cealaltă jumătate.

— Cît e de dulce!

Și gustă din ea cu poftă.

— Fugi, lasă-mă să cetesc! zise baroneasa îngălbenind.

* * *

Iar băiatul nu-și da samă de nimic. Găsind în casă, nu o străină, ci o soră, ba chiar ceva mai mult, o prietină, se simțea fericit.

— Fericită tinereță! suspina Cecilia în sine. Totuși nu se purta mereu într'același fel cu dînsul. Uneori, dintr'o clipă într'alta, trecea dela blîndeță la asprime

— E nervoasă! zicea George cătră tatu-său.

— Poate nu ți-i bine? o întrebă baronul.

— Ba nu. Dece să-mi fie rău?

— George mi-a spus: „Cecilia-i nervoasă“.

Baroneasa punea ochii în pămînt și încrunta sprincenele.

Baronul își tălmăcea lucrul în chipul lui, presupunîndu-i durerea care îl chinuia pe dînsul, dorul ne-bun de rodul care întîrzia să le unească căsnicia.

— Vederea lui George trebuie să fie o iritație neîntrepută a acestui sentiment, o insultă adusă cerințelor legitime ale inimii ei! Înțalegea el, și încă cum! Dar cine era vinovat?... Acuma cînd fiul său s'a însănătoșat, să se întoarcă la școală...

Dar cînd împărtăși baronesei hotărîrea lui, ea se împotrivi:

— Băiatul e slab încă. Pentruce graba asta de a-l trimite? Vrei să se bănuiască că eu, maș-

tigă, caut să-l îndepărtez? Vacanțele sînt aproape. In Octombrie George va fi bine de tot...

Și el care credea să-i facă plăcere! Cît fu de mulțumit cînd văzu că se înșelase!

* * *

In oraș viața Cecillei și a lui George se scurgea mai monotonă. Cetilul, pianul le ocupau cîteva oare. Zilele păreau nesfîrșite! Sara, în timpul obișnuitei plimbări pe drumul cu copaci, dincolo de barieră, pe cînd baronul juca cărți în casinul unde se'ntîlnea lumea. George spunea glume și îndrăznea să-i facă destăinuiiri ca unui prietin.

Intr'o zi îi povesti o dragoste a lui depe cînd avea zece ani, o copilărie.

— Și pe urmă?

— Pe urmă?... Nimic, răspunse George.

Ea se lăsase pe brațul lui, mergînd cu pași rari, mută și cu ochii țintă la cerul înstelat. Iși luă apoi brațul, ca să-și vîre mînile în mantilă cu o mișcare de tremur, și începu să meargă mai iute. Deodată se opri:

— Voiu să mă'ntorc acasă. In astă sară-i prea rece. Simt fiori..

— Dimpotrivă, e foarte cald!

Iar acasă se desbracă în grabă și se duse să stee pe balcon, cu capul răzimat de fierul grilajului, cu ochii închiși, legănîndu-se pe scaun.

— Haide nani, nani, cînta George, rîzînd și legănîndu-i scaunul mai tare, nani, na...

La lumina lunii, care cădea pieziș de pe ulucul casei, părul și mîna ei răzimată de fierul balconului se vedeau luminoase; restul figurii sta subt un vâl de umbră, iar din umbra aceia

albul dinților strălucea între buzele deschise de un zîmbet.

— Haide, nani, nani...

— George, șezi binișor! Șezi binișor!

Și se'ncerca întrucîtva să-i oprească mîna. Dar George, ca un băiat alintat, nu se oprea... De odată, pe neașteptate, îi suflă în obraz și fugi.

Cecilia se sculă în pripă, ca și cum suflarea aceasta ar fi fost o lovitură de bici. Iși mușca buzele, își trecea mîna pe cap și respira tot mai greu. George bătînd din palme, rîdea din fundul odăii în întuneric.

Baronul se dusesese la Palermo, iar ei urmau să facă sgomot prin casă, alergînd, ascunzîndu-se după uși, întocmai ca doi copii ce se simțeau osteniți de cetit, sătui de muzică.

În două rînduri se duseseră la *Gelso-Nero* în trăsură, pentru cîteva ceasuri, timpul cît să facă ocolul grădinii de portocali și să se ascundă sub bolțile în unghiu ascuțit ale livezii de măslini, sau sub verdeța arcuită ce tae vîea dealungul ei. La întors era tîrziu. Cecilia se grămădise în fundul trăsurii, mută, țintind stăruitor la George cu priviri aprinse, de cîte ori el n'o putea vedea; din cînd în cînd o prindeau tremurături nervoase, care o făceau să clipească și să scuture din cap.

Ascuns în cealaltă parte a trăsurii, George nu se gîdea la nimic și cînd se se întorcea spre mama lui și-i întîlnea privirea ascuțită, zîmbea din vîrfurile buzelor cu o bunăvoință copilărească, fără subînțelesuri. Dînsa zîmbea atunci trist și întîndea mîna să-i alinte cu o desmerdare de mamă părul blond ce cădea pe truntea lui de

fildeș; pulsul ei bătea mai iute și mîna ei, mică și albă, tremura.

În vremea unei asemenea reîntoarceri, George ca deșteptat din lenea lui obișnuită, zise:

— Duminică împlinesc șaptesprezece ani. Sînt aproape un bărbat!

Cecilia îl privi ca și cum aceste cuvinte ar fi însemnat un lucru deosebit și de mare însemnătate!

— Șaptesprezece ani!

* * *

Săptămîna următoare se duseră din nou la *Gelso-Nero*, de astădată călări. Era o zi de vară cu cerul cam nouros, o zi de lîncezeală 'n aer. Cătră sară, cînd să se'ntoarcă, începu să ploae o ploaie mărunță, ce părea un vâl străveziu, învăluind soarele la apus.

— Ploaie de vară, zise George, care tot privea pe fereastră!

Baroneasa cu buzele strînse, cu fruntea'ncrețită, privea în sus sorbind sgomotul alintător de ploae, căzînd pe frunzișul lucitor de abia clătînat de vînt. În departare, foarte departe, tunetul mugea: furtuna se apropia, pășind în urma fulgerelor.

Caii necheziau și băteau din copite în grajdii. Ploaia cădea tot mai deasă. Soarele se pierduse în nouri negri.

— Măria Voastră are poate de gînd să pornească? Va ploua toată noaptea, zise intendentul.

Baroneasa se uită la George și amîndoi se puseră pe rîs.

— Nostimă întîmplare!

Ingrijitoarea palatului se arată în prag cu pestelca ei albă.

— Să aprindem luminările? Să facem paturile? Poate să pregătim ceva pentru cină? Sînt ouă proaspete, legume, baciul va aduce urdă...

— Ei bravo! Minunat!

George făcea nebunii ca un copil, pe cînd baroneasa răzimată de o fereastră își mușca încetinel degetul, ducîndu-și privirea în întunericul ce'nvăluia cîmpia.

Pîraele clocoteau pe pietrișul din fața casei. Prin ușile deschise ale caselor țărănești se prelungeau dungii de lumină roșietică, pe care din cînd în cînd alunecau umbre neașteptate. Glasul lui George, care se scoborîse o clipă jos la oameni, răsuna argintiu printre hohote de rîs. Un cîne hămăia.

George se'ntoarse rîzînd :

— Ce prost e și văcarul! Toți rîd de dînsul. Se teme de stafii, care zice el, rup piedicile de la vaci numai să-i facă lui în ciudă. Intr'o noapte cică i-au încîlcit părul, lipindu-i patru șuvițe cu păcură; dacă le-ar fi tăiat, ar fi căzut la minut mort. Ce nătărău!

— Dar albituri de pat? A, ha! Avem să dormim numai pe saltele, îmbrăcați!

Amîndoi încep să scotocească saltarele, să scormolească fundul scrinului și găsesc două rînduri, lăsate pentru vr'o întîmplare. Hohotînd de rîs se pun să facă paturile. George strîmbă prostirea așezată de Cecilia, iar ea se face că se supără.

— Ce nebunatic ești!

Și se întorc s'o așeze din nou rîzînd nebu-

nește, atingîndu-se la tot momentul, ea de-o parte a patului, el de cealaltă. În odaia de alături joaca împrejurul patului începe dela capăt.

Cina li s'a părut minunat de bună.

— Ce bune bucate !

— Cît e de gustoasă pînea țăranilor !

Stau față'n față, cu coatele pe masă și cu capul între mâini, li se ating genunchile, spun vorbe fără șir. Intîrzie să se culce. George cam somnoros, ea cu ochii focoși și fulgerători, cu buzele umede și mai aprinse ca de obicei. Vorbesc tot mai rar și mai încet.

George se ridică cel dintăiu și desfăcîndu-și cravata și gulerul, dezvălește gîtul rotunzit și mai alb decît spuma, gît de fată tinăară. Cecilia îl întovărășește până la ușă și rămîne acolo, rezemată de ușor, pe cînd el fără s'o bage în samă, își așeză un scaun lîngă pat.

— Noapte bună !

— Noapte bună !

Ploaia cădea cu putere dar ceva mai așezat, cu un zgomot tot mai stîns. Casa dormea toată.

Baroneasa începu să se desbrace, lăsîndu-și părul despletit pe umerele goale. Iși netezea fruntea cu mîna-i rece, rece și umedă ca de bolnavă, deodată, clătîndu-se ca un om beat, făcu un pas... apoi doi.. și deschise cu hotărîre ușa...

Ea fusese !

Nici odată nu i-ar fi trecut prin minte sărmanului băiat.

Totul îi împinsese acolo !

Și așa merseră mai departe, nesățioși ca două ființi inconștiente, animale tinere și frumoase, care sorbeau cupa vieții s'o istovească.

Nimic nu-i tulburase, nici grija de astăzi, nici gândul de mine. Un chip, o nălucă măcar nu se ridicase între dînșii! Orice simțire fusese înăbușită de beția simțurilor ce se ridicase ca un fulger în mijlocul seninătății lor voioase. Ea îl făcuse să tremure subț puterea farmecului; el o înfiora cu albeața lui de spumă, frăgezimea și catifelatul pielii lui, cu gingășia surîsului și adîncul azur al privirii. Complici? libertatea în singurătate, oarba încredere a aceluia care nici macar nu putea bănuî, cerul și pămîntul și toate minunile unei toamne de Sicilia, care are toate vrăjile primăverii cu ceva și mai pătrunzător și mai fermecător!...

* * *

Judecătorul, șeful carabinerilor și doi prietini fură aduși de către baron prin întuneric.

Baronul aprinse un chibrit: mîna cu care îl ținea sus, ca să lumineze patul dintre perdele, tremura convulsiv!

— Pentru Dumnezeu, domnule baron! opriți-vă cît mai este timp, fie-vă milă! Il ruga bătrînul Iosif strîngîndu-l cu putere de braț.

— Fac prea mult cînd mă mulțumesc numai cu ce îndădăue legea! răspunse baronul.

Din dimineața aceia perdelele palatului Russo-Sacro nu s'au mai ridicat; ci rămăseseră închise pentru o veșnică cernire. Vila *Gelso-Nero* a rămas și ea pustie.

Cînd unchiul baronului, bătrînul abate dela San Benedetto, mai trece din întîmplare prin fața

palatului care-i amintea prăbușirea ultimelor o-
drasle ale familiei sale, plecînd capul :

— Cînd vedeți vr'o ruină, zicea dînsul cu a-
mărăciunea-i de pustnic, fără teamă de a vă în-
șala puteți spune : *o femeie a trecut pe acolo
cîndva !*

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
1. <i>Minunea</i>	5
2. <i>O privire din fugă</i>	17
3. <i>Impresii de artă</i>	
Conferențieri	29
Un imn de tăcere	30
O serenadă lui Verdi	32
Cleo de Merode	36
Sauer	37
G. Boscoff	39
Agatha Bîrsescu	40
Florizel von Reuter	41
„Execuția lui Horia“ de Popovici	44
G. Enescu	46
Un jubileu artistic	47
Un nou concert Boscoff	49
4. <i>Linii</i>	
Omagiu lui Sp. Haret	53
Cu prilejul morții...	56
Cum gîndesc fetele	58
Jumătate de oră la Petersburg	61
Poveste simbolistă	66
Toast, 1920	68

II

	Pag.
Romei	69
Fericirea ?	70
O părere	71
Din viața lui Eminescu	73
5. <i>Priveliști</i>	
Din țări de lumină	79
Atena	82
Napoli	83
Sate din Germania	87
Străzi din București și Iași	90
6. <i>Urme de pași</i>	
C. Dimitrescu Iași	101
Olga Sacară	102
Gh. Murnu	103
Sofia Nădejde	103
Const. Mille	104
O treime literară	105
Anton Naum	108
Neculai Volenti	109
Vasile Pogor	110
Neculai Gane	110
Emilia Humpel	111
Gh. din Moldova	111
Neculai Beldiceanu	112
T. Maiorecu	113
7. <i>Traduceri.</i>	
Aveu, de Hélène Céguin	117
Storia Fosca, de Luigi Capuana	133

VERIFICAT
2007